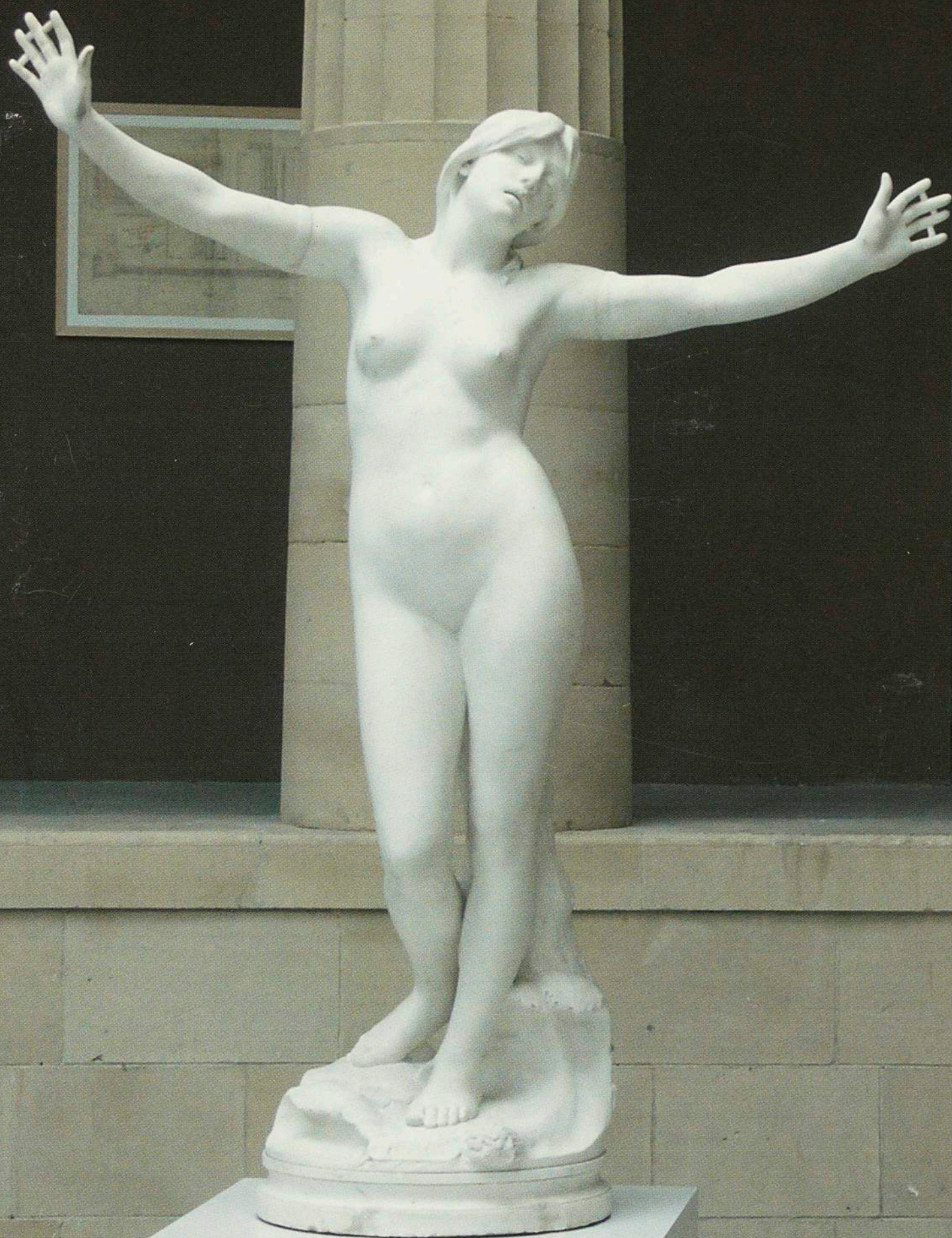

Vakblad voor
museummedewerkers in
Vlaanderen en Nederland

museum peil

nummer 28

najaar 2007

Veiligheidszorg

Collectiehulpverlening

Risicoanalyses

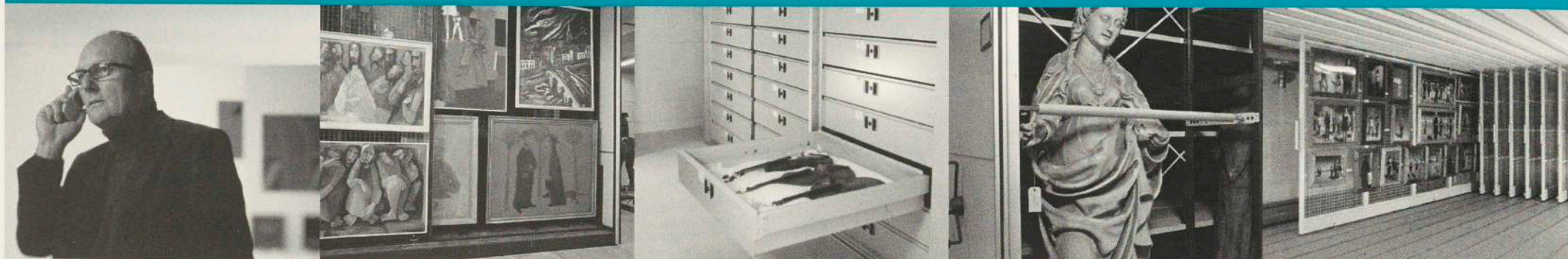
Calamiteitenplannen

Beveiliging in musea

Help bezoekers!

Opslaan is ook een kunst

Het belangrijkste criterium bij depotopslag in musea is de zekerheid van een perfect behoud van de unieke collectie. Bovendien dient de collectie altijd bereikbaar te zijn en te blijven.

Veilig en Bereikbaar

Bruynzeel filing and storage heeft een ruime ervaring in het op maat inrichten van museumdepots. Ongeacht welk opslag systeem het beste aansluit bij uw eisen en wensen, met Bruynzeel kiest u altijd voor een belangrijke meerwaarde: kwaliteit. Onze adviseurs helpen u graag de beste oplossing voor uw museum te ontwikkelen.

**Laat u inspireren, vraag de nieuwe museum cd-rom aan,
kijk op www.bruynzeel.org of neem contact op met +31 (077) 306 90 00.**

bruynzeel filing and storage

FOCUS ON CUSTOMER SATISFACTION

Bruynzeel Storage Systems BV • Industrieterrein 7 • Postbus 7118 • 5980 AC Panningen - Nederland
Tel.: +31 (0)77 306 90 00 • Fax: +31 (0)77 307 81 33 • www.bruynzeel.org

Mind the gap!

De metroreiziger in Londen wordt er herhaaldelijk aan herinnerd: mind the gap. Oppassen bij het in- en uitstappen, er gaapt een kloof. Bij het bekijken van de coverfoto moest ik er onwillekeurig aan denken. Musea zijn over het algemeen niet de plekken waar de bezoeker zich onveilig voelt. Integendeel. Aandacht voor veiligheid wordt meer dan ooit hoog in het vaandel gevoerd in onze sector. Toch kunnen er kloven gapen op het gebied van veiligheidszorg. Tussen de intentie en de realisatie bijvoorbeeld. Er staan – soms letterlijk –

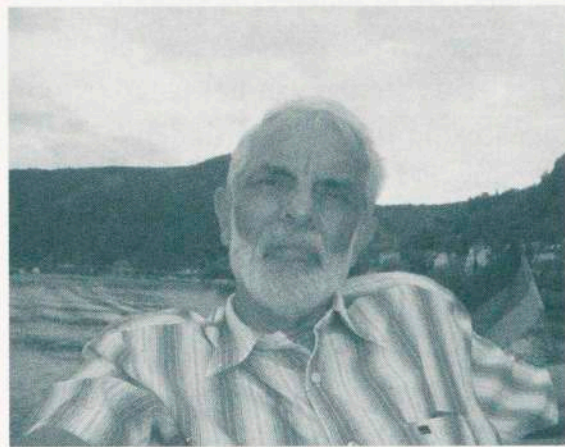
wetten en praktische (lees: financiële, organisatorische) bezwaren in de weg. De kloof tussen de beleidsmaker en de organisatie die geacht wordt de aanbevelingen te implementeren. Tussen het door het veiligheidsissue gegrepen individu en zijn collega's die 'wel wat andere dingen aan het hoofd hebben'. Tussen de veelbelovende technologie en de efficiëntie ervan. Veiligheidszorg dus. Daarover gaat dit nummer. (Lees verder p.4)

Leon Smets
Elly Pouwels

In memoriam Herro Brinks

Op 23 juli overleed Herro Brinks, eindredacteur van Museumpeil. Bijna 25 jaar geleden leerde ik hem kennen als secretaris van de tentoonstellingscommissie van het Museum Bronbeek te Arnhem.

Herro Brinks was bioloog en wilde promoveren op het fenomeen dat het meeste natuurwetenschappelijke onderzoek in voormalig Nederlands Oost Indië is gedaan door personen die als militair hebben

gediend in het Koninklijk Nederlandsch Indisch Leger (KNIL). Daar wist hij enorm veel van. De openingstoonstelling in het nieuwe Ontmoetingscentrum "Kumpulan" voor (oud-) militairen en oud-Indiëgangers op Bronbeek was door hem bedacht en gerealiseerd.

Zijn loopbaan had hem evenwel in de reiswereld en in de reisboeken gebracht; voor diverse uitgeverijen maakte hij reisgidsen zowel in Duitssprekende landen als in België. De laatste jaren hield hij zich vooral bezig met vertaal- en redactiewerk, waaronder Museumpeil. Tekenend voor zijn verantwoordelijkheidsgevoel voor dit tijdschrift was de overdracht van werkzaamheden, die hij vanuit het Hospice te Winterswijk nog wist te volbrengen. In hem verliezen wij een toegewijd eindredacteur en bovenal een bijzonder mens.

Jacobus Trijsburg

Inhoud

- 3 Voorwoord
- 4 Veiligheidszorg
Leon Smets
- 5 Cultureel erfgoed en veiligheidszorg
Menno van de Wetering
- 7 Museumstuk veilig tussen radioactief afval
Ernst Jan Rozendaal
- 9 Netwerken veiligheidszorg in Nederland en Vlaanderen
Elke Pluijmen en Leon Smets
- 12 Een calamiteitenplan maken: ervaringen, bedenkingen en tips van een archivaris-deelnemer
Gerrit Vanden Bosch
- 13 De meerwaarde van een netwerk
Ilen Stijns
- 13 Collectiehulpverlening en een gemeentelijk netwerk
Marysa Otte

- 14 Een dubbeltje op zijn kant
Leo Adriaanse
- 15 Memo van een brandweerman
Arco Kunst
- 16 Van struisvogelpolitiek tot risicobeheersing
Ellie Bruggeman
- 19 Beveiliging in musea
Ton Cremers
- 22 To speak or not to speak,...
Jaak Jespers
- 23 Nieuwe afspraken voor elektronisch gegenereerde alarmen
Franjola van Hellemond
- 24 Het Kenniscentrum Veiligheid en de Database Incidentenregistratie
Theo Vermeulen
- 25 Brandweer informatielijst
- 26 Zoals het klokje thuis tikt, tikt het nergens
Patricia Peters en Agnes Vugts

- 27 Veiligheidszorg is ieders taak
Leon Smets
- 30 Belgische Bewakingswet voorziet uitzondering voor erfgoedsector
Sofie Wilder
- 32 Gevaarlijke collecties!
Steven De Waele
- 34 Veiligheidszorg is meer dan een vast punt op de agenda
Jan Maret
- 35 Markeren/taggen van museumobjecten
Ton Cremers
- 38 'Help! De bezoekers komen!'
Elke Pluijmen
- 40 Nieuws uit Nederland en Vlaanderen
- 42 Adressen

Colofon

Museumpeil nummer 28
najaar 2007
Museumpeil informeert museummedewerkers in Nederland en Vlaanderen over landelijke en provinciale ontwikkelingen in de museumsector vanuit een praktijkgericht perspectief. Museumpeil is een uitgave van de Stichting Landelijk Contact van Museumconsulenten in samenwerking met de bureaus van de provinciale museumconsulenten en Culturele Biografie Vlaanderen vzw. Museumpeil verschijnt tweemaal per jaar en wordt gratis verspreid onder de relaties van museumconsulenten en Culturele Biografie Vlaanderen vzw.

Redactie
Elly Pouwels
Rebecca Schoeters
Leon Smets
Jan Sparreboom
Jacobus Trijsburg
Girbe Buist
Monique Hafkamp (eindredacteur)

Inhoudelijke redactie
Elly Pouwels
Leon smets

Redactieadres
Bureau Landelijk Contact van Museumconsulenten,
Parade 18, 's-Hertogenbosch
Postbus 1325,
5200 BJ 's-Hertogenbosch
T (+31) 073 615 62 73
E LCM@erfgoedbrabant.nl

Abonnementen
Een jaarabonnement kost € 12,-.

Opgave voor Nederland bij het redactieadres.
Voor België bij Culturele Biografie Vlaanderen vzw, Priemstraat 51, 1000 Brussel
Abonnementen lopen per kalenderjaar en dienen voor het einde van het jaar te worden opgezegd.

Losse nummers
Losse nummers kosten € 7,- (excl. verzendkosten).

Advertenties
Van Kruijsbergen Project Media v.o.f.
Will A.G. van Kruijsbergen
Anna Blamanlaan 4
6532 SP Nijmegen
T (+31) 024 350 22 27
F (+31) 024 350 22 29
E wakruijs@worldonline.nl

Vormgeving en drukwerk
Drukkerij Olijdam, Enschede

Oplage
2600 exemplaren
ISSN 1381-1088

Foto omslag:
Culturele biografie Vlaanderen vzw

© Museumpeil 's-Hertogenbosch 2007
Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie. De redactie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor de schade, van welke aard ook, die het direct of indirect gevolg is van handelingen of beslissingen die gebaseerd zijn op informatie uit dit blad.

Veiligheidszorg

Leon Smets,
consulent behoud en
beheer, Culturele
Biografie Vlaanderen

Het stond er onvermijdelijk aan te komen dat Museumpeil het thema van de veiligheidszorg zou opnemen. Het onderwerp leeft momenteel sterk in Noord en Zuid; spreken van een 'boom' is niet overdreven. Netwerkaanpak, calamiteitenplannen en risicoanalyse zijn de sleutelwoorden. Zij duiken dan ook met regelmaat op in de bijdragen in voorliggend nummer.

Eenheid in verscheidenheid kenmerkt de netwerkaanpak van de veiligheidszorg in Nederland en Vlaanderen. Het lijkt geen kortstondig fenomeen: beleidsmakers van de diverse bestuurlijke niveau's omarmen het thema 'veiligheid en cultureel erfgoed', het biedt kansen om 'iets met beleid te doen', zoals Menno van de Wetering het in zijn inleiding formuleert. Integrale veiligheidszorg, het wat verwaarloosde kindje binnen menige erfgoedinstelling, lijkt zijn plekje te verwerven in de grotemensenwereld van het bedrijfsmanagement, om 'veiligheid tot cultuur te maken'. Bescherming van cultureel erfgoed verankeren in de rampenplannen van de overheden en hulpdiensten is niet langer een streven maar een plicht geworden. Nederland en Vlaanderen creëren elk de noodzakelijke financiële en wetgevende impulsen voor de bescherming en beveiliging van het erfgoed. Tot en met de oprichting van een heus kenniscentrum Veiligheid. Dat de wetgever daarbij soms de punten op de i wil zetten, is een onvermijdelijk neveneffect. Het noopt musea tot 'creatief omgaan met' dan wel 'zich conformeren aan' de wettelijke bepalingen. De recente ontwikkelingen van de Belgische bewakingswet bewijzen dat de museumsector, door geduldig overleg en vasthoudendheid, desondanks enig juridisch maatwerk kan bedingen bij de wetgever.

Wat u uit dit nummer over veiligheidszorg ongetwijfeld wenst te weten te komen, geachte lezer, is hoe u zelf, op instellingsniveau, ermee aan de slag kunt gaan, en of u wel op het goede spoor zit. Veiligheidszorg heeft vele aspecten. De basis is meestal de risicoanalyse, als hulpmiddel om weloverwogen met bedreigingen allerhande om te gaan. In de bijdrage 'Van struisvogelpolitiek tot risicoanalyse' worden de verschillende fasen van een risicoanalyse kort besproken. Uit het verslag van de studiedag 'Help! De bezoekers komen!' komen we aan de weet wat de gevolgen kunnen zijn van grote bezoekersaantallen en hoe musea ermee kunnen omgaan. En tot welke maatregelen roof en beschadiging van objecten heeft geleid. Gevaren dreigen niet steeds van buiten af. Hoe gevaarlijk zijn technische collecties? Om technieken te kunnen begrijpen worden machines vaak in werking getoond en bezoekers uitgenodigd actief om te gaan met technische voorwerpen. Het spreekt voor zich dat hiermee zowel voor museummedewerkers als voor bezoekers andersoortige veiligheidsvoorzielingen gepaard gaan dan, bijvoorbeeld, bij het bezoek aan een prentenkabinet. Hierover spreken het

MOT (Grimbergen) en het Nederlands Stoommachinemuseum (Medemblik) zich uit.

In de netwerkaanpak veiligheidszorg spelen politie en brandweer een cruciale rol. Vanzelfsprekend komen ze in dit themanummer aan bod. De politie wijst op de nieuwe regeling omtrent afspraken voor elektronisch gegenereerde alarmen. De brandweer is vragende partij om, naast het algemeen plan van aanpak, bij te kunnen dragen tot het veilig stellen van het waardevolle erfgoed. In tegenstelling tot de opvattingen van brandmeester Koperbuik, het Kopstuk dat Godfried Bomans aan Nederlands (en Vlaanderens) collectief geheugen heeft toegevoegd, is de brandweer zich vandaag terdege bewust van het belang van het behoud van het erfgoed, en wenst hierin een belangrijker rol te spelen. Als basis hiervoor kan een afsprakenlijst dienen.

Objectbeveiliging is het zorgenkind van elke erfgoedbeheerder. Het verhaal van onze musea – voor de verzekeringsmaatschappijen behorend tot de hoogste risicoklasse – is er meestal een van falen en succes. Maatwerk, gebaseerd op een degelijke risicoanalyse en vertrekkend van een integrale kijk op preventie, moet uw beveiligingsplan doeltreffender maken, zoals u verder kunt lezen in een bijdrage, waarin de auteur enkele recente onfrisse cases niet onvermeld wenst te laten. Of de nieuwste technieken van markeren en taggen van objecten als maatregel van belang kan zijn voor preventie en opsporing van diefstal, is zeer de vraag. De praktijk bewijst dat men geen te hoge verwachtingen mag koesteren. Een gedetailleerde registratie met aandacht voor de unieke bijzonderheden van een object blijkt soms cruciaal te zijn voor de restitutie van het object.

Veiligheidszorg is ieders taak, zo leren we nog maar eens uit de woorden van de deskundige, verbonden aan een groot museum. En als een calamiteit dan toch onvermijdelijk uw deel is geworden, zorg dan dat ten minste de communicatie erover niet rampspoedig is. Enkele gouden tips van een professional kunnen helpen.

Lectuur van Museumpeil brengt geen schade toe. Integendeel, geachte lezer. We hopen zelfs dat dit themanummer u van nut kan zijn in de dagelijkse praktijk.

Cultureel erfgoed en veiligheidszorg

Hernieuwd bewustzijn rond veiligheidszorg

Kent u die zinsnede... "iets met beleid doen"? Het klinkt weloverwogen, met zorg en duurzaam. We werken allemaal met beleid, maar vreemd genoeg is het veiligheidsbeleid vaak een sluitpost binnen het beleid van cultuurinstellingen en staat de bescherming van cultureel erfgoed vaak nog 'pro memorie' in het veiligheidsbeleid van de overheid.

Kennelijk is iets opbouwen aantrekkelijker dan investeren in duurzame bescherming. We leven in een tijd dat vrijwel alles 'rendabel' moet zijn. Het is dan lastig om investeringen 'te verkopen' voor een thema waarvan je hoopt dat het je nooit overkomt. Veiligheid levert niets op, het dwingt je zelfs om over nare zaken te denken en dat doen we niet graag. Toch is cultureel erfgoed in veel gevallen onvervangbaar en hiermee dus letterlijk van 'onschatbare waarde'. Schreef professor Heertje niet ooit over het thema 'onvervangbaarheid' bij zaken van cultuur en milieu? Hierdoor is de economische waarde nauwelijks te bepalen en dit heeft zijn invloed op (niet-) investeren in veiligheid.

Historisch

Vanuit de rampenbestrijding bekeken is "veiligheid en cultureel erfgoed" overigens zeker geen nieuw thema. Tot in de jaren '90, was de bescherming van cultureel erfgoed een belangrijk onderwerp, geregeld in de stijl van de BB (Bescherming Bevolking). We hadden de CBBO (Cultuur Bescherming in Buitengewone Omstandigheden). De belangrijkste culturele objecten waren geïnteriseerd en er waren gedetailleerde draaiboeken om objecten te beschermen of te verplaatsen. De CBBO steunde op zowel een militaire als een civiele organisatie. Deze laatste werd gecoördineerd door de directie cultureel erfgoed van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Deze zogeheten Inspectie Cultuurbescherming (ICB) bestond uit een coördinator en vrijwilligers. Provinciale en regionale inspecteurs gaven uitvoering aan de civiele cultuurbescherming.

Maar BB en CBBO met hun vele vrijwilligers werden opgeheven en rampenbestrijding werd het domein van 'de overheid' met een uitstraling van "beste burger, de overheid waakt over u".

Maar in de nasleep van recente ontwikkelingen krijgen eigen verantwoordelijkheid, betrokkenheid, zelfredzaamheid en het gevoel dat 'veiligheid van ons allen is', weer meer aandacht. Ook in de cultuursector.

Uitdaging

Ons cultureel erfgoed behoort – wellicht meer dan ooit – tot de vitale infrastructuur van onze maatschappij. Het is een tastbaar onderdeel van onze identiteit. Dat is ook de reden waarom cultureel erfgoed vaak doelwit was en is van moedwillige vernietiging, denk aan de Beelden-

storm, maar ook aan de Buddha-beelden in Afghanistan. Om die reden alleen al is de veiligheidszorg rond cultureel erfgoed een belang voor – en een verantwoordelijkheid van – ons allemaal. De erfgoedinstellingen staan voor de uitdaging om 'veiligheid tot cultuur te maken' en de overheid staat voor de uitdaging om cultuur een plaats te geven in het veiligheidsbeleid. Beide werelden dienen elkaar te vinden.

Zeeland: overheid en instellingen

Nadat op nationaal niveau reeds meermalen aan de alarmbel was getrokken, is ook binnen de provincie Zeeland en de gemeente Schouwen-Duiveland onderkend dat de veiligheidszorg rond erfgoedbeherende instellingen niet voldoende op orde is. Uit onderzoek in de gehele provincie bleek slechts één museum te beschikken over een integraal veiligheidsplan¹, hierna te noemen calamiteitenplan. Hiernaast is de bescherming van cultureel erfgoed nog niet voldoende verankerd in de rampenplannen van de overheden en hulpdiensten. De wet Kwaliteitsbevordering Rampenbestrijding (1 jan. 2004) met daarin het Landelijk Toetsingskader Gemeentelijk Rampenplan, verplicht de provincies voortaan om in die plannen de component 'behoud van cultuurhistorische collecties' te toetsen. Dit heeft er toe geleid dat het verbeteren van de veiligheidszorg is opgenomen in de Uitwerkingsnota provinciaal museumbeleid 2007-2012 en in het beleidsplan 2007-2010 van de gemeente Schouwen-Duiveland.

Beide beleidsplannen kiezen ervoor om de erfgoedinstellingen te ondersteunen middels een bijdrage aan het opzetten van een "Netwerkaanpak Veiligheidszorg Erfgoedinstellingen Zeeland". Dankzij ondersteuning van de provincie (40%), subsidie van de Mondriaanstichting (40%) en lokale bijdragen (20%) is het provinciaal museumconsulentschap de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland in staat gesteld om deze Netwerkaanpak op te starten met de typisch Zeeuwse titel "Zuunig op Erfgoed".

Het hierboven genoemde onderzoek naar de stand van zaken omtrent veiligheidszorg door het beleidsveld 'cultuur', werd dus opgepikt door het beleidsveld 'veiligheid'. Van hieruit kwam vervolgens het initiatief om de erfgoedsector te steunen om een netwerkaanpak op te starten.

Menno van de Wetering, beleidsmedewerker Openbare Orde en Veiligheid Provincie Zeeland.

Deze ontwikkeling bij de provincie kwam precies op het moment dat de gemeente Schouwen-Duiveland zocht naar een manier om de bescherming van cultureel erfgoed beter in te passen in het veiligheidsbeleid. Zo is hier veiligheidszorg opgenomen in het nieuwe museumbeleid en is het ook geïntegreerd in een verbeterslag van alle Zeeuwse rampenplannen.

Calamiteitenbestrijding

- Binnen het netwerk "Zuunig op Erfgoed" werken musea, archieven en één vakbibliotheek in Zeeland samen aan integrale veiligheidszorg: een eenduidige aanpak van veiligheid voor mensen, collecties en gebouwen.
- De netwerkaanpak is bij uitstek een methode om in gezamenlijkheid te werken aan een thema dat voor de meeste individuele musea al snel 'een brug te ver is'. Het is een kans om niet alléén het wiel uit te hoeven vinden en om ondersteuning te krijgen van professionals op het vakgebied 'veiligheid'.
- Dankzij het projectmatige karakter kunnen deelnemers binnen een overzichtelijke termijn werken aan een degelijk calamiteitenplan. Het is tevens een stok achter de deur om de rest van de organisatie op een thematische manier te betrekken en te overtuigen van het nut en de noodzaak om de veiligheidszorg op orde te hebben. Een goed erfgoedbeheerder zorgt dat de veiligheidszorg voor zowel de bezoekers, het personeel als het erfgoed 'tot de cultuur' van de instelling behoort. Veiligheid is geen kwestie van tijd of geld, maar van prioriteit. Het is geen wens maar noodzaak. Geen sluitpost maar een voorwaarde om de deuren te kunnen openen.
- Ook op de langere termijn is het onderhouden van een netwerk rond veiligheid van belang. Geen enkel museum kan een flinke calamiteit met de eigen organisatie, kennis en middelen alleen afhandelen. Zaken als branden, schimmelexplosies, diefstal, vernieling en plaatselijke wateroverlast zijn geen zaken die een individuele erfgoedinstelling zomaar even opvangt. De netwerkaanpak biedt de mogelijkheid om slagvaardig collegiale bijstand te organiseren. Hiernaast biedt een duurzame samenwerking de mogelijkheid om af en toe thema's te behandelen, gastsprekers uit te nodigen en lering te trekken uit calamiteitenoefeningen van collega instellingen.
- Kortom... veiligheidszorg kan inspirerend zijn en als verbindend thema dienen voor ontmoeting en uitwisseling.

Rampenbestrijding

Collegiale bijstand in de netwerkaanpak verhoogt de

zelfredzaamheid van de culturele sector ook bij rampen. Calamiteitenplannen dekken in de regel situaties die betrekking hebben op één instelling. Bij rampen, denk aan een dreigende overstroming, spelen er echter belangen op een grotere schaal. Ook dan is het van belang dat de culturele sector zich op basis van zelforganisatie een positie verwerft waarmee de rampenbestrijdingsorganisatie van de overheid niet alleen rekening mee moet, maar ook kan houden.

Alle gemeenten, inmiddels georganiseerd in veiligheidsregio's, dienen op basis van wetgeving in de rampenplannen te regelen op welke wijze het belang van cultureel erfgoed is gewaarborgd. De overheid, op alle niveaus, heeft een algemene zorgplicht ten aanzien van cultureel erfgoed. Het is in feite de taak van de overheid om ook in bijzondere omstandigheden de zelfredzaamheid van culturele instellingen te ondersteunen en – waar mogelijk – op zijn minst de juiste voorwaarden te scheppen voor het voorkomen en desnoods beperken van schade door factoren die de erfgoedinstellingen zelf niet kunnen beïnvloeden.

De Zeeuwse gemeenten en hulpverleningsdiensten hebben, als één van de eerste veiligheidsregio's in Nederland, deze koppeling tussen de erfgoedsector en de rampenbestrijdingsorganisatie in 2005 opgenomen in het regionale rampenplan. Dankzij de netwerkaanpak waarbij de individuele instellingen hun calamiteitenplannen op orde hebben en er vanuit een netwerkbenadering duidelijke regionale aanspreekpunten voor de overheid komen, is het mogelijk om deze koppeling verder te verdiepen. Het belang van cultureel erfgoed kan worden ingebouwd in rampenoefeningen en liaisons uit de culturele sector kunnen plaats nemen in de crisisteam die het beleid en de uitvoering van de rampenbestrijding vormgeven.

Toch een stok achter de deur?

Binnen de rampenbestrijding is de bescherming van cultureel erfgoed dus sinds 2005 een verplicht onderdeel van de (gemeentelijke) rampenplannen. De Archiefwet gaf reeds verplichtingen aan de archieven. Inmiddels is ook voor de musea de verantwoordelijkheid om de veiligheidszorg op orde te hebben extra actueel. Het item Veiligheidszorgcultuur wordt uitgebreid getoetst in de Herijking van de opname in het Museumregister. Toch mag dat voor een erfgoedinstelling niet de echte stok achter de deur zijn, immers... het betreft zijn bestaansrecht! Het beschermt datgene waar we 'zuunig' op zijn, het zorgt in ieder geval voor het beperken van de schade. Veiligheidszorg is een dankbaar thema om je voor in te zetten. Het is iets dat je moet willen en waar je iets leuks van kan maken, een thema dat vanuit een ander perspectief leidt tot een gezamenlijk doel en dat teambuilding stimuleert. Veiligheid is als een museumobject dat je koestert, beheert en promoot. Veiligheid doe je met beleid... omdat je moet en omdat je niet anders zou willen.

¹ In een integraal veiligheidsplan – ook wel calamiteitenplan genoemd – is binnen deze context de veiligheidszorg geregeld voor zowel de aanwezige personen, het gebouw als de collectie. Het omvat hiermee zowel de bedrijfshulpverlening (BHV) als de collectiehulpverlening (CHV).

Sfeerbeeld workshop
'collectiehulp-
verlening bij
waterschade'

Foto Culturele
Biografie Vlaanderen
vzw

Museumstuk veilig tussen radioactief afval

Een centrale depotvoorziening voor Zeeuwse musea

De Centrale Organisatie voor Radioactief Afval (Covra) wil de Zeeuwse musea in één klap verlossen van alle opslagproblemen. Het genereuze aanbod roept wel de vraag op wat wel en niet voor het nageslacht moet worden bewaard.

Musea verstaan de kunst van laten zien, de Covra in Vlissingen-Oost verstaat de kunst van het bewaren, zegt directeur Hans Codée. "Als mensen horen dat wij hier voor tenminste honderd jaar radioactief afval bewaren, dan zeggen ze vaak: Zo lang? Dan vraag ik ze vaak of ze zich realiseren hoe lang we in Nederland al de schilderijen van Rembrandt bewaren. Honderden jaren." Het is geen toeval dat hij Rembrandt erbij haalt om zijn punt te maken. Codée is namelijk een kunstliefhebber. Als het even kan, combineert hij zijn hobby met zijn werk. Zo vroeg hij de Middelburgse kunstenaar William Verstraeten om het Hoogradioactief Afval Behandelings- en Opslaggebouw (Habog) onder handen te nemen. Die transformeerde de opslagbunker enkele jaren geleden tot een opvallend oranje kunstwerk met wiskundige formules van Einstein erop. Tegenwoordig stelt Codée ook de kantoorruimten van de Covra beschikbaar aan kunstenaars die een plek zoeken om te exposeren.

Nieuw idee: nieuw depot

Zijn nieuwe idee is een even logisch als spectaculair vervolg. De opslagloodsen voor laag radioactief afval bevatten veel loze ruimte. Waarom zou hij die niet aanbieden aan de Zeeuwse musea? Die kunnen daarmee in één klap hun opslagproblemen oplossen.

Codée: "Ik hoorde dat de musea problemen hadden met het bewaren van hun collectie. Ik trigger op dat woord bewaren. Ik zag meteen dat we elkaar zouden kunnen vinden. Waaraan moet een goed depot voldoen? Het moet goed afgesloten kunnen worden, er moet beveiliging en toezicht zijn, en er is een goede klimaatvoorziening nodig. Dat hebben we allemaal."

In een gesprek met museumconsulent Leo Adriaanse bood Codée een honderdjarig contract aan voor een centrale depotvoorziening voor de Zeeuwse musea. "Ik loop al heel wat jaren mee in de museumwereld", zegt Adriaanse, "maar van een honderdjarig contract voor een depot heb ik nog nooit gehoord."

Het aanbod komt als geroepen. Veel musea zijn gehuisvest in historische gebouwen die niet als museum zijn gebouwd. Over het algemeen is het moeilijk, zo niet onmogelijk, het klimaat daar goed te beheersen. Wegens ruimtegebrek worden collecties ook elders opgeslagen. "Vaak is het dan een schuurtje of een oude loods", ver-

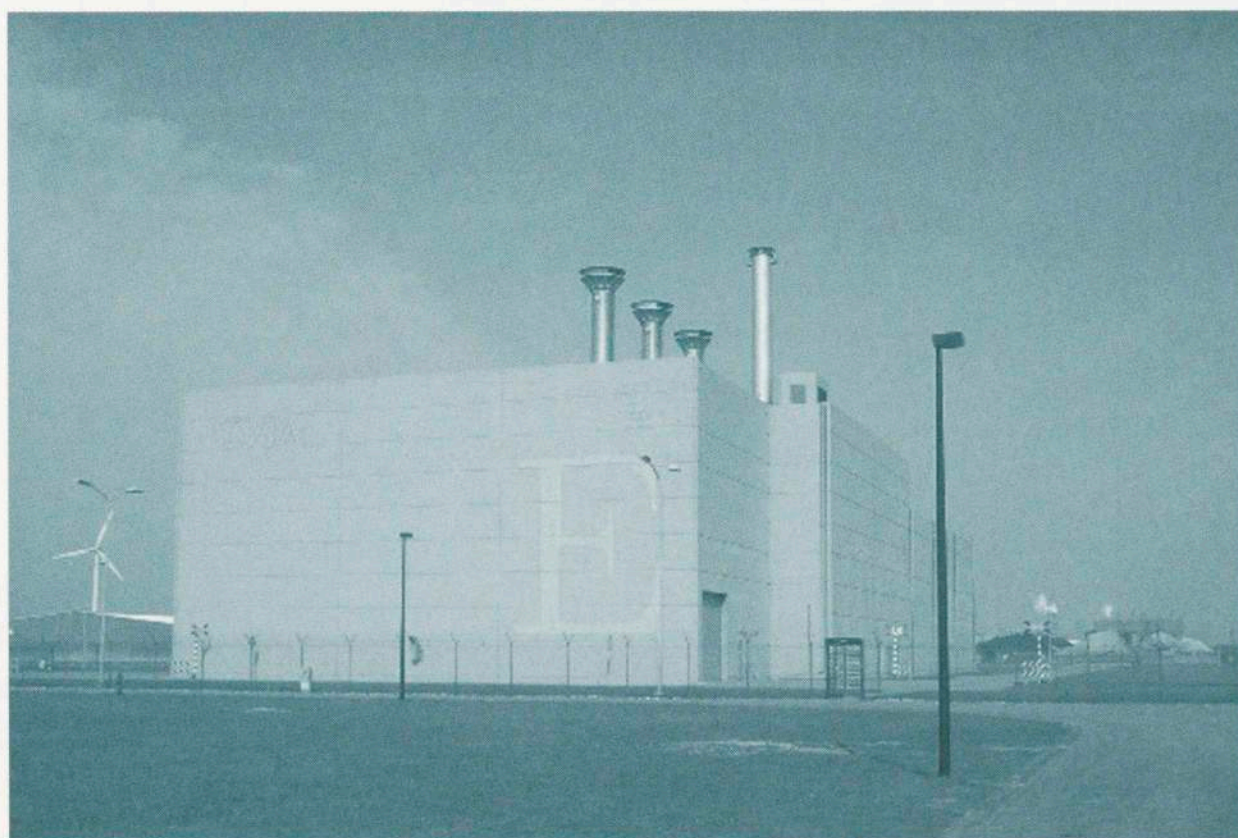
klaart Adriaanse. Voeg daarbij de beperkte financiële middelen van musea en het is duidelijk dat depotvoorzieningen in Zeeland op zijn zachtst gezegd niet optimaal zijn. Alleen het Zeeuws Museum beschikt over een groot en modern depot, maar daarvan kunnen andere musea niet of nauwelijks gebruik maken. Het Stadhuis-museum in Zierikzee werkt aan een nieuwe depotvoorziening.

Zeeuws project

In het kader van het Museum Inventarisatie Project (Musip) van de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ) kregen de Zeeuwse musea vorig jaar de vraag voorgelegd of ze behoefte hadden aan een centraal depot. Elf musea reageerden enthousiast, negen gaven aan wel behoefte te hebben en tien zagen het niet zitten. Geconstateerd werd dat in ieder geval 3000 vierkante meter nodig is. Die ruimte is bij de Covra te vinden. Het aanbod van Codée is inmiddels besproken in de vergadering van de Vereniging van Zeeuwse Musea. Besloten is een pilot uit te voeren om zicht te krijgen op de praktische problemen en de benodigde financiën. De depotruimte wordt weliswaar gratis beschikbaar gesteld, maar de musea moeten zelf zorg dragen voor stellingen waarop ze hun voorwerpen opbergen. Ook moet worden nagegaan hoe beheerders het makkelijkst toegang krijgen tot de museumvoorwerpen. Het is onhandig als ze zich elke keer opnieuw moeten aanmelden en legitime-

Ernst Jan Rozendaal,
journalist PZC

Covra: het gebouw.
Foto Wikimedia

ren, maar de Covra wil ook niet hebben dat jan en alleman in en uit loopt. Verder moet de proef uitwijzen welke voorwerpen wel en niet geschikt zijn om in de loods te bewaren. Het klimaat daarin is weliswaar gecontroleerd, maar al te kwetsbare objecten – zoals textiel of papier – kunnen er niet worden bewaard. De pilot wordt uitgevoerd in samenwerking met het Zeeuws maritiem muZEEum in Vlissingen.

In oktober viert de Covra haar vijftienvigjarig bestaan. Tijdens een symposium over bewaren zouden dan de eerste resultaten van de proef bekend moeten worden gemaakt. In het voorjaar van 2008 gaat de tweede fase van het project in. Dan moet duidelijk worden hoeveel Zeeuwse musea gaan meedoen en welke kosten zijn verbonden aan de definitieve inrichting. Voor de inrichtingskosten van de pilot levert Codée een sponsor, maar uiteindelijk geldt volgens hem het principe 'de gebruiker betaalt'. "De kosten voor het gebruik staan natuurlijk in

geen verhouding tot die van het gebouw en de bewaking."

Adriaanse kan zich voorstellen dat tegen die tijd de provincie om een bijdrage wordt gevraagd. "Feitelijk kan zij dan voor een koopje een centrale depotvoorziening van de grond helpen."

Nationaal project

De museumconsulent sluit niet uit dat ook musea buiten Zeeland hun collectie bij de Covra willen bergen. "We starten nu met Zeeuwse musea, maar er is zoveel ruimte dat ik me kan voorstellen dat we dit landelijk gaan aanbieden. Ik heb het idee voorgelegd aan het Instituut Collectie Nederland en dat reageerde positief verrast." Ook Codée ziet het zitten. "Als de proef slaagt en er blijkt interesse te zijn, dan zou dit zeker tot een nationaal project kunnen uitgroeien."

Dit artikel verscheen eerder in de Provinciaal Zeeuwse Courant van 16 juni 2007

Museum *Magazijn*

Uw partner voor de museumwinkel

Assortiments- en inrichtingsadvies

Custommade producten in kleine aantallen

Museale producten uit binnen- en buitenland, zoals: Replica glas, tinnen replica's, historisch speelgoed en koelkastmagneten met afbeeldingen van kunst.

Zie ook onze site op internet:

www.museumbv.nl

E-mail: info@museumbv.nl

Of bezoek ons kantoor/showroom:

Hendrik Jacobszstraat 14

1075 PD Amsterdam (nabij Vondelpark)

Tel. 020 4711 723 fax 020 4713 455

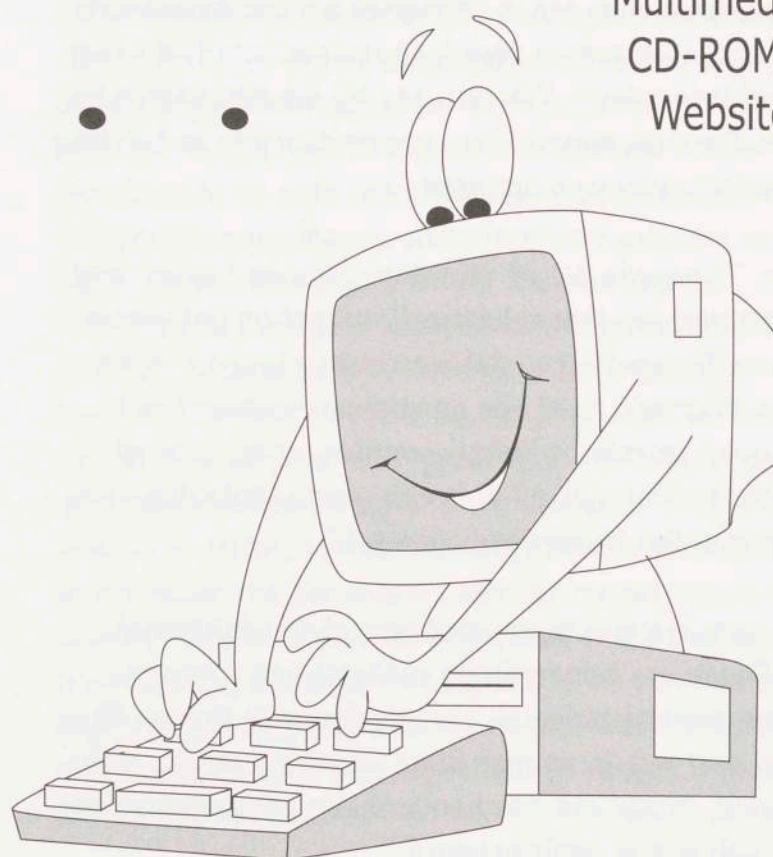
ELSAS PRODUCTIES

Informatieve en educatieve computerproducties

Multimedia

CD-ROM's

Websites

Slobeend 14

3435 VP Nieuwegein

tel. 030-6048495

GSM 06-51261810

e-mail: relsas@xs4all.nl

Netwerken veiligheidszorg in Nederland en Vlaanderen

Een historisch en actueel verslag

Tijdens het succesvolle symposium 'Glamour for Safety and Security', georganiseerd in Den Haag door ICN en NMV in de herfst van 2003, werden ook de resultaten van een pilotproject rondom een netwerk veiligheidszorg van Haagse erfgoedinstellingen gepresenteerd.

De netwerkaanpak voor veiligheidszorg, met werkbijeenkomsten, opdrachten en adviezen op maat, werd door het ICN ontwikkeld tijdens dit Haagse preventieproject. Alle 19 deelnemende instellingen hebben uiteindelijk een doorwrocht calamiteitenplan kunnen opzetten, door samen te werken, kennis en ervaring uit te wisselen en door brandweer en politie erbij te betrekken. Ook de lokale overheid was een partner in het geheel.

Nederland

In Leiden en Delft werd deze methode verder getoetst en uitgebreid tot een overdraagbare methode voor de gehele provincie Zuid-Holland. Het voordeel van deze aanpak was dat kennis en ervaringen werden gebundeld en dat de aandacht voor veiligheidszorg werd gecontinueerd. Het ICN heeft op basis van de resultaten in Zuid-Holland uiteindelijk een Landelijk Model Netwerkaanpak Veiligheidszorg ontwikkeld dat in andere provincies nu wordt toegepast. Om deze inbedding vorm te geven, werden de provinciale museumconsulenten in 2004 door ICN-medewerkers getraind in het hanteren en toepassen van de netwerkaanpak.

Belangrijk was dat toenmalig staatssecretaris voor Cultuur Medy van der Laan in maart 2005 in een brief aan de Tweede Kamer een aanzet tot beleidsvorming op het terrein van veiligheidszorg voor erfgoedcollecties uitzette. In deze brief werd ook een plek ingeruimd voor de netwerkaanpak.

De Mondriaan Stichting kreeg vervolgens de opdracht om de geoormerkte gelden om te zetten in subsidieregelingen. Voor veiligheidszorg in erfgoed behorende instellingen waren vanaf 2006 twee soorten subsidies beschikbaar: instellingen met collecties van bovenregionaal belang konden een risicoanalyse laten maken en de erfgoedhuizen en provinciale museumconsulentschappen werden in staat gesteld netwerken op te zetten rond veiligheidszorg voor erfgoedbeherende instellingen.

De consulenten die hieraan gingen werken verenigden zich in een werkgroep die, onder auspiciën van het Landelijk Contact van Museumconsulenten (LCM), de diverse provinciale activiteiten coördineert en tracht de zeer verschillende ervaringen om te zetten in een gemeenschappelijke visie op veiligheidszorg voor cultureel erfgoed.

2007

Medio 2007 zijn in alle provincies, behalve in Flevoland en Drenthe, netwerken opgezet of zijn de eerste aanzetten gemaakt om te kunnen starten. Per provincie wordt maatwerk geleverd: in sommige is men gestart met gemeentelijke netwerken (Rotterdam, Haarlem), in andere met regionale netwerken (Gelderland) en in enkele provincies met een overkoepelend netwerk (Zeeland, Limburg).

Maatwerk is ook nodig omdat instellingen van verschillende omvang meedoen, omdat er erfgoedbreed gewerkt wordt en omdat de contacten met brandweer en politie van gebied tot gebied verschillend zijn.

In alle gevallen zijn er experts op het gebied van veiligheidszorg betrokken bij de netwerken. Dat kunnen veiligheidskundigen zijn, beveiligingsspecialisten of arbo/bedrijfhulpverleningsspecialisten.

Interessant is dat werken aan veiligheidszorg niet los staat van andere processen in culturele instellingen.

Zowel personeelsbeleid en kwaliteitszorg, als bedrijfs-

Elke Pluijmen,
museumconsulent,
Stichting Cultureel
Erfgoed Noord-
Holland.

Leon Smets,
consulent behoud en
beheer, Culturele
Biografie Vlaanderen

Netwerkdeelnemers
regio Arnhem, Ren-
kum, Rozendaal
ondertekenen
convenant.

Foto Gelders Erfgoed

voering en collectiemanagement zijn verknoopt in de zorg voor collecties, mensen en gebouwen.

Kortom

- De eerste resultaten laten zien dat er doorbraken zijn gemaakt, maar ook dat er pijnpunten zijn.
- De winst zit hem allereerst in de verbetering van de contacten met de (lokale) brandweer en politie. Daarnaast is het erfgoedbreed werken vruchtbaar: de verschillende sectoren, archieven, bibliotheken, monumenten en musea, kunnen van elkaar leren. Bovendien leren klein en groot van elkaar en is de gezamenlijkheid efficiënt in het tegemoet treden van de overheden.
- Maar die verschillen in afmeting kunnen ook aanleiding zijn tot het verbrekken van een groep. Taak voor de projectleider om dit te voorkomen of om te buigen in een positieve ervaring.
- Andere, grotere, problemen zijn vooral van financiële aard. De subsidie van de Mondriaan Stichting moet aangevuld worden met andere gelden. De bedoeling was dat de provinciale overheden zouden bijdragen aan dit project om zo ook de landelijke dekking te garanderen. Helaas is dit niet in alle provincies gelukt. Pogingen om via het Interprovinciaal Overleg te regelen dat alle provincies een steentje bijdragen zijn vooralsnog gestrand. Zorgelijk is ook dat de subsidieregeling eindig is. De landelijke dekking zal nog lang niet bereikt zijn bij het verstrijken van de subsidiedatum.
- Het LCM tracht in overleg met de Mondriaan Stichting de knelpunten weg te werken. We hopen dat dat op tijd lukt.

- Medy van der Laan schreef in haar beleidsbrief dat zij de infrastructuur op het gebied van integrale veiligheidszorg voor collectiebeherende instellingen structureel wilde verstevigen. De netwerken kunnen daar een bijdrage aan leveren, mits zij ook in de toekomst blijven functioneren en elkaar coachen. Maar of die implementatie plaats kan vinden zonder een Deltaplan Veiligheid, waaraan ook financiële voorzieningen zijn gekoppeld, is nog maar de vraag.

- Instellingen die nog niet in een netwerk functioneren, maar daar wel graag aan mee willen doen, kunnen zich

wenden tot hun provinciale erfgoedhuis (adressen op achterblad).

Vlaanderen

Ook voor de Vlaamse deelnemers werkten de resultaten van het Haagse pilootproject, gepresenteerd op het symposium 'Glamour for Safety and Security' aanstekelijk. De stedelijke musea Antwerpen wensten al snel van start te gaan met het opstellen van calamiteitenplannen in eigen netwerkverband. Er werd alvast begonnen met het in kaart brengen van de verschillende calamiteiten waarmee men in het verleden te kampen had. Aangezien de Musea stad Antwerpen met de Musea provincie Antwerpen het jaar voordien een verregaande en ambitieuze samenwerkingsovereenkomst hadden afgesloten, lag het voor de hand dat deze mee aan boord werden genomen. Bij het zoeken naar deskundige sturing en procesbegeleiding, kwam de cel Behoud en Beheer van de stad Antwerpen in gesprek met het steunpunt Culturele Biografie Vlaanderen. Daar was men bereid organisatorisch en financieel te participeren in een pilootproject, waarin zowel een aantal erfgoedbeherende instellingen uit Antwerpen als uit de stad Mechelen zou betrokken worden. Aangezien zich op het Antwerpse grondgebied ook twee belangrijke musea van de Vlaamse Gemeenschap bevinden, lag het voor de hand dat ook zij mee instapten in het netwerk. Uiteindelijk ging men van start met in het totaal 20 instellingen, waarvan 14 musea, 3 archieven, een prentenkabinet, een centraal depot voor kunstwerken en een kerk. Als externe begeleiders werden Ton Cremers (MuSeCo) en Ellie Bruggeman (Bruggeman Solutions) aangetrokken. In januari 2005 ging het project van start, met als vooropgesteld afsluitmoment 30 juni van hetzelfde jaar. Ofschoon de looptijd van het traject – nauwelijks 6 maanden – als vrij krap werd ervaren, haalden 19 van de 20 participerende organisaties de eindstreep. Dat 20 instellingen, bovendien samengebracht uit twee verschillende steden, gezamenlijk in het project stapten, ging in de loop van de rit duidelijk op de onderneming wegen. De (te) grote groep stelde hoge verwachtingen aan de begeleiding, en de opvolging en cohesie raakten wel eens zoek. Tijdens de 5 gemeenschappelijke sessies was het soms moeilijk iedereen evenzeer aan bod te laten komen, en situaties konden verschillen van stad tot stad.

Kortom

Al bij al heeft het proefproject zijn vruchten afgeworpen. Op de eerste plaats voor de instellingen zelf. De aandacht voor veiligheidszorg in het algemeen, en de alertheid voor incidenten en mogelijke calamiteiten is toegenomen. Sommige van de deelnemende archieven en musea bleven niet van calamiteiten gespaard, maar door de opgedane ervaring kon men deze op tijd het hoofd bieden en bleef de schade al bij al beperkt. In beide steden zijn hechte en blijvende contacten met politie en brandweer tot stand gekomen, die tot op vandaag vruchtbaar zijn. Sinds het najaar van 2005 worden, in het bijzonder in Mechelen, regelmatig 'terugkomdagen' georganiseerd met alle deelnemers, thematische sessies, voor opfrissing, uitdieping, aanpassing en verder implementatie van bepaalde onderdelen en afspraken uit het calamiteitenplan, en het onderhouden van de netwerking. Dit gebeurt altijd op locatie van een van de deelnemende instellingen en met de aanwezigheid van de

Slotmeeting Netwerk
Antwerpen-
Mechelen.
Foto Leon Smets

hulpdiensten, die bij die gelegenheid een risicoscan maken van het gebouw, de technische voorzieningen en de veiligheidssituaties.

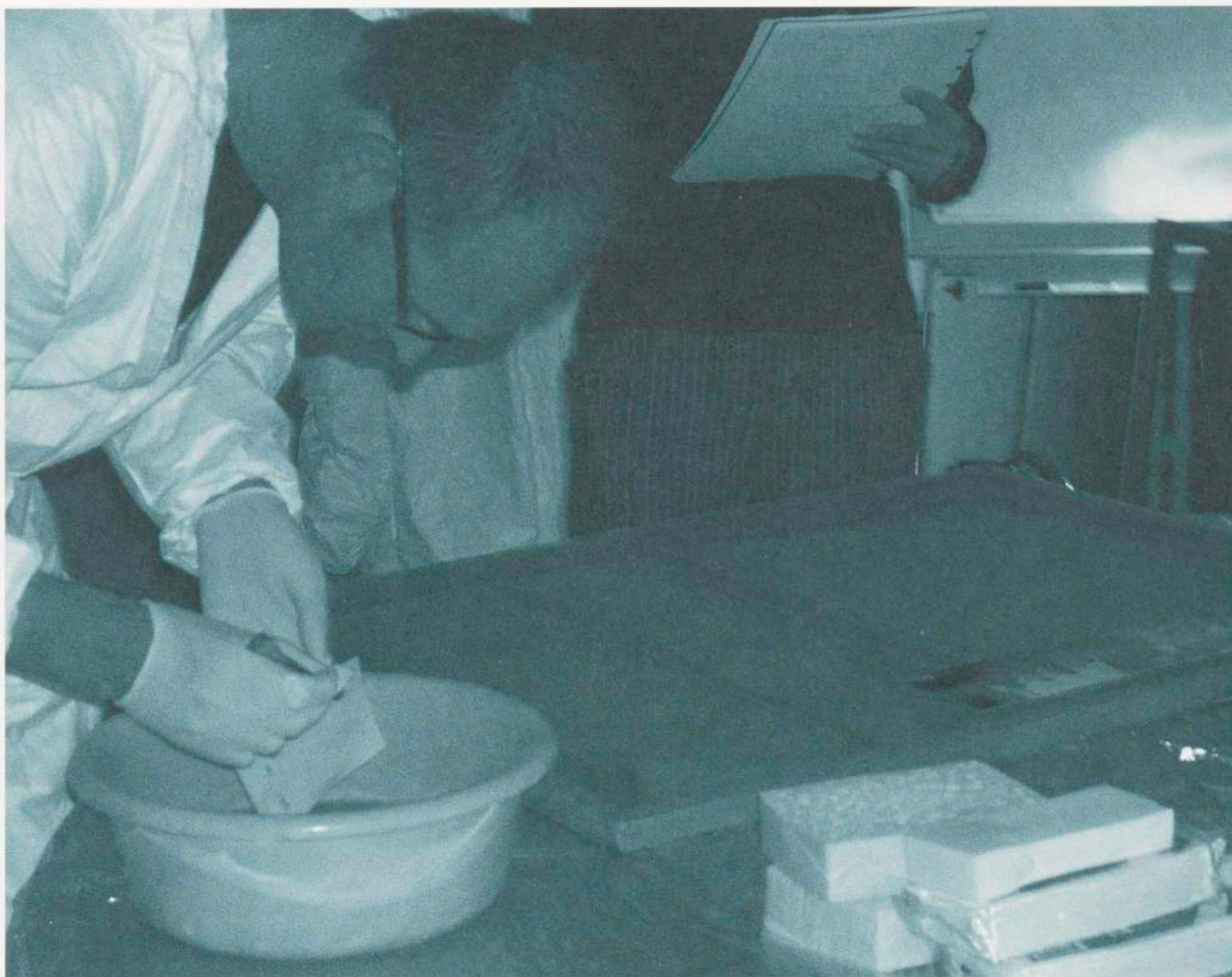
Dat het belang van het uitwerken en invoeren van calamiteitenplannen inmiddels is doorgedrongen tot de hoogste beleidsniveau's valt letterlijk af te lezen in het ontwerp van het nieuwe Vlaamse erfgoeddecreet, dat in 2008 in voege zal treden. Hierin wordt onder andere gesteld dat de toekomstige Vlaamse Erfgoedbibliotheek het opstellen van een calamiteitenplan zal opnemen in haar beleidsplan.

2007

Heette de oefening van het opstellen en implementeren van calamiteiten in netwerkverband aanvankelijk nog een 'pilotproject' dat al bij al goed is geland, dan ziet het er naar uit dat het initiatief spontaan navolging krijgt. Voor het najaar 2007 staan vier nieuwe steden aan de lijn om een eigen traject te starten. Net als in Mechelen treedt telkens de stedelijke erfgoedcel als coördinator van het project op. In Antwerpen zijn het de monumentale kerken die een eigen netwerk vormen; in Mechelen start een tweede groep van erfgoedinstellingen; in Leuven zullen de erfgoedbeheerders van de stad en van de universiteit met elkaar scheep gaan, en in Gent zal het accent in een eerste fase op de archief- en bibliotheekinstellingen liggen.

De koepel van de drie Vlaamse kunsthistorische musea van Gent, Antwerpen en Brugge, waaraan in Museumpeil 27 aandacht werd besteed, volgen sinds kort hun eigen parcours. In de drie musea worden veiligheidsaudits uitgevoerd (volgens een zelfde model, om vergelijkbare resultaten te krijgen). Bovendien zal bijzondere aandacht gaan naar security awareness: de werkgroep veiligheid zal acties ondernemen (communicatie, veiligheidstests, ludieke acties) om de alertheid en het bewustzijn van alle medewerkers (niet alleen veiligheidspersoneel) op vlak van veiligheid aan te scherpen. En om de verzekeringspolitiek meer te kunnen afstemmen op de werkelijk bestaande risico's en in te kaderen in een globaal plan voor risicobeheer, worden de bestaande verzekeringspolissen zowel voor eigen collectie als bruiklenen, met elkaar vergeleken.

Veiligheidszorg, risicoanalyses, calamiteitenplannen: het heeft een plaats verworven in de agenda's van het beleid en van erfgoedbeheerders, en is niet meer weg te gomen.

Deelnemers aan de workshop "waterschade in archieven"

Foto Leon Smets

Museumadvies *Els Thijssen*

adviseert en ondersteunt musea

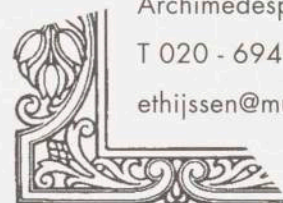
Kwaliteitsmanagement

Beleids- en Ondernemingsplannen

Projectontwikkeling & Coördinatie

Fondsenwerving

Interim Management

Archimedesplantsoen 20 - 1 1098 KC Amsterdam

T 020 - 694 91 74 M 06 - 517 206 21

ethijssen@museumadvies.nl www.museumadvies.nl

Een calamiteitenplan maken: ervaringen, bedenkingen en tips van een archivaris-deelnemer

In het voorjaar 2005 startten een twintigtal Antwerpse en Mechelse erfgoedinstellingen gezamenlijk het preventieproject 'calamiteitenplannen', met als tweevoudige doelstelling: te komen tot een calamiteitenplan op maat van elke instelling, en het creëren van een netwerk, met het oog op samenwerking. Er werd stapsgewijs gewerkt in een vijftal gezamenlijke sessies onder leiding van een extern (Nederlands) bureau. We kregen telkens huiswerk mee, dat in de volgende sessie kon geëvalueerd worden. Positief bij deze aanpak was het stimulerend effect van samenwerking, het geeft de nodige druk om aan het plan te werken, zeker als men er in de eigen organisatie alleen voor staat. Negatief was dan weer het té grote aantal deelnemende instellingen. De vooropgezette samenwerking tussen twee steden blijkt in de praktijk niet haalbaar. Het eindresultaat verschilde van instelling tot instelling: sommigen haalden de eindstreep, andere waren nog onderweg op het afrondmoment.

Tijdens het traject ontstond een discussie over de rol van de begeleiders: moesten die een min of meer kant en klare format aanleveren voor een calamiteitenplan dat met een aantal aanpassingen snel bruikbaar was voor elke individuele instelling, of moest integendeel vertrokken worden van een aantal basisprincipes die door elke instelling zelf in een aangepast calamiteitenplan moesten worden gegoeten?

De ervaring leerde dat de laatste optie verkieslijker is, maar dat de deelnemende organisaties wel strikt opgevolgd en goed begeleid moeten worden bij de realisatie van de opeenvolgende stappen van het calamiteitenplan. Uit de evaluatie achteraf bleek dat het begeleidende bureau wat dat betreft de teugels misschien iets te los heeft gelaten, met erg ongelijke eindproducten als resultaat.

Eens het gezamenlijk traject achter

de rug werd het initiatief per stad verder gezet. Wat de Mechelse participanten betreft (Stadsarchief Mechelen, Aartsbisshoppelijk Archief, Stedelijke Musea en Kerkfabriek Sint-Janskerk) loopt dit nog steeds, met de Erfgoedcel Mechelen als coördinator en begeleid door het steunpunt Culturele Biografie Vlaanderen vzw. Voor elke samenkoms – een drietal per jaar – worden steeds politie en brandweer uitgenodigd. Wij passen ons zoveel als mogelijk aan hun agenda aan; hun inbreng wordt steeds als zeer waardevol ervaren.

De kleinschaligheid ervaren we als een belangrijk voordeel: ze biedt meer perspectieven om concreet samen te werken binnen de beperkte geografische ruimte van een middelgrote stad.

Momenteel wordt getracht om de kerngroep uit te breiden met andere erfgoedinstellingen in Mechelen waarbij de vier 'pioniers' hun ervaring en know how ter beschikking stellen van de 'nieuwelingen' om hen te helpen een gelijkaardig calamiteitentraject af te leggen.

Tips:

- Het maken van een calamiteitenplan is een oefening in gezond verstand. Werk eraan met in het achterhoofd de sleutelwoorden: realistisch, praktisch, doelgericht en efficiënt.
- Kies voor het crisisteam liefst mensen die de collectie kennen (medewerkers, vrijwilligers), die bovendien bereikbaar en snel ter plaatse kunnen zijn, en zet aan het hoofd iemand die de collectie zeer goed kent en er dagelijks voor verantwoordelijk is.
- Zorg dat de prioriteitenlijst (bij voorrang te evacueren stukken) zo overzichtelijk en praktisch mogelijk is opgevat, met een dalende volgorde van belangrijkheid (hoe meer tijd er is, hoe meer stukken kunnen geëvacueerd worden). Tijdens de evacuatie wordt die lijst zo systematisch mogelijk afgewerkt. Dit is hoe dan ook een zeer moeilijke oefening (probleem van de selectie). Zorg voor precieze aanduidingen waar de te evacueren stukken zich bevinden in het museum of het archief. De plaatsen waar ze zich bevinden wor-

den visueel gemerkt door middel van een opvallend merkteken (bijvoorbeeld rode stickertjes). Deze visuele merkpunten vermijden tijdverlies voor de evacuatieploeg (personeel, vrijwilligers, brandweer).

- Besteed bij table-top of andere oefeningen voldoende aandacht aan het vastleggen van de evacuatie-route(s). Betrek ook politie en brandweer hierbij.
- Zorg ervoor dat de directie of het hoofd van de instelling ten volle achter het project staat en werk per instelling minstens met twee mensen aan het calamiteitenplan.
- Ook als de plannen er liggen: fris nu en dan de afspraken op met collega-instellingen rond wederzijdse bijstand bij crisissituaties, ook op middellange of langere termijn (bv. rond de tijdelijke opslag van delen van de collectie bij een bevriende instelling na een calamiteit).
- Betrek politie en brandweer steeds actief bij de gezamenlijke sessies en laat hen elke afzonderlijke instelling controleren op (brand)veiligheid. Bespreek hoe de brandweer bij een gebeurlijke interventie snel kan beschikken over de plannen van het gebouw en de nodige sleutels.
- Een calamiteitenplan is nooit af, het vraagt voortdurende aandacht en bijsturing (bijvoorbeeld na verandering van de opstelling van de vaste collectie, het verhuizen van bepaalde archiefbestanden in het depot, het openen van een nieuwe bezoekerstoegang enz.).
- Zorg dat iedereen die bij het calamiteitenplan betrokken is, goed weet wat hij/zij moet doen en organiseer jaarlijks minstens één oefening waarbij het calamiteitenplan of delen ervan op hun haalbaarheid getest worden.

Gerrit Vanden Bosch

Archivaris Aartsbisshoppelijk Archief te Mechelen

De meerwaarde van een Netwerk

Als middelgroot, professioneel museum heeft Slot Loevestein de veiligheidszorg al behoorlijk voor elkaar. Er is een bedrijfsnoodplan voor alle denkbare risico's, inclusief een ontruimingsplan voor bezoekers en collectie en een incidentenregistratie. Jaarlijks wordt een brandweeroefening gehouden met medewerkers en vrijwilligers, geëvalueerd en, waar nodig, verbeterd. Ook de bedrijfshulpverlening is goed op orde. Zo heeft Loevestein naast zo'n acht BHV-ers ook zes medewerkers opgeleid voor reanimatie. Een van de beheerders is tevens preventie-medewerker; hij coördineert alle zaken die te maken hebben met veiligheid en Arbobeleid en heeft een belangrijke signaleringsfunctie.

Toen ik gevraagd werd om deel te nemen aan het cultureel preventienetwerk westelijk rivierengebied was dan ook mijn eerste reactie: waarom zouden we in 's hemelsnaam meedoen aan zo'n project? Toch hebben we besloten om het wel te doen. Uit solidariteit, omdat wij onze collega's in de regio kon-

den helpen bij het ontwikkelen van een bedrijfsnoodplan. Maar je leert er zelf ongetwijfeld ook weer van en je doet waardevolle nieuwe contacten op. Zo'n samenwerkingsverband heeft daarnaast het voordeel dat je in tijden van nood niet het wiel eerst hoeft uit te vinden. Alle deelnemende musea en archieven zijn tenslotte allemaal gevestigd in het rivierengebied en bij hoogwater moeten wij op elkaar kunnen bouwen. Die situatie heeft in 1995 al eens gespeeld en een herhaling is niet ondenkbaar. Ook voor Loevestein zou deelname dus wel degelijk meerwaarde kunnen hebben.

We hebben er zeker geen spijt van gekregen. Integendeel, de samenwerking binnen het netwerk wordt voortgezet. De preventie-medewerker van Slot Loevestein en de beheerder van Kasteel Ammersoyen coördineren samen de contacten met de gemeentelijke en provinciale overheden. Ook wordt contact onderhouden met instanties zoals GHOR (geneeskundige hulp bij ongevallen en rampen), brandweer, politie en ambulancedienst. Door deze samenwerking is goede kennisoverdracht

mogelijk, worden ervaringen uitgewisseld en kunnen we elkaar zinvol bijstaan bij calamiteiten.

Dat er op een fantastische manier wordt samengewerkt, blijkt al uit het feit dat de officieren van dienst van de Regionale Brandweer Gelderland-Zuid begin 2007 samen een oefening hebben gehouden in Slot Loevestein. Ik citeer uit het personeelsmagazine van de regionale Brandweer Gelderland Zuid: "De officieren konden daarbij niet, zoals Hugo de Groot, op spectaculaire wijze ontsnappen in een boekenkast, maar stonden voor de opgave de waardevolle collectie van het slot te redden. Wel mochten zij tijdens de oefening hun hoofd er bij houden. Iets wat de minder fortuinlijke geuzenleider niet was gegund!". Deze geuzenleider was uiteraard Herman de Ruijter, die in de 16e eeuw in de Bommelerwaard ten strijde trok tegen de Spanjaarden. Hij verloor de strijd en werd onthoofd...

Ien Stijns

Directeur Slot Loevestein

Ien Stijns.

Foto Gelders Erfgoed.

Collectiehulpverlening en een gemeentelijk netwerk

Kasteel Huis Bergh heeft een bijzondere collectie, waarin onder andere meubels, middeleeuwse paneelschilderingen, handschriften en heiligenbeelden zijn opgenomen. In geval van nood zijn vele handen nodig om de collectie in veiligheid te brengen.

Guido Huijbers, verantwoordelijke voor de organisatie van veiligheidszorg in Kasteel Huis Bergh, ging op zoek naar een mogelijkheid om een goed getrainde, voldoende grote en goed oproepbare groep Collectiehulpverleners samen te stellen. Naast de eigen medewerkers heeft Huis Bergh een bijzondere groep van vrijwilligers aangetrokken: ambtenaren die werkzaam zijn in het gemeentehuis, dat vlakbij het kasteel is gelegen. De burgemeester deed een oproep en het enthousiasme bleek groot. Tijdens openingstijden van het gemeentehuis zijn

voldoende krachten oproepbaar en ook na sluitingstijd van het gemeentehuis is via een telefoonboom snel contact te leggen met circa twintig gemeenteambtenaren die binnen een kwartier bij het kasteel kunnen zijn.

De groep wordt regelmatig getraind. Kasteel Huis Bergh heeft hiertoe dummy's van de collectie en de wijze van bevestiging van de collectie op zolder nagebootst. De groep leert ook waar de noodvoorraden zijn, hoe ze hun weg kunnen vinden in het kasteel, welke objecten eerst uit het pand worden gehaald, hoe ze vervoerd worden en naar welke veilige plaats ze worden gebracht. Na voldoende oefenen op dummy's is onlangs een ingerichte zaal waarin ook authentieke voorwerpen stonden opgesteld, ontruimd in een onaangekondigde avondoefening. Deze ruimte moest ten behoeve van herinrichting geheel leeggeruimd worden, dus de verplaatsing van de voorwerpen was toch al noodzakelijk. In samenwerking met de brand-

weer gingen medewerkers van Kasteel Huis Bergh en de groep vrijwilligers aan de slag. De oefening is prima verlopen; de activiteiten en handelingen zijn uitgevoerd zoals in het evacuatieplan stond beschreven.

Op basis van de resultaten van de oefening zijn enkele verbeterpunten aangebracht en is de samenwerking tussen brandweer, bedrijfshulpverleners van het museum en de Collectiehulpverleningsgroep geëvalueerd. Uiteraard is er tijdens de oefening extra op gelet dat de voorwerpen niet met een te grote voortvarendheid én met de juiste handschoenen zijn aangepakt. Zorgvuldigheid staat hier voorop. In de situatie van Huis Bergh is de inzet van deze groep vrijwilligers een praktische oplossing gebleken.

Marysa Otte, consulent behoud en beheer, Gelders Erfgoed

Een dubbeltje op zijn kant

Een calamiteit uit onverwachte hoek

Leo Adriaanse,
provinciaal museum-
consulent,
Stichting Cultureel
Erfgoed Zeeland

In het Zeeuwse stadje Veere is aan de Kaai het fraaie museum 'De Schotse Huizen' gevestigd in de panden 'Het Lammeken' en 'De Struijs'. Het museum houdt de herinnering in stand aan de eeuwenlange handelsbetrekkingen die Veere en Schotland hadden.

Door het huwelijk van Wolfert VI van Borsele, heer van Veere in 1444, met de Schotse prinses Mary Stewart, de dochter van James I, koning van Schotland, werd Veere de stapelplaats voor Schotse wol in de Lage Landen. 'De Struijs' was eens het kantoor en de woning van een Schotse koopman. De naam 'Het Lammeken' herinnert eveneens aan de wolhandel. In 'De Schotse Huizen' zijn stijkkamers ingericht, zijn tentoonstellingen over streekdrachten en over de Veerse kunstkolonie én bevinden zich als topstukken de originele zestiende eeuwse beelden van de lokale heren van Veere en hun vrouwen, behorende tot het roemrijke Huis Van Borsele, eerste edelen van Zeeland.

De zeven beelden werden in 1517-1518 vervaardigd voor de gevel van het stadhuis van Veere, in het atelier van de Mechelse beeldhouwer Michiel Ywijnsz. Het is een uitzonderlijk ensemble van zeer grote kunsthistorische waarde. Stadhuisbeelden vormen een typische versiering van de stadhuizen in Noordwest-Europa, vanaf circa 1400 tot het midden van de zestiende eeuw. De beelden stellen de lokale heren van Veere en hun gemalinnen voor.

Stadhuisbeeld
Wolfert van Borsele

Foto: De Schotse Huizen

Bij gelegenheid van de restauratie van het Veerse stadhuis zijn de beelden in 1932 of 1933 vervangen door nieuwe exemplaren. De originele beelden werden opgesteld in de kelder van het stadhuis, tot in 1950 museum 'De Schotse Huizen' haar deuren opende en de stadhuisbeelden naar de huidige beeldenzaal verhuisden. Speciaal voor deze beelden werden sokkels en nissen in de wanden gemaakt. Al in 2000 werd door medewerkers van de Rijksgebouwendienst geconstateerd dat een grondige restauratie van de stadhuisbeelden nodig is om hen voor de toekomst veilig te stellen. In april 2005 is één van de beelden (Wolfert IV van Borsele) vanuit de opleiding Conservatie/Restauratie (Studie Steen) aan de Hogeschool van Antwerpen in aanloop naar restauratie 'in situ' onderzocht. 'In situ', want de circa 1.70 meter hoge beelden zijn verankerd aan de muur erachter.

Bijna was restauratie niet meer nodig geweest. In november 2005 waren in het belendende huis, 't Bordeaux Oxhooft', graafwerkzaamheden in de kelder gestart ten behoeve van het huisvesten van een winkel. De fundering bleek zo slecht dat het monumentale herenhuis dreigde in te storten. In dat geval zou de zijmuur van museum 'De Schotse Huizen', met daaraan verbonden de stadhuisbeelden, zijn meegegaan. De beelden konden op dat moment niet verwijderd worden. Onder de straat was de voorgevel van 't Bordeaux Oxhooft' al ingestort en ook de zijgevel was al verzakt. De situatie was enkele dagen zeer kritiek. Gelukkig kon de aannemer nog net op tijd de gevel bovengronds stutten. Het huis was inmiddels wel onbewoonbaar. In museum 'De Schotse Huizen' waren alleen de muren gebarsten en van enkele ramen het glas-in-lood gebroken. Daarnaast hadden de medewerkers enkele benauwde dagen in onmacht doorgebracht. Pas in mei 2006 kon worden begonnen met herstel van beide panden en in februari 2007 kon het pand 't Bordeaux Oxhooft' weer worden betrokken.

Museum 'De Schotse Huizen' draait inmiddels mee in het Netwerk Veiligheidszorg Erfgoedinstellingen Walcheren. Onderzocht wordt of de beelden na restauratie vrij van de achterwand kunnen worden opgesteld, iets wat overigens weer andere risico's met zich mee zal brengen.

Memo van een brandweerman

U wilt een museum beginnen. Waar kijkt de brandweer dan naar uit het oogpunt van veiligheid? Vaak zijn er veel vraagtekens. Maar is er nu echt zo veel verschil in regelgeving in Nederland? Allereerst wordt getoetst aan het bestemmingsplan. Daaruit moet blijken of het museum op de plaats kan komen waar u dat wilt. Als een bestemmingsplan wordt vastgesteld, dan heeft de brandweer daar van te voren naar gekeken. Men kijkt met name naar de bereikbaarheid voor blusvoertuigen: denk aan breedtes van wegen en doodlopende stukken. Daarnaast wordt getoetst of er voldoende primaire (brandkranen) en secundaire (sloten en vijvers) waterwinning aanwezig is. In het kader van de externe veiligheid wordt getoetst of er gevaarsbronnen zijn waarvan de risicocontouren over het museum lopen. Denk aan een tankstation met LPG, of bepaalde opslagplaatsen van gevaarlijke stoffen. Wanneer er aan alle eisen wordt vol-

daan, is er op het gebied van ruimtelijk ordening geen probleem. Als de bouwaanvraag dan binnenkomt, wordt deze door de brandweer getoetst aan hoofdstuk twee "Voorschriften uit het oogpunt van veiligheid" van het *bouwbesluit*. Dit bouwbesluit is een Algemene Maatregel van Bestuur en is daardoor in het hele land hetzelfde. Hierin is o.a. geregeld: compartimentering, vluchtroutes, noodverlichting, brandslanghaspels, enz. Daarnaast wordt de *bouwverordening* gebruikt. Deze kan per gemeente iets verschillen. De VNG (Vereniging Nederlandse Gemeenten) heeft een model bouwverordening waarin elke gemeente beperkte aanpassingen kan doen. Echter 98 procent van de verordening wordt door de gemeenten zo overgenomen uit het model. De verschillen zullen dan ook heel klein zijn. In de bouwverordening is het volgende geregeld: gebruiksvergunning, vluchtrouteaanduiding, brandmeld- en ontruimingsinstallaties, kleine blusmiddelen en de keuring daarvan, enz. Bij nieuwbouw

zal er naar alle bovenstaande aspecten gekeken worden. Op die manier ontstaat een brandveilig gebouw.

Daarnaast zal er een calamiteitenplan moeten komen. Dit plan moet ook ter toetsing aangeboden worden aan de brandweer. Neem tijdens de ontwikkeling van het plan

eens contact op met de plaatselijke brandweer. Op die manier kunt u met de brandweer het gebouw bekijken en samen tot een goed eindproduct komen. Het voordeel is dat de brandweer bekend zal zijn met het pand en de daarin aanwezige kostbaarheden.

Ook bij een verbouwing wordt de bouwaanvraag getoetst aan de regels in het bouwbesluit en vaak wordt dat dan gedaan op nieuwbouwniveau. Vaak stellen verzekeringsmaatschappijen nog strengere eisen dan die in het bouwbesluit. Neem daarom tijdig contact op met uw verzekeraar.

Arco Kunst, officier brandweer Tholen

Your Story Alive!™

Verras de bezoeker met uw verhaal.

De multimediaschermen van The 8ighth Day laten uw bezoeker intenser en vollediger genieten van een tentoonstelling, erfgoedwandeling of museumbezoek.

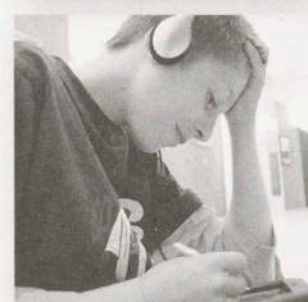
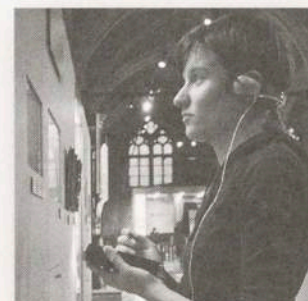
Sinds 5 jaar biedt The 8ighth Day diverse formats voor onderwijs, gezin en individueel bezoek en groepen met of zonder gids.

The 8ighth Day schrijft scenario's voor deze nieuwe narratieve vormen en realiseert boeiende en informatieve verhalen.

TOUCHPORT
infotainment

- evocatief en informatief format
- gebruiksvriendelijke interface
- group guide systeem
- routing doorheen het museum
- tracking van kinderen
- interactie tussen bezoekers
- bookmarking en e-mail
- hoge resolutie beelden
- synchroon geluid met displays
- positie en object herkenning
- outdoor wandel-GPS routing
- voor- en nabezoek met web 2.0
- web based content authoring en updaten
- downloadbare content voor iPod Touch en Mobile SmartPhone

THE 8IGHTH DAY
Your Story Alive!

THE 8IGHTH DAY BVBA
INTERACTIVE MEDIA DESIGN • NEW MEDIA STORYTELLING
VISMIJN 118 BIS B-8400 OOSTENDE, BELGIË
+32 59 51 12 18 CONTACT@D8D.COM WWW.TOUCHPORT.BE

MUSEUM BEZOEK • COLLECTIE ONTSLUITING • EDUCATIEF BEZOEK • ERFGOEDROUTES • STADSGIDSEN

Van struisvogelpolitiek tot risicobeheersing

Hoe gaat uw organisatie om met bedreigingen?

Ellie Bruggeman,
freelance
werkzaam op het
terrein van veilig-
heidszorg bij
erfgoed-
beheerders

Als erfgoedbeheerder heb je met veel bedreigingen te maken: het topstuk van je collectie kan vannacht gestolen worden, je kunt opeens je collectie voor een dreigende overstroming in veiligheid moeten brengen en opeens kan blijken dat een medewerker collectieobjecten verduistert. Een risicoanalyse is een hulpmiddel om weloverwogen met bedreigingen om te gaan.

Risicoanalyse

Door een systematische analyse van de risico's kan men tot een weloverwogen oordeel komen over de veiligheidszorg in de bestaande situatie en eventueel benodigde aanpassingen. Bij wijzigingen in de omstandigheden, bijvoorbeeld het organiseren van een nieuwe tentoonstelling, zal de risicoanalyse hier uiteraard op aangepast moeten worden.

Methoden en technieken

Er zijn veel methoden en technieken voor het uitvoeren van een risicoanalyse. Het Cultural Property Risk Analysis Model¹ (Robert Waller) is een voorbeeld van een diepgaande analyse van de veiligheid van de collectie. Hierbij wordt gekeken naar zowel acute dreigingen als sluipende bedreigingen. In de chemische en nucleaire industrie wordt gewerkt met zeer nauwkeurige modellen om voor elk component van een installatie na te gaan wat de risico's van falen zijn. Voor de dreigingen gerelateerd aan de uitvoering van projecten of op het terrein van accountancy worden weer andere modellen gebruikt.

De aanpak per branche en toepassingsgebied is verschillend, maar in alle vormen is sprake van:

- identificatie van belangen en bedreigingen
- risicoschatting
- evaluatie risicobeheersing
- eventuele maatregelen ter verbetering: prioriteiten, planning, eisen en implementatie

Hieronder volgt een bespreking van de verschillende fasen van een risicoanalyse op het terrein van veiligheidszorg. De bedoeling is in grote lijnen aan te geven wat bij een risicoanalyse aan de orde komt. De risicoanalyse richt zich op acute bedreigingen voor erfgoedbeheerders, zoals inbraak, wateroverlast, brand en vandalisme. Er wordt niet gekeken naar sluipende bedreigingen zoals schade aan de collectie door slechte klimaatcondities en aantasting van de gezondheid van medewerkers door een verkeerde werkplaatsinrichting. Daarmee wordt niet gezegd dat sluipende bedreigingen onbelangrijk zijn.

Identificatie van belangen en bedreigingen

Een erfgoedbeheerder heeft met veel vitale belangen te maken die tegen bedreigingen beschermd moeten worden: de mensen (medewerkers en bezoekers), de collectie, informatie, gebouw(en) en inventaris, de continuïteit van de bedrijfsvoering, het imago, etc.

Bij de inventarisatie van mogelijke bedreigingen is informatie over eigen incidenten, incidenten in de omgeving en bij vergelijkbare organisaties waardevol. Alle redelijkerwijs mogelijk geachte dreigingen moeten meegenomen worden. Een eerste inventarisatie van bedreigingen zal veelal leiden tot een opsomming zoals die in de calamiteitenwijzer² (klapper met basisinstructies per incidentsituatie):

- schade aan voorwerpen
- diefstal/ vermoeden van diefstal
- gaslek
- stroomstoring
- waterschade
- medische noodsituaties
- brand
- overval
- bommelding,
- aanslag met schadelijke stoffen

Daarna zal nader gekeken moeten worden naar de mogelijke oorzaken van bedreigingen op deze gebieden. Waterschade bijvoorbeeld kan allerlei oorzaken hebben, zoals lekkage van leidingen, een verhoogd grondwatervl niveau of lekkage na regen en dijkdoorbraken. In geval van dreigingen zoals brandstichting, diefstal en een bommelding gaat het om 'wie', het daderprofiel.

Aangezien iedereen de organisatie en haar bedreigingen vanuit een eigen perspectief benadert is het van belang de inventarisatie multidisciplinair en organisatiebreed uit te voeren. Bijvoorbeeld door een rondgang in het gebouw, want ook iedere ruimte heeft zijn eigen kenmerken.

Risicoschatting

Na identificatie worden de verschillende dreigingen geanalyseerd. Hierbij gaat het erom hoe erg en hoe waarschijnlijk een gebeurtenis is.

Hoe waarschijnlijk een gebeurtenis is wordt aangegeven door de kans dat in een tijdsperiode de dreiging werke-

lijkheid wordt. Dat kan uiteenlopen van gebeurtenissen die enkele keren per jaar optreden, tot zeldzame gebeurtenissen, zoals het geheel afbranden van een gebouw, waarbij de kans allicht kleiner dan eens per honderden jaren is. Maar een gebeurtenis met een kleine kans kan toch morgen optreden.

Het effect van de gebeurtenis in dit voorbeeld is zeer omvangrijk, misschien wel catastrofaal: verlies van de hele collectie en mogelijk het einde van de organisatie, maar de kans erop is klein. Andere gebeurtenissen zullen vaker optreden maar een in verhouding kleiner effect hebben.

Het effect van de gebeurtenis wordt bepaald door de gezamenlijke schade aan mens, collectie en andere vitale belangen van de organisatie als de betreffende gebeurtenis optreedt. Samen bepalen kans en effect het risico. Als men de kans en het effect getalsmatig kan uitdrukken gebruikt men de formule

$$\text{Risico} = \text{Kans} \times \text{Effect}$$

Kansen en effecten kunnen ook kwalitatief, bijvoorbeeld met omschrijvingen, ingeschat en geordend worden. De matrix in figuur 1 geeft hier een voorbeeld van.

Figuur 1: Risicomatrix

Grote kans	Grote kans	Grote kans	Grote kans
	Effect klein	Effect middelmatig	Effect groot
Middelmatige kans	Middelmatige kans	Middelmatige kans	Middelmatige kans
	Effect klein	Effect middelmatig	Effect groot
Kleine kans	Kleine kans	Kleine kans	Kleine kans
	Effect klein	Effect middelmatig	Effect groot
	Effect klein	Effect middelmatig	Effect groot

Hoe verder de bedreiging rechtsboven in deze matrix zit, hoe groter het risico is. Het voorbeeld van het afbranden van een gebouw en verlies van de gehele collectie komt allicht laag in de meest rechtse kolom van de matrix. Kwalitatieve analyses van risico's suggereren mogelijk een mindere mate van nauwkeurigheid omdat er niet gewerkt wordt met berekende waarden, maar welke methode ook gebruikt wordt, het blijft een inschatting. De risicoschatting is een hulpmiddel om de aanvaardbaarheid van risico's te beoordelen en om te bepalen welke bedreigingen met voorrang aanvullende aandacht vereisen. Daarom is het noodzakelijk dat er binnen de organisatie overstemming bestaat over de inschattingen.

Kansberekening

Relevante factoren voor de inschatting van kansen en effecten van bedreigingen omvatten de incidentengeshiedenis, de min of meer statische gegevens van de organisatie zoals de aard van gebouw(en), omgeving, collectie en publiek en de getroffen maatregelen.

Incidentengeshiedenis

De incidentenregistratie van de eigen organisatie bevat informatie over de frequentie waarin en de omstandigheden waaronder incidenten optreden, de geactiveerde maatregelen, eventuele falende (en nadien aangepaste) maatregelen en de aard en omvang van de schade. Hiervoor is het uiteraard nodig dat incidenten (en bijna-incidenten) systematisch worden onderzocht en de bevindingen worden vastgelegd.

Hoewel 'eigen' incidenten gemakkelijker te plaatsen zijn in de context van de organisatie en getroffen maatregelen, is het ook belangrijk te kijken naar incidenten bij vergelijkbare organisaties.

Organisatie, gebouw, omgeving en regelgeving

Ten aanzien van bedreigingen kan zowel een positieve als negatieve invloed uitgaan van de min of meer statische kenmerken van de organisatie. Denk hierbij bijvoorbeeld aan: de aard en ligging van gebouwen (bouwkundige structuur, sociale controle, wegen), de aard van de collectie, inventaris en installaties (waarde in financiële zin als ook de presentatie- en onderzoekswaarde, de attractiviteit voor diefstal en kwetsbaarheid voor brand, water, etc), de aard van het publiek en de functies en activiteiten binnen het gebouw (tentoonstellingsruimte, studiezaal, depot, catering/ restaurant).

In België en Nederland zijn indelingen in risicoklassen beschikbaar die berusten op het meten van de inbraakgevoeligheid aan de hand van factoren zoals de aard en ligging van het gebouw en de waarde en attractiviteit van aanwezige goederen (Nederland: Risicoklasse indeling NCP³, België: TIS-project Inbraakbeveiliging⁴). Aan elke factor worden punten toegekend. Het totaal van punten bepaalt de risicoklasse en daarmee het vereiste beveiligingsniveau met een bijbehorende combinatie van bouwtechnische, elektronische en organisatorische maatregelen (in het TIS-project ligt vooralsnog de nadruk op de eisen aan bouwtechnische maatregelen).

Bij de analyse worden ook de geldende wet- en regelgeving en richtlijnen op het gebied van bijvoorbeeld brandbeveiliging in aanmerking genomen. Hoewel deze meestal zijn opgesteld vanuit het oogpunt van de veiligheid van mensen, hebben deze ook een positieve invloed op de bescherming van overige belangen zoals de collectie. De Nederlandse Regeling Bouw en Inrichting Archiefuimten en Archiefbewaarplaatsen stelt daarnaast specifieke eisen aan de bescherming van de collectie tegen wateroverlast en brand.

Bestaande maatregelen

Bij de beoordeling van de invloed van maatregelen is het van belang rekening te houden met de variaties tussen publieksuren, diensturen, gesloten perioden, speciale evenementen, etc.

Maatregelen kunnen op het verkleinen van de kans, op bijvoorbeeld brand, gericht zijn, zoals: een systematische brandronde, het spanningsloos schakelen van het elektrisch net tijdens gesloten perioden, voorschriften rondom brandgevaarlijke werkzaamheden, etc. Andere maatregelen zijn vooral gericht op beperking van het effect, zoals: branddetectie, handblusmiddelen, automatische blussystemen, brandcompartimentering, een ontrui-

mingsplan en plan voor de evacuatie van collectieobjecten, etc. Ook verzekeringen zijn effectbeperkend: schade aan of verlies van bijvoorbeeld collectieobjecten wordt gecompenseerd door een geldbedrag. Organisatorische maatregelen hebben vaak invloed op verschillende risico's en kunnen zowel preventief (alertheid voor en opheffen van gevaarlijke situaties) als schadebeperkend (een snel en adequaat optreden bij incidenten) werken.

Bij de beoordeling van bestaande maatregelen wordt gekeken naar de betrouwbaarheid: Worden voorschriften en procedures nageleefd? Zijn medewerkers bekend met hun taken bij incidenten? Hoe is de staat van onderhoud van voorzieningen? Wordt de werking periodiek gecontroleerd? Wordt aan de geldende regelgeving voldaan?

De uiteindelijke invloed van organisatorische, bouwtechnische en elektronische maatregelen is afhankelijk van de onderlinge samenhang; de vertragende invloed van bouwkundige weerbaarheid bij inbraak is bijvoorbeeld nutteloos als er niet direct bij aanvang van inbraak elektronische signalering plaats vindt en een tijdige alarmopvolging georganiseerd kan worden.

Evaluatie risicobeheersing

Risicobeheersing houdt niet in dat alle bedreigingen geëlimineerd worden (wanneer dat al mogelijk zou zijn zonder alle activiteiten stop te zetten), maar dat er sprake is van een logisch evenwicht tussen risico's en maatregelen. Dit evenwicht is afhankelijk van wat aanvaardbaar is voor de organisatie, met in acht name van de geldende wet- en regelgeving, en eisen van bijvoorbeeld bruikleengevers.

In hoofdlijnen zijn er vier vormen van omgang met risico's:

- risico's vermijden (bijvoorbeeld: doelen aanpassen, activiteiten staken)
- risico's beperken (preventieve en schadebeperkende maatregelen)
- risico's overdragen (bijvoorbeeld: verzekeren, risico-volle activiteiten uitbesteden)
- risico's accepteren: acceptatie dat een ongewenste gebeurtenis kan optreden, inclusief aanvaarding van de schadelijke gevolgen ervan

In de analysefase zijn de bedreigingen ruwweg naar grootte van het risico geordend, bijvoorbeeld door plaatsing in de matrix in figuur 1. Op basis hiervan kunnen de bedreigingen globaal in categorieën worden ingedeeld (zie figuur 2 voor een voorbeeld):

- onaanvaardbare risico's: onmiddellijk actie ondernemen, acties zeer urgent,
- risicobeheersing rondom bedreigingen verdient extra aandacht: in planning opnemen en budget vrijmaken,
- risico's acceptabel: in de gaten houden, accepteren.

Voor elke bedreiging in de eerste twee categorieën worden oplossingsmogelijkheden geïnventariseerd. Per oplossing moet een afweging gemaakt worden tussen de grootte van het risico en de kosten van de maatregel(en), zowel in financiële zin als voor wat betreft de gevolgen voor publieksfunctie en bedrijfsvoering.

Figuur 2: Risicomatrix, globale categorieën

Grote kans	Acties plannen	Actis urgent	onmiddellijk actie
	in de gaten houden	acties plannen	acties urgent
	Accepteren	in de gaten houden	acties plannen
	Effect klein	Effect middelmatig	Effect groot

Organisatorische maatregelen zijn vaak relatief goedkoop en hun invloed is zeer breed. De organisatie is het doorslaggevende element in de risicobeheersing: weten en begrijpen alle medewerkers met welke dreigingen rekening gehouden moet worden, wat de maatregelen zijn om deze te voorkomen of de gevolgen ervan te beperken, en wat ieders verantwoordelijkheid hierbij is? En is iedereen alert op nieuwe dreigingen? De resultaten van de risicoanalyse zijn van belang voor het afwegen van beslissingen, voor het bepalen van beleid, het vaststellen van budgetten en als ondersteuning bij aanvragen van subsidies.

Risicobeheersing: dynamisch en cyclisch

Naast het kiezen en invoeren van de juiste maatregelen moet ook bewaakt worden dat de gekozen maatregelen het gewenste effect hebben en blijven hebben. Elke verandering in de interne en externe omstandigheden kan van (negatieve) invloed zijn op de effectiviteit van het bestaande pakket van maatregelen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de inrichting van een nieuwe tentoonstelling of aan bouwwerkzaamheden bij de burelen. Ook nieuwe methoden of interessegebieden van criminelen kunnen reden geven tot aanpassing. Tenslotte moet periodiek de samenhang tussen risico's en maatregelen en de status van maatregelen integraal gecontroleerd worden (de periodieke audit).

1. Waller, R. Robert (2003) Cultural Property Risk Analysis Model. Development and Application to Preventive Conservation at the Canadian Museum of Nature. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
2. Instituut Collectie Nederland (gebaseerd op de calamiteitenwijzer van het J. Paul Getty Museum, Verenigde Staten, Los Angeles, CA) (2002) Calamiteitenwijzer. Amsterdam: Instituut Collectie Nederland.
3. Nationaal Centrum voor Preventie (Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid) (2007) Handboek Beveiligingstechniek. Den Haag: SDU Uitgevers BV.
4. Wetenschappelijk en Technisch Centrum voor het Bouwbedrijf (2006) TIS-project Inbraakbeveiliging. Risicoanalyse en Typebestek voor inbraakvertragend schrijnwerk en beglazing.

Beveiliging in musea

Een bewegingsmelder hier en een camera daar en we zijn beveiligd?

De inbraak in het Kunsthistorisches Museum in Wenen en de diefstal van Benvenuto Cellini's Saliera – waarde geschat op 50 miljoen euro – op 11 mei 2003 duurde precies 56 seconden, maar volgens het museum lag het niet aan de beveiliging. De inbraak werd verricht door een hoog gekwalificeerde beveiligingsexpert. Daar kon geen beveiliging tegenop... Of toch wel?

Ton Cremers,
adviseur
veiligheidszorg
erfgoedsector

De Saliera casus

Wat is er precies gebeurd? In verband met bouwwerkzaamheden stond er een steiger tegen de gevel van het museum. Die steiger was afgeschermd noch elektronisch gesignaleerd noch via camera's bewaakt. De inbreker klom op deze steiger en sloeg op de eerste verdieping een ruit in. Het glas was niet inbraakwerend. Het kostte de inbreker daardoor slechts seconden om binnen te komen. De vitrine met het hoogtepunt van Italiaanse renaissancebeeldhouwkunst bezat geen enkel inbraakwerend instrument waardoor de Saliera voor de inbreker voor het grijpen lag. Een inbraak die door de eerste de beste gelegenheidsdief gepleegd had kunnen worden. Er was geen enkele kennis van beveiligingssystemen nodig. De man verklaarde achteraf de inbraak niet voorbereid en het zoutvat in een dronken opwelling gestolen te hebben.

Was er dan helemaal geen elektronische detectie?

De ramen waren voorzien van trildetectoren.

En het inslaan van de ruit leidde tot een alarm in de meldkamer van het museum. Omdat er vaak onnodige alarmen waren was het bij de bewakers gebruikelijk alarmen te resetten en dan te wachten tot het alarm terugkwam. Pas dan zou men ter plekke gaan verifiëren. Het resetten van een alarm duurt ongeveer een minuut. De dief was echter binnen die minuut – opklimmen van de steiger, inslaan raam en vitrine, stelen van de Saliera en de steiger weer afklimmen duurde precies 56 seconden – met zijn buit op straat en het elektronische alarm keerde na resetten niet terug. De inbraak en diefstal werden pas de volgende morgen door een schoonmaker ontdekt. De directeur van het museum bood na de inbraak zijn ontslag aan, maar dat werd door de minister van cultuur geweigerd, omdat hij als een van de beste museumdirecteuren van Oostenrijk wordt beschouwd. Als het zo is dat beveiliging van de collectie een van de kerntaken is van het museum, dan kan bij die kwalificatie door de minister een vraagteken geplaatst worden. Nu kreeg de dief complimenten voor zijn beveiligingskennis en de bewaker kritiek wegens disfunctioneren.

Geavanceerde beveiliging

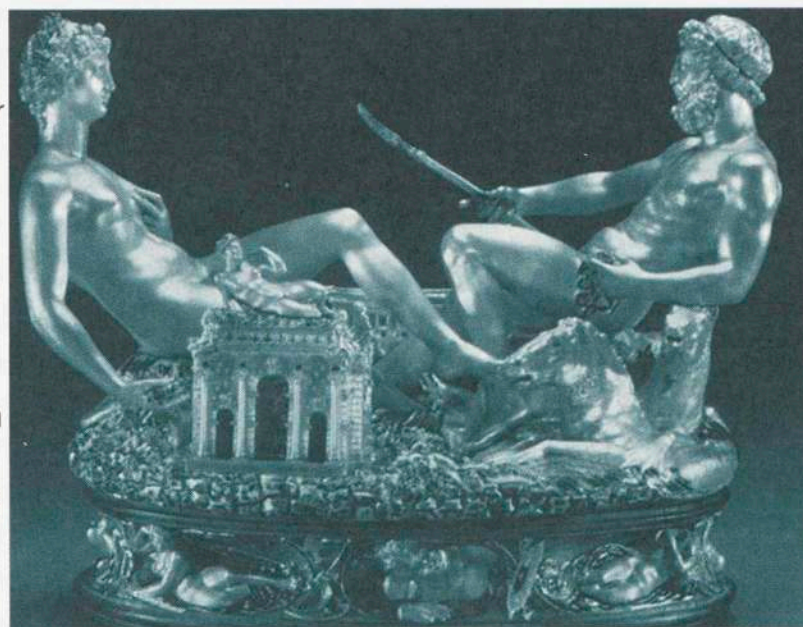
Aan de hand van de Saliera casus kan toegelicht worden hoe de beveiliging van een museum moet worden vorm gegeven. Natuurlijk zijn er vele casussen aan de hand waarvan het falen van de beveiliging kan worden getoond. Het meest treffende, recente Nederlandse voorbeeld van inbraak in een museum gebeurde in Noord-

Holland in januari 2005.

Daar was (waren?) de inbreker (inbrekers?) zeer langdurig in het museum en had (had-den) alle tijd om een groot aantal schilderijen niet alleen uit de lijst te halen, maar ook spijker voor spijker los te maken van de spieramen.

Bovendien waren deuren en vitrines ingetrapt en zilveren objecten meegenomen. De directeur

van dat museum koos net als zijn collega in Wenen voor het geven van een misplaatst compliment aan de crimineel voor diens professionaliteit en de onbegrijpelijke kwalificatie van zijn beveiliging als 'geavanceerd'. Wat is geavanceerde beveiliging?

Saliera van Cellini

Foto: Wikipedia

Voorgeschiedenis van veiligheidszorg

Naar aanleiding van enkele zeer geruchtmakende incidenten in Nederlandse musea eind jaren '80 van de vorige eeuw gaf het Ministerie van Justitie een onderzoeksopdracht naar de veiligheidszorg in Nederlandse musea. In maart 1992 werden de bevindingen van dat onderzoek gepresenteerd in het zeer leesbare rapport 'Veiligheidszorg in Nederlandse musea, een inventarisatie'. In mei 1993 werd dat rapport aangevuld met de publicatie van 'Veiligheidszorg in Vlaamse, Britse en Nederlandse musea, een vergelijking'. Uit die rapportage kwam naar voren dat Nederlandse en Vlaamse musea bij hun beveiliging zich vooral toelegden op elektronische middelen, maar dat de organisatie van die beveiliging veel te weinig aandacht kreeg. De Britse musea waren nog veel beter voorzien van allerlei beveiligingstechnieken, maar desondanks statistisch gezien vaker slachtoffer van criminaliteit dan de Nederlandse en Vlaamse musea. Deze rapportage was voor de Nederlandse Museumvereniging aanleiding een werkgroep Veiligheidszorg op te zetten die aanbevelingen moest geven over de optimalisatie van de veiligheidszorg. Dit leidde in maart 1997 tot de publicatie van het 'Handboek veiligheidszorg musea. Systematische aanpak van veiligheidszorg'.

Bij dat handboek werd het softwareprogramma MUSAVE (Museum Standaard Audit Veiligheidszorg)⁴ uitgegeven. Enkele jaren later, in 2000, werd de tweede, verbeterde

- editie van dat programma gepubliceerd. MUSAVE is een
- questionnaire van ruim 600 vragen aan de hand waar-
- van de musea hun veiligheidszorg kunnen toetsen. Het
- zal duidelijk zijn dat niemand met al die 600 vragen zal
- worden geconfronteerd omdat er een relationeel schema
- is van vragen en vervolgvragen. Het antwoord NEE op de
- vraag naar elektronische detectiesystemen zal dus niet
- leiden naar vragen over de samenstelling van die syste-
- men.
- MUSAVE en het Handboek zijn, evenals de rapporten uit
- 1992 en 1993, gebaseerd op het zogenaamde Preventie-
- wiel. Dat preventiewiel geeft het evenwicht en de
- samenhang in preventie systematisch weer. Tegenwoor-
- dig wordt vrijwel altijd de term 'integrale beveiliging'
- gebruikt. Het preventiewiel geeft de integratie tussen
- Beleid, Organisatie, Voorzieningen (bouwkundig en elek-
- tronisch) en de Bedrijfscultuur weer. Onder bedrijfscul-
- tuur wordt preventiehouding en deskundigheidsbevorde-
- ring verstaan. Hoewel het Handboek alweer tien jaar oud
- is en de laatste editie van MUSAVE uit 2000 dateert,
- hebben beide nog niets aan actualiteit ingeboet.

• De risicoklasse-indeling van de verzekeraars

- Volgens de risicoklasse-indeling van de gezamenlijke
- verzekeringsmaatschappijen vallen musea vrijwel altijd
- in de hoogste risicoklasse. Die classificatie hanteert een
- puntensysteem waarbij punten worden toegekend aan
- de aard van de organisatie, de ligging al of niet binnen
- de bebouwde kom, de attractiviteit van de aanwezige
- 'goederen' en de verzekerde waarde. Museumobjecten
- vallen bij de attractiviteitindeling meestal in de catego-
- rie Hoog of Zeer Hoog en de (verzekerde) waarde is al
- snel boven de door de verzekeraars gehanteerde grens
- van $\square$ 250.000,—.

- Dit betekent dat bij deze risicoklasse hoogwaardige
- bouwkundige, elektronische en organisatorische voorzie-
- ningen horen (zie ook het artikel over risicoanalyse). In
- de hoogste risicocategorie zal de beveiliging gerealiseerd
- moeten worden op basis van maatwerk en kan vrijwel
- nooit volstaan worden met standaardoplossingen. Dat
- maatwerk moet gebaseerd zijn op de risicoanalyse.

• Hoe ziet die geavanceerde beveiliging er uit?

- Geavanceerde beveiliging is niets anders dan de integra-
- le benadering van het Preventiewiel en gebaseerd op:

- - organisatorische maatregelen
- - bouwkundige voorzieningen
- - elektronische signalering en cameraobservatie
- - compartimentering (zowel om escalatie van brand te
- voorkomen als met het oog op diefstalpreventie)
- - meeneembeperkende maatregelen zoals vitrines
- (kunnen ook als compartimentering gezien worden),
- ophang- en andere bevestigingssystemen

• Organisatie

- Bij organisatie moet gedacht worden aan de alarmopvol-
- ging, het bewaking- en aflosschema, opening- en sluit-
- rondes, sleutelbeheer, instructies voor medewerkers en
- externe partijen, calamiteitenplannen, huisregels voor
- medewerkers, bezoekersreglement, beveiligingsaspecten
- in facilityrapporten, afspraken met alarmcentrales, toe-
- gangscontrole, entreebeheer van depots, screening van
- nieuwe medewerkers, opleidingen en trainingen, beveili-
- gingsinstructies, bewakingsinstructies, incidenten-
- registratie en evaluatie, werkoverleg en dagelijkse con-
- trolerondes door de beveiligingsverantwoordelijke (bij

voorkeur aan de hand van checklists). Bij de diefstal van de Saliera kwam op organisatorisch niveau een hiaat aan het licht in de instructie van de medewerkers en de alarmopvolging. Het kan nooit zo zijn dat er een instructie is die de medewerker in de meldkamer voorschrijft bij een alarm niet meteen te verifiëren, maar dat het alarm eerst moet worden gereset en dan gewacht moet worden tot het alarm eventueel terug komt. Elektronische signalering is juist bedoeld om tijd te winnen voor de alarmopvolgingsorganisatie. In eerste instantie negeren van signalen uit de elektronische signalering doet die tijdswinst weer teniet.

Bij de controlerondes had de beveiligingsverantwoordelijke natuurlijk moeten signaleren dat de aanwezige steiger als een trap naar de Saliera kon worden gebruikt. Het is niet bekend of dit signaleerd is bij de directie van het museum en dat dit signaal in de wind is geslagen. Het is in ieder geval wel duidelijk dat de steiger niet bouwkundig was afgeschermd en dat er geen elektronische signalering op was aangebracht

Bouwkundige voorzieningen

Bouwkundige inbraakvertraging wordt uitgedrukt in tijd-eenheden van 2, 3, 4, 5 of meer minuten. Die inbraakvertragingstijd gaat pas in op het moment dat een aanval op de inbraakwerendheid gesignaleerd wordt.

Bovendien moet bij het bepalen van de inbraakvertraging duidelijk zijn waartegen de muren, ramen, deuren, overige gevelopeningen en daken bestand moeten zijn. Met andere woorden: de door inbrekers te gebruiken gereedschapset moet gedefinieerd zijn.

Het is bij geavanceerde beveiliging heel belangrijk dat de bouwkundige inbraakvertraging op alle niveaus van het gebouw gerealiseerd wordt. Ongeveer de helft van de inbraken in musea vindt plaats op hogere etages of zelfs via het dak. De Saliera was tentoongesteld op de eerste etage van het Kunsthistorisches Museum.

Inbraakvertragend glas

In het kader van dit artikel gaat het te ver gedetailleerd te omschrijven hoe die bouwkundige inbraakvertraging kan worden gerealiseerd. Eén uitzondering wil ik maken: inbraakvertragend glas. Inbraakvertragend, gelaagd glas bestaat bijna altijd uit een combinatie van glas en polyvinylbuteral (PVB) folie. Er is een opvallend verschil tussen de resultaten van genormeerde mechanische testen met o.a. kogelvalproeven en handmatige testen. Glas gaat bij een aanval met een hamer of bijl altijd bij de eerste slagen kapot. Het is de tussenlaag die moet zorgen voor de inbraakvertraging.

PVB folie kan vele slagen met een moker opvangen. Fabrikanten laten op vakbeurzen daar altijd imponerende testen mee zien. Echter, als een gekarteld mes gebruikt wordt – behorend tot de standaarduitrusting in brandweerwagens om klemzittende automobilisten via de gelaagde voorruit te bevrijden – is er in een ruit met PVB folie binnen de kortste keren een groot gat gemaakt. Bij inbraakvertragende beglazing moet gebruik worden gemaakt van een tussenlaag die niet met een mes kan worden doorgesneden, bijvoorbeeld polycarbonaat. Het Kunsthistorisches Museum was zelfs niet voorzien van inbraakvertragend glas op basis van PVB folie en er was ook geen glasafscherming in de vorm van (rol)luiken. De inbreker kon dus na één klap het museum binnen gaan.

Elektronische signalering

De in tijd uitgedrukte inbraakvertraging gaat pas in op het moment dat een (elektronisch) signaal gegenereerd wordt. Dat signaal is bedoeld om de alarmopvolgingsorganisatie te mobiliseren. Elektronische signalering moet in een zo vroeg mogelijk stadium werken. Het heeft een heel beperkt nut indien een inbreker pas gedetecteerd wordt als hij al binnen is. De alarmopvolgers – en daar zijn veel te veel voorbeelden van – zullen dan altijd te laat zijn. Geavanceerde elektronische signalering kan niet gesaboteerd worden omdat geavanceerde systemen zichzelf controleren. Het doorzenden van signalen (de transmissie) moet plaatsvinden via continu gecontroleerde en mechanisch goed afgeschermdde verbindingen en detectoren moeten niet afgedekt kunnen worden.

De detectoren in het Noord-Hollandse museum werden tijdens openingstijd van het museum afgeplakt waardoor de inbreker(s?) langdurig ongemerkt zijn (hun?) gang kon(den?) gaan. Geavanceerde detectoren zijn van het zogenaamde anti-masking type en geven alarm bij het inschakelen van het systeem als er pogingen zijn geweest ze te maskeren. Voor het afplakken van detectoren is geen grote criminele professionaliteit nodig. In Wenen was weliswaar sprake van een signalering zodra de ramen werden aangevallen, maar daar was geen enkele integratie tussen bouwkundige weerbaarheid en de signalering. Elektronische signalering heeft nauwelijks zin als via een hit-and-run inbraak een diefstal kan plaatsvinden.

Compartimentering

In de beveiliging wordt gesproken van de 'schillentheorie'. Na doorbreking van de buitenste schil zal de inbreker moeten stuiten op meerdere volgende schillen. Dat kunnen interne inbraakvertragende deuren zijn, maar dat kunnen ook kluizen of afzonderlijke compartimenten zijn. Het Gutenberg Museum in Mainz heeft de 42-regele Bijbel van Gutenberg tentoongesteld in een inbraakwerende vitrine die op haar beurt weer in een kluis staat. Zo ver hoeven de meeste musea niet te gaan, maar het kan natuurlijk nooit zo zijn dat het belangrijkste en meest kostbare object van een museum zich bevindt in een gemakkelijk toegankelijke ruimte tegen de buitengevel van het gebouw in een vitrine van 'gewoon' glas die met één klap kan worden ingeslagen.

Meeneembeperkende maatregelen

In de vorige paragraaf over compartimentering werd al verwezen naar de rol van vitrines. Vitrines kunnen ook gezien worden als een meeneembeperkende maatregel. De dief had slechts seconden nodig om Cellini's zoutvat uit de vitrine te halen. Die vitrine voldeed aan zeer lage eisen.

De afgelopen jaren zijn in enkele Nederlandse musea en tentoonstellingsruimtes van bibliotheken/archieven vitrines geplaatst met een zeer hoogwaardige inbraakwerendheid. Analooq aan die vitrines zijn in een Vlaams museum overeenkomstige vitrines gebouwd. Inbraakwerende vitrines kunnen gezien worden als afzonderlijke compartimenten mits op basis van een programma van eisen (PvE) aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- de inbraakvertraging moet zijn vastgelegd;
- er moet elektronische signalering zijn IN de vitrines tijdens openingstijd van het museum en zowel IN als BUITEN de vitrines wanneer het museum gesloten is;
- de alarmopvolging moet zijn geregeld;

- er moet een sleutelsysteem zijn.

In het PvE van de vitrine moet aandacht worden besteed aan de constructiestabiliteit, de te gebruiken componenten (staal, inbraakwerend glas op basis van polycarbonaat), gecertificeerd sluitsysteem (dus niet van die kwetsbare vitrinesloten die meestal gebruikt worden), bevestiging aan de ondergrond, UV wering, klimaat, verlichting etc. Heel belangrijk: op basis van testen moet bepaald worden of aan het PvE voldaan wordt.

Overige meeneembeperkende maatregelen kunnen allerlei bevestiging- en ophangsystemen zijn, in samenspraak met de collectieverantwoordelijke.

Integraal beveiligingsplan in vogelvlucht

De zeer korte beschrijving van de Organisatorische, Bouwkundige, Elektronische, Compartimenterende en Meeneembeperkende maatregelen in bovenstaande tekst kunnen met enige creativiteit gebruikt worden als uitgangspunt voor het maken van een integraal beveiligingsplan en een PvE voor de optimalisering van de beveiliging. Het is heel belangrijk dat de aandacht niet specifiek uitgaat naar één onderdeel van de beveiliging, maar dat voortdurend de integratie van de diverse onderdelen beoogd wordt. Alleen dan kan een beveiligingsniveau bereikt worden dat het Kunsthistorisches Museum had kunnen vrijwaren van de afgang en de schade die de bliksemsnelle diefstal van de Saliera heeft veroorzaakt.

De meeste inbraken in en diefstallen uit musea vonden niet plaats doordat de criminelen zo professioneel – kunnen we a.u.b. ophouden met die complimentjes! – waren, maar doordat de beveiliging niet geavanceerd en professioneel was.

toncremers@museum-security.org

Slagvaste vitrines in
De Verdieping van
KB/NA (Koninklijke
Bibliotheek/
Nationaal Archief,
Den Haag.

Foto Leon Smets

- 1 Veiligheidszorg in Nederlandse musea; een inventarisatie, door Olav Etman en Nelleke Eelman, i.o.v. Directie Criminaliteitspreventie, Den Haag, 1992
- 2 Veiligheidszorg in Vlaamse, Britse en Nederlandse musea. Een vergelijking. Olav Etman en Paul Geelen, i.o.v. Directie Criminaliteitspreventie, Den Haag, 1993
- 3 Handboek veiligheidszorg musea. Systematische aanpak van veiligheidszorg. Carla van Buuren (red.)
- 4 Museum standaard Audit Veiligheidszorg 2, A.G. Cremers en E. R. van Santen

To speak or not to speak, that's the question.
Vuistregels voor crisiscommunicatie

En het antwoord is: spreken. Zwijg niet: in een crisissituatie is struisvogelpolitiek contraproductief. Lekken ontstaan als vanzelf en de geruchtenmolen gaat aan het draaien. Perslui zijn erg vindingrijk in het contacteren van andere bronnen en 'experts' zijn dik gezaaid. Informeer ook zo snel mogelijk uw stakeholders: een bruikleengever die via de pers moet vernemen dat er iets fout zit, wordt snel ex-bruikleengever.

Lieg niet. Zeker in de media geldt 'al is de leugen nog zo snel, de waarheid achterhaalt hem wel'. Wel kan je, met de veiligheid voor ogen, een zekere discretie in acht nemen: vermeld dat dan ook. Aarzel ook niet om embargo's in te stellen (hoewel je er in echte rampsituaties niet te veel van moet verwachten).

Duid een woordvoerder aan, intern of extern. De conservator en veiligheidscoördinator moeten de handen vrij en het hoofd koel houden voor het crisismanagement. De pers, en zeker overzeese pers, valt je lastig op elk uur van de dag en ... van de nacht. Nog twee goede redenen om een woordvoerder aan te stellen: de woordvoerder wordt het uithangbord van het museum en niet alle conservatoren zijn woordkunstenaars. Bovendien, en dit mag wat cynisch klinken, is het bij ongelukkige communicatie makkelijker de woordvoerder op te offeren dan de conservator.

Houd de woordvoerder goed op de hoogte. Voor de calamiteit moet hij de rampenplannen kennen, en minstens een minimale kennis hebben van maatregelen die de schade kunnen beperken. Tijdens en na de ramp moet hij nauwgezet op de hoogte blijven, ook van die zaken die met een zekere discretie moeten behandeld worden.

Maak gebruik van middelen die kapitaalcrachtige perskanalen inzetten om zelf beter op de hoogte te raken van de situatie: een vlucht met de helikopter van de nieuwsdienst geeft u een heel andere kijk op uw geteisterd museum.

Een crisissituatie kan ook een goede kant hebben: het museum heeft de aandacht van de media. Vind geprivilegieerde contactpersonen (bijv. journalist bij dagblad of omroep) en bouw er een goede relatie mee op. Zij zullen in de toekomst ook meer aandacht besteden aan uw ander en beter nieuws.

Jaak Jespers, Dotkom, PR en Communicatie

HOLLAND GALLERY MUSEUM GIFTS

GROOTHANDEL VOOR UW MUSEUMWINKEL PRODUCTEN

Sinds 1990 ervaring in ontwerp en productie van uw eigen museale winkel artikelen!

Hugo de Vriespark 4
6741 CM Lunteren
Postbus 103

6740 AC Lunteren
T 0318 487971
F 0318 487998

info@museumgifts.nl
www.museumgifts.nl

Graag bespreken wij in uw museumwinkel alle mogelijkheden voor exclusieve eigen producten.

Wij verzorgen passe-partouts voor etsen, prenten en ansichtkaarten en verpakken in folie winkelklaar.

MUSEALE GESCHENKEN OP NIVEAU!

BEKERS • BOEKENLEGGERS • BOUWPLATEN • CD-ANSICHTKAARTEN • FRIES KERFSNEE AARDEWERK • GEËMAILLEERDE TEGELS
GLAZEN • KAARSEN • LINIALEN • MAGNETEN • NOTITIEBOEKJES • ONDERZETTERS EN PLACEMATS • PUZZELKAARTEN
PAPERWEIGHTS • PARAPLU'S MET DECOR OP BINNENDOEK • SCREENSAVERS • SLEUTELHANGERS • STOKSTOELTJES
TEGELS HANDBESCHILDERD • TULP DECOR PORSELEIN • VINGERHOEDEN • EN OP VERZOEK DOEN WIJ NOG VEEL MEER!

Nieuwe afspraken voor elektronisch gegenereerde alarmen

Sinds 1 april 2007 is er een nieuwe regeling ingegaan betreffende elektronisch gegenereerde alarmen. De regeling is geformaliseerd door de ondertekening van het Convenant Opvolging Elektronische Alarmen door de Raad van Hoofddcommissarissen van de politie (NPI) en de beveiligingsbranche, verenigd in het Verbond van Beveiligingsorganisaties (VvBO).

In het convenant is onder andere opgenomen dat de politie elektronische inbraakmeldingen die zijn geverifieerd door justitieel erkende Particuliere Alarmcentrales (PAC's) hoge prioriteit zal geven. In de regel betekent dit, calamiteitsituaties uitgezonderd, dat een surveillance-eenheid binnen 15 minuten ter plaatse is. Er dient wel een sleutelhouder aanwezig te zijn, om de politie toegang tot het pand te verschaffen. Door snel politieoptreden wordt de pakkans van de daders vergroot en mogelijke vervolgschade bij een inbraak wordt verkleind. Daarnaast zullen deze maatregelen leiden tot het verder terugdringen van het aantal loze alarmmeldingen. Hierdoor kan de politie inzet met hogere prioriteit garanderen.

Met ingang van 1 april volgend jaar zal de politie alleen nog maar reageren op geverifieerde alarmen.¹ Voor de verificatie van een elektronische inbraakmelding zijn drie methoden afgesproken.

1. Menselijke waarneming door beveiligers, burens, iemand van de instelling of een particulier zelf.
2. Technische verificatiemethoden. Het gaat dan om camera's en/of

microfoons die de alarmcentrales op afstand kunnen bedienen en die betrouwbare informatie opleveren (beeld/geluid).

3. Verificatie op basis van meerdere alarmzones binnen uw alarmsysteem die binnen 5 minuten geactiveerd worden. Aan de hand van het patroon van de alarmen binnen een pand, aangevuld met informatie van de contactpersoon van het pand, kan worden vastgesteld of er sprake is van een terecht inbraakalarm of van bijvoorbeeld een bedieningsfout.²

Inbrekers weten dat er vrijwel overal sprake is van elektronische signalering en alarmopvolging (de gemiddelde opvolgingstijd in Nederland bij particuliere alarmopvolgers is 35 minuten) en dat ze snel hun slag moeten slaan. De integrale beveiliging moet zo zijn ontworpen dat een snelle inbraak en verzameling van de buit onmogelijk is. De bouwkundige weerbaarheid en de elektronische signalering dienen zodanig te zijn dat de alarmopvolgingsorganisatie sneller is dan de inbrekers.

Dat is alleen maar realiseerbaar indien de buitenschil een hoog niveau van inbraakwerendheid heeft en pogingen die schil te doordringen meteen bij aanvang gedetecteerd worden. Bij verificatiemethode 3 is de inbreker al in het pand. Het zal duidelijk zijn dat men met een dergelijke verificatie als alarmopvolger altijd te laat is. Daarnaast moet er gezorgd worden voor een inbraakwerend in pandige compartimentering en waar nodig voor meeneembeperkende maatregelen zoals goede verankering van objecten en inbraakwerende vitrines. Natuurlijk moet dit passen binnen het voor

individuele gebouwen/organisaties bepaalde risicoprofiel. Het heeft geen zin een zwaardere beveiliging toe te passen dan het risicoprofiel vereist.³

Maatregelen treffen voor verificatie

De Politie en het VvBO doen een beroep op gebruikers van een elektronisch inbraakalarmsysteem om voor 1 april 2008 maatregelen te treffen (voor zover nog niet aanwezig) om verificatie van alarmmeldingen mogelijk te maken volgens de hiervoor genoemde methoden. Met ingang van 1 april 2008 zijn gebruikers van een elektronisch inbraakalarmsysteem verplicht om adequate maatregelen voor verificatie te hebben getroffen als zij vanaf die datum nog een beroep willen doen op politie-inzet bij inbraakalarmmeldingen. Niet-geverifieerde inbraakalarmen worden met ingang van 1 april 2008 niet meer door PAC's doorgegeven aan de politie, maar op andere wijze afgehandeld, zoals contractueel overeengekomen met de betreffende gebruiker. instelling nog aan de verificatie-eisen voldoet, kunt u een checklist en een eerste advies krijgen op de site van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, www.hetccv.nl.

Ook vindt u daar alle benodigde aanvraagformulieren.

Het is verstandig om zo spoedig mogelijk contact op te nemen met uw PAC om na te gaan welke verificatiemethode bij u van toepassing is.⁵

*Franjola van Hellemond,
projectmedewerker musea
Et erfgoed, Kunst Et
Cultuur Overijssel.*

- 1 Persbericht Politie, Raad van Hoofddcommissarissen, Den Haag 17 januari 2007
- 2 Document uitgereikt tijdens bijeenkomst Netwerkaanpak Veiligheidszorg Politie Dordrecht door M. Zwiers.
- 3 Deel van reactie Ton Cremers van MuSeCo per email op 9 mei 2007
- 4 Persbericht Politie, Raad van Hoofddcommissarissen Den Haag, 17 januari 2007
- 5 Document uitgereikt tijdens bijeenkomst Netwerkaanpak Veiligheidszorg Politie Dordrecht door M. Zwiers.

Camerabewaking en dan?
Foto Leon Smets.

- Stoffering van wanden en plafonds, voor kussens, gordijnen, verduistering, spandoeken en ga zo maar door. In legio kwaliteiten. In alle kleuren van het spectrum, op alle locaties in binnen- en buitenland. Voor feesten en evenementen, tentoonstellingen en beurzen.
- Banieren onder andere van Drop-/Signpaper inclusief bedrukking
- Alle gewenste atelierwerkzaamheden
- Textielgroothandel
- Het brandwerend impregneren van textiel
- Full colour groot formaat bedrukking tot 5 meter breedte, naadloos

experts •
met optimale
mogelijkheden •
en maximale
ervaring •

TETOS BV

Tentoonstellingsstofferingen
Sterrebaan 4, 3542 DK Utrecht
Tel. 030-2414122, Fax 030-2411724
E-mail info@tetos.nl
Website www.tetos.nl

Het Kenniscentrum Veiligheid en de Database Incidenten- registratie

In het najaar van 2007 gaat de Koninklijke Bibliotheek (KB) in opdracht van het Ministerie van OCW een kenniscentrum op het gebied van veiligheid in de erfgoedsector opzetten. Een dergelijk kenniscentrum is een van de wensen van de erfgoedwereld op het gebied van veiligheidszorg. De opzet van het kenniscentrum is na breed overleg tot stand gekomen.

Een belangrijk onderdeel van het kenniscentrum zal een website worden. Deze moet als algemene ingang fungeren, en daarbij kennis en expertise bundelen en toegankelijk maken. De website moet actueel zijn en *up-to-date* informatie verschaffen over congressen, publicaties, trainingen, enzovoorts. Belangrijk onderdeel van de website zal de centrale database voor incidentenregistratie DICE¹ zijn. Naast de digi-

tale ingang via de website, is ook in een loketfunctie voorzien, waar men telefonisch of via email met vragen terecht kan.

De Database Incidentenregistratie Cultureel Erfgoed (DICE) draait sinds februari 2006, in eerste instantie als proefproject voor de deelnemers van de preventienetwerken in Den Haag, Leiden en Delft. Na afloop van de proef is besloten DICE als landelijke database voor incidentenregistratie te incorporeren in het kenniscentrum. Aanmelding is nu dus mogelijk voor alle erfgoedinstellingen in Nederland. Aangemelde instellingen voeren hun incidenten in via een beveiligde website. Deelnemers kunnen na inloggen met wachtwoord hun eigen gegevens bekijken en aanvullen. Gegevens van andere instellingen zijn afgeschermd. Wel zijn er rapportages beschikbaar waarop te zien is hoe vaak bepaalde typen incidenten plaatsgevonden hebben en (in gestandaardiseerde termen) welke maatregelen genomen zijn. De ingevoerde incidenten

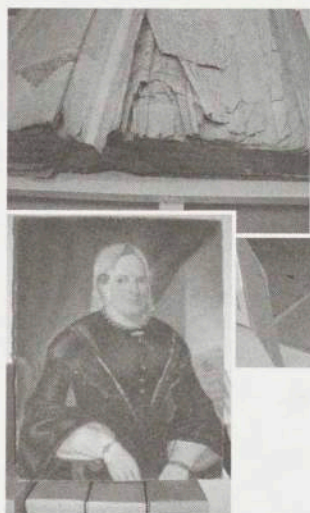
zullen gebruikt worden om analyses te maken. Daardoor kunnen tijdig nieuwe trends worden ontdekt, en ook *best* en *worst practices* worden vastgesteld. Voor een goed functioneren van DICE is het belangrijk dat zo veel mogelijk instellingen deelnemen. We zouden dan ook graag zien dat u zich massaal aanmeldt en de incidenten die onverhoopt plaatsvinden invoert. Ook horen wij graag uw ervaringen bij het invoeren om op die manier het systeem te kunnen verbeteren. Voor informatie over DICE, zie de website www.erfgoedincidenten.nl of mail naar dice@kb.nl.

Theo Vermeulen
Programmacoördinator Veiligheid & Collecties
Koninklijke Bibliotheek

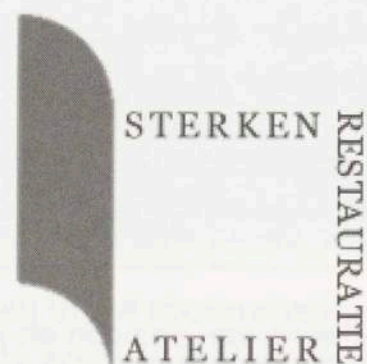
¹ Niet te verwarren met Digitale Inventarisatie Cultureel Erfgoed (DICE®) het objectregistratie programma ontwikkeld door de erfgoedcel Antwerpen, met de steun van de Vlaamse Gemeenschap.

Restauratie atelier Sterken BV

Atelier voor restauratie en conservering
van papier en perkament

- Brieven & Archieven
- Boeken & Banden
- Prenten & Grafiek
- Kaarten & Wandkaarten
- Charters & Zegels

DocumentenWacht is een service van Restauratie atelier Sterken BV en gericht op schade preventie.

DocumentenWacht is de officiële partner van Isotron Nederland BV voor gammabestraling voor de gehele Culturele en Administratieve sector in de Benelux en Duitsland.

DocumentenWacht
calamiteitenservice, zorg en beheer

Engelanderholt 3, 7361 CZ Beekbergen
T. 055-5423147 F. 055-5430614

E. info@sterken.nl Meer informatie op: www.sterken.nl

Brandweer informatielijst

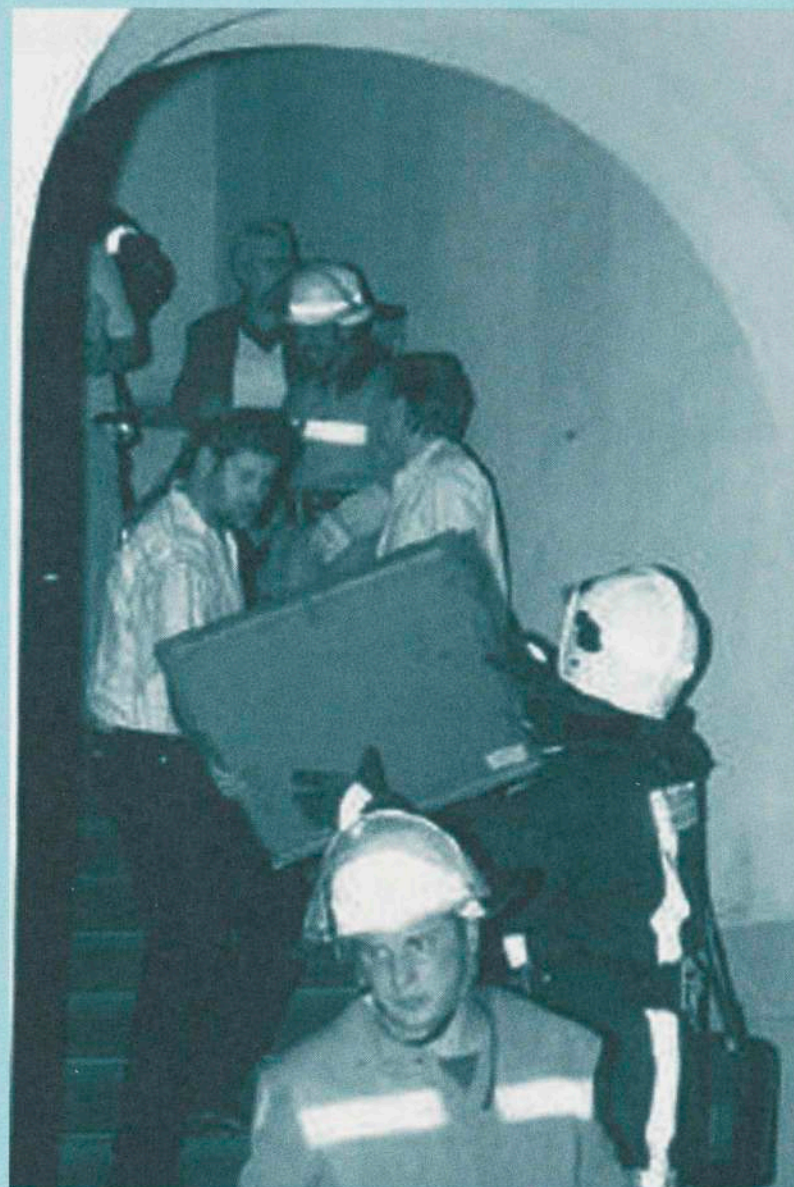
De wettelijke taak van de brandweer betreft: *Het voorkomen en bestrijden van brand, voorkomen en bestrijden van ongevallen bij brand. Het voorkomen en bestrijden van gevaar bij ongevallen en rampen, anders dan brand. Zorg voor mensen én dieren.* Dit houdt in dat veilig stellen van erfgoed niet direct een hoofdtaak is. Er zal continu een afweging worden gemaakt tussen de risico's en het te verwachten resultaat. De brandweer is zich wel degelijk bewust van het feit dat behoud van erfgoed belangrijk is en dat wij daarin een belangrijke rol kunnen spelen. Om in geval van een calamiteit goed om te gaan met waardevolle objecten is het noodzakelijk om naast een algemeen plan van aanpak individuele afspraken met de erfgoedinstellingen te maken. Onderstaande vragenlijst is een mogelijk uitgangspunt voor deze afspraken. Een locatiebezoek daaraan voorafgaand kan verhelderend zijn.

1. Wilt u dat bij een calamiteit de brandweer uw collectie veilig stelt? Rekening houdend met het feit dat het brandweerpersoneel beperkte kennis en ervaring heeft op het gebied van behandeling van (waardevolle) objecten.
2. Beschikt uw instelling over een deskundige, mogelijk in de vorm van een collectiehulpverlener (CHV-er), die over de juiste informatie beschikt en de brandweer kan adviseren? Is deze persoon 24 uur / 7 dagen per week beschikbaar en hoe vindt alarmering plaats?
3. Wat is in geval van een calamiteit de beste manier om met uw collectie om te gaan?
4. Is het soort calamiteit mogelijk van invloed op de te nemen acties? Bijvoorbeeld brand en dreiging van brand, rookschade, wateroverlast, of anders?
5. Op welke manier kan de brandweer uw collectie zo goed en

zo snel mogelijk veilig stellen, indien ontruiming noodzakelijk mocht zijn?

6. Zijn er reeds voorzieningen getroffen en / of beschikbaar die snelle ontruiming mogelijk maken?
7. Is de beveiliging van uw collectie van invloed op een snelle ontruiming? Hoe dient de brandweer hier mee om te gaan?
8. Indien tot ontruiming over wordt gegaan, is er direct een alternatieve opslagruimte beschikbaar?
9. Op welke wijze kan het brandweerpersoneel de meest waardevolle collectiestukken herkennen indien keuzes moeten worden gemaakt? Zowel in aanwezigheid van een bedrijfsdeskundige als in afwezigheid.
10. Wat voor beveiligingsmaatregelen dient de brandweer in geval van een calamiteit te nemen? Bijvoorbeeld registratie van objecten door politie / bedrijfsdeskundige.
11. Heeft u naast uw instelling nog ander(e) plaats(en) waar zich waardevolle objecten bevinden (depots). Zo ja, waar en hoeveel?
12. Zijn er andere zaken die nog niet genoemd zijn maar van belang zijn, voor het brandweeroptreden in uw instelling?

Met dank aan de brandweer Haarlem.

Brandweer helpt bij beredderen collectie Anna Amalia-bibliotheek, Weimar.

Vooraankondiging

Beste lezer van Museumpeil,

De redactie wil u op de hoogte brengen van de volgende thema's die in Museumpeil aan de orde gaan komen. Het eerstkomende (voorjaars-) nummer 2008 zal gewijd worden aan het thema Publieksonderzoek en het najaarsnummer 2008 zal handelen over aspecten van Kwaliteitszorg. Mocht u een bijdrage willen leveren aan een van deze thema's dan verzoeken wij u met ons in contact te treden (zie colofon). Fijn als u in de gelegenheid bent te reageren!

Redactie Museumpeil

Zoals het klokje thuis tikt, tikt het nergens. Het belang van Collectieregistratie

Tijdens de startbijeenkomst van het project Netwerkaanpak Veiligheidszorg voor Erfgoedinstellingen in Limburg op 28 februari jongstleden, sprak Mr. Ludo Hamелеers, strafadvocaat bij Hamелеers, Van den Boomen en Stevens-Waltmans Advocaten in Roermond, over het thema kunstroof en het belang van een goede collectieregistratie. Want, zo blijkt uit cijfers van *Art Loss Register*, 12% van de objecten die gestolen worden, komen uit musea. Gestolen schilderijen zijn het makkelijkst te traceren: 51% wordt teruggevonden. Sieraden en antieke voorwerpen lijken voor goed in het criminele circuit te verdwijnen, maar liefst 97% van deze objecten vinden we nooit meer terug. Zeer opvallend is dat 83% van de onvreemde objecten wordt gestolen door eigen personeel. Ruim de helft van de verdwenen kunstvoorwerpen wordt teruggevonden in veilingcatalogi en 31% van de verdwenen objecten wordt teruggevonden na een zoekactie van de politie.

Hoe belangrijk het is om objecten goed te registreren, blijkt wel uit de strafzaak rondom een antieke klok waar Hamелеers als strafadvocaat bij betrokken was.

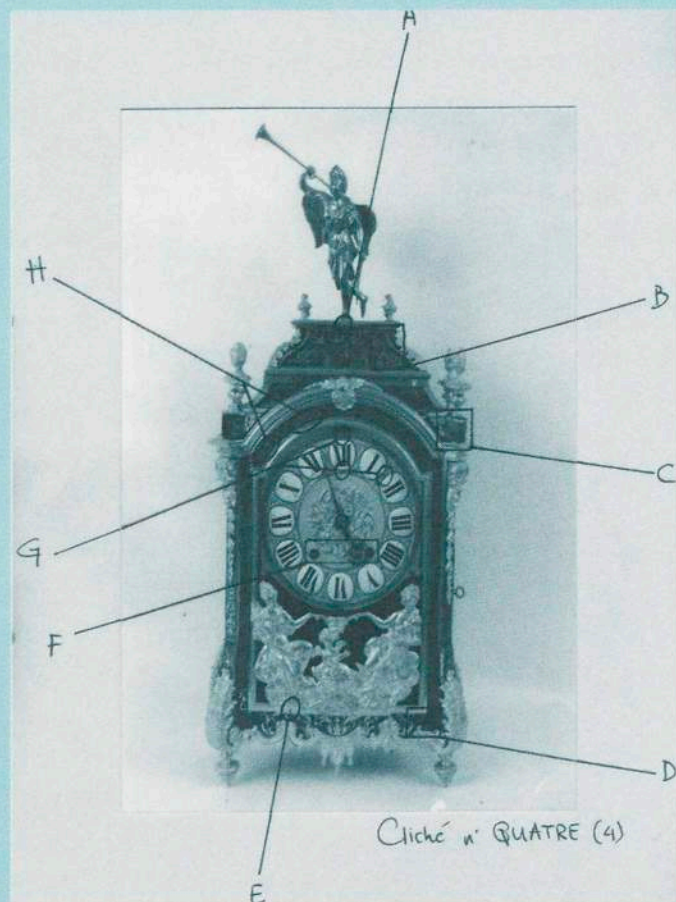
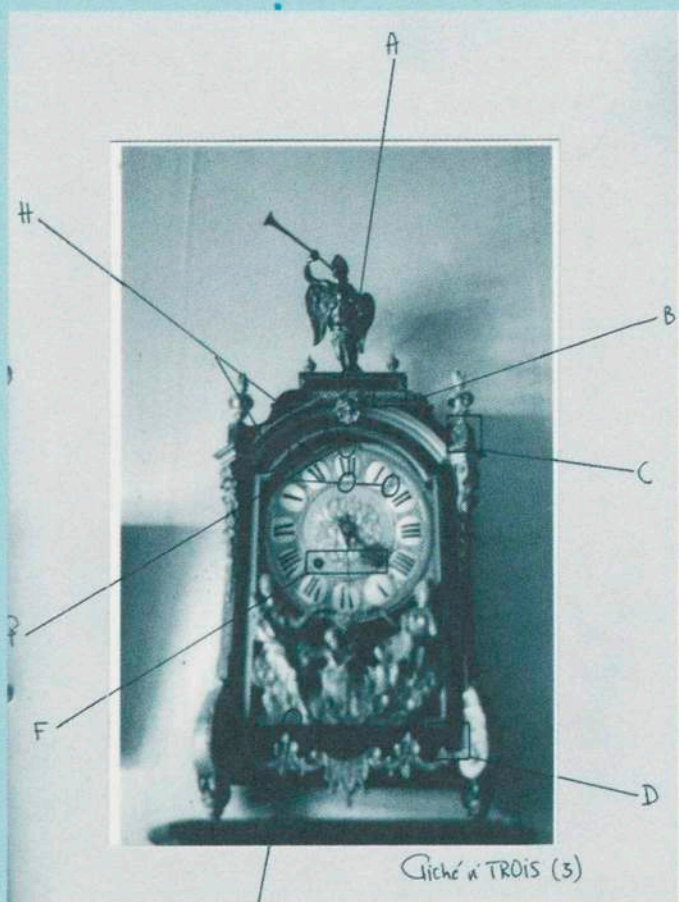
Het enige bewijs dat in deze strafzaak voor handen was, was de antieke klok die bij de verdachte was gevonden en een foto van een, op

het eerste oog overeenkomstige, klok van de vermeende eigenaar. Ging het hier om één en dezelfde klok? Of waren het twee gelijksoortige uurwerken? In het eerste geval zou er sprake zijn van kunstroof. In het tweede geval zou de verdachte de rechtmatige eigenaar zijn. Franse en Duitse deskundigen van de politie, een Britse deskundige van Art Loss Register en Fred Kats, expert op het gebied van antieke uurwerken (o.a. Tussen Kunst & Kitsch), bogen zich over deze kwestie. Uiteindelijk vonden zij acht algemene overeenkomsten tussen de vage uitvergroete klok, zoals die op een familieklokje van de vermeende eigenaar stond, en de politiefoto van de klok die bij de verdachte was aangetroffen. De foto-verklaringen van de deskundigen hielden echter niet stand tegen de unieke eigenschap van de 'gestolen' klok, die de verdachte tijdens de rechtzaak naar voren bracht. De klok die in het huis van de verdachte was gevonden, beschikte namelijk over een slagmechanisme dat heel specifiek en afwijkend was van een gangbaar slagpatroon. Deze unieke eigenschap werd echter nergens teruggevonden in de verklaringen van de vermeende eigenaar van de klok. Ging het dan nog wel om dezelfde klok? Een bijzondere en unieke eigenschap als deze zou de vermeende eigenaar toch wel aangehaald hebben als hij er van afwist? Het zou immers in zijn voordeel zijn geweest. Dan zou onomstotelijk worden bewezen dat het hier om één en dezelfde unieke klok ging. De kans dat er immers twee klokken met pre-

cies hetzelfde afwijkende slagwerk bestaan, is uiterst klein te noemen. Toch bleek het voor de vermeende eigenaar niet zo vanzelfsprekend om de unieke eigenschap boven water te halen. De uniciteit van de klok werd tegen hem gebruikt en het feit dat de verdachte de unieke eigenschap wel naar voren had gebracht, leverde hem vrijspraak en het behoud van een antieke klok op.

Als de vermeende eigenaar de bijzondere eigenschap van de klok tijdens de strafzaak aan het licht had kunnen brengen, dan was de zaak voor hem waarschijnlijk beter afgelopen. Het maken van een goede inventarisatie en registratie van de kunstcollectie is dus ontzettend belangrijk. Musea moeten hun collecties zeer goed beschrijven en daarbij vooral letten op unieke eigenschappen en bijzonderheden van kunstobjecten. Dit kan bijvoorbeeld door objecten te scannen of te meten aan een internationale standaard. Foto's zijn niet voldoende. Daarnaast moeten collectiebeherende instellingen goed en betrouwbaar personeel in dienst nemen. Het percentage diefstallen dat door eigen personeel plaatsvindt, spreekt immers voor zich. Tenslotte is het zeer raadzaam om politie en gespecialiseerde bedrijven in de arm te nemen tijdens het maken van calamiteitenplannen en het opstellen van een veiligheidsbeleid. Op deze manier kunnen strafzaken als de hierboven genoemde zoveel mogelijk voorkomen worden.

Foto klok vermeende eigenaar

Patricia Peters, Consulente Veiligheidszorg, en Agnes Vugts, Provinciaal Museumconsulent, Huis voor de Kunsten Limburg.

Met dank aan Mr. Ludo Hamелеers.

Politiefoto klok van verdachte

Veiligheidszorg is ieders taak

Een deskundige vertelt

Miquel Bauters is deskundige beveiliging en bewaking bij het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten van Antwerpen. Binnen het grootste museum van Vlaanderen staat hij in voor de opleiding, ondersteuning en begeleiding van de onthaal- en bewakingsploeg, en tekent er voor het security management.

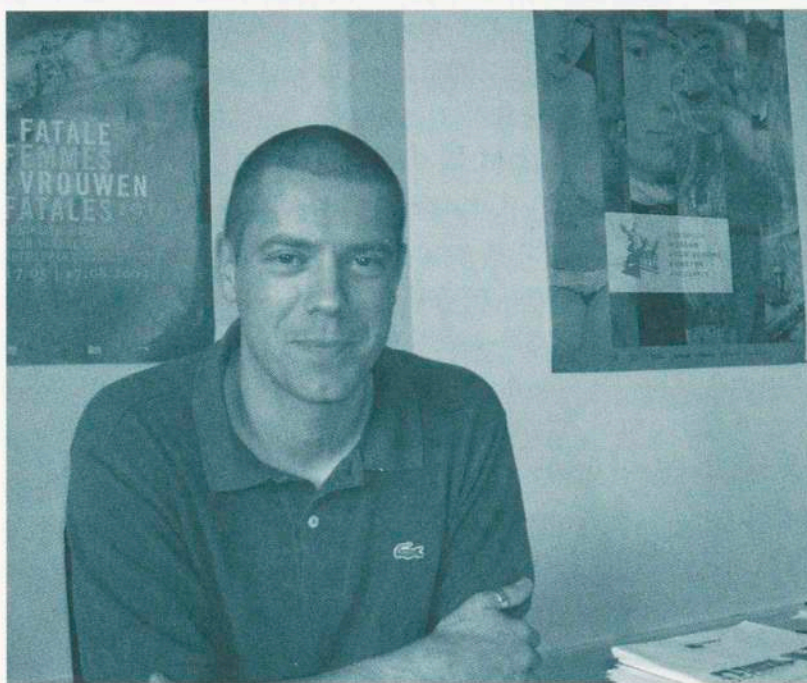
De deur van de personeelsingang aan de achterzijde van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten (KMSKA) is indrukwekkend en robuust. Mijn laatste meters in het park zijn geregistreerd, tot en met mijn opgeluchte gelaatsexpressie wanneer de deur zoemend openklikt. Later zal ik immers vernemen dat alle toegangszones zijn uitgerust met camera's. Ik word vriendelijk begroet aan de balie van de personeelsingang en onderwerp me aan de procedures voor externe bezoekers: naam en uur van aankomst noteren, identiteitsgegevens inruilen voor een badge. Miquel Bauters komt me persoonlijk ophalen en begeleidt me naar zijn bureau, een spacieuze ruimte die hij deelt met enkele collega's.

"Deze job bevalt me", zegt hij vol overtuiging, "ik heb namelijk een artistieke opleiding achter de rug, in de audiovisuele communicatie, en studeerde vervolgens criminologie. Tijdens mijn vakanties heb ik altijd al musea bezocht, overal ter wereld. Voor ik in dit museum werd aangesteld als deskundige beveiliging en bewaking, werkte ik voor een gerenommeerd internationaal express-courierbedrijf, waar ik instond voor de security procedures en het facilitair security management. Daar heb ik het vak geleerd".

Security management is dus een vaardigheid die je vooral in de praktijk leert?

In mijn situatie was dat zeker zo, in mijn vorige job en ook hier. Mijn opdracht bestaat onder andere uit het geven van veiligheids- en beveiligingsadvies en het opleiden, ondersteunen en begeleiden van een dertigtal beveiligingsmedewerkers. Binnen het museum maken zowel de suppoosten als de onthaalbedienden, de nachtwakers en de kassiers deel uit van de dienst veiligheid. De suppoosten van vroeger zijn nu 'erfgoedbewakers' geworden, zoals de Wet van 10 april 1990 op de bewakingsondernemingen, de beveiligingsondernemingen en de interne bewakingsdiensten (kortweg 'de Bewakingswet' genoemd) voorschrijft. Een 'permanente instelling van publiek recht die cultureel erfgoed beheert', zoals de onze, die een interne bewakingsdienst wil oprichten, moet er immers voor zorgen dat de suppoosten een 'bekwaamheidsattest bewakingsagent erfgoedbewaker' behalen. Om in orde te zijn met de wetgeving en om gebruik te kunnen maken van de overgangsregeling heeft het museum tijdig de aanvraag tot het verkrijgen van een vergunning ingediend voor een interne bewakingsdienst'.

Kortom: alle problemen om zich te conformeren aan de bewakingswet zijn van de baan.

Volgens de huidige wetgeving zouden suppoosten of erfgoedbewakers enkel aan bewaking mogen doen, terwijl ze in werkelijkheid ook andere taken uitvoeren, zoals klein onderhoud, de kassa beheren en dergelijke. Een interne bewakingsdienst is echter niet gebonden aan het specialiteitsbeginsel waardoor een lid van de interne bewakingsdienst naast bewaken ook andere taken mag doen. En naast de huidige erfgoedbewakers heeft het museum nachtwakers en front desk bewakers, onze medewerkers onthaal en receptie, in dienst. In het KMSK wordt het onthaal in de strikte betekenis van het woord, de medewerker onthaal en receptie, als een afzonderlijke functie beschouwd. Onthaalbedienden moeten zowel klantvriendelijk als zeer alert zijn en adequaat kunnen reageren bij (bijna)incidenten en gevaarlijke situaties. De eisen liggen nog hoger dan voor onze erfgoedbewakers, gewoonweg omdat het onthaal tegelijkertijd deel uitmaakt van de controlekamer van het museum. De wet op de private en bijzondere veiligheid stelt dat iedereen die een alarmcentrale manipuleert of bedient een opleiding tot operator moet genoten hebben. Het volstaat echter de medewerker onthaal en receptie de basisopleiding tot bewakingsagent te laten volgen. Ook de nachtwakers hebben de basisopleiding gevolgd, evenals reeds de meeste erfgoedbewakers.

De succesrijke tentoonstelling 'Vlaamse primitieven: de mooiste diptieken' is pas achter de rug. Welke impact heeft zulke megamanifestatie op de organisatie van de bewaking?

Ik mag zeggen dat we de toeloop die de grote tentoonstelling heeft teweeg gebracht goed hadden ingeschat en op voorhand voorzien hadden om met tijdsblokken te werken. De openingsavond zelf van een dergelijke ten-

Leon Smets,
consulent behoud
en beheer, Culturele
Biografie Vlaanderen

Miquel Bauters
Foto Leon Smets

Haci Karaer werkt als erfgoedbewaker/persoonscontroleur in de publieke ruimtes van het museum. Hij werkte voordien voor een private bewakingsonderneming. "Het vaste werkrooster en de inspirerende werkomgeving geven me veel voldoening", zegt Haci, "en in vergelijking met mijn vorige job laat dit toe mijn werk en gezinsleven beter te combineren".

Foto Leon smets

toonstelling kent gewoontegetrouw een massale toeloop. We laten dan een aantal museumzalen extra open en raden de mensen aan niet meteen in blok op de tentoonstelling af te stevenen. Het aantal nocturnes neemt bij gelegenheid van dergelijke tentoonstellingen enorm toe, wat toch wel belastend is voor de organisatie. Bij nocturnes zijn we in belangrijke mate afhankelijk van de vrijwilligheid van onze medewerkers.

Voor de tentoonstelling over de diptieken hebben we kunnen werken met een externe bewakingsfirma, waarmee de Vlaamse overheid voor enkele van haar diensten al een raamcontract had. Met deze firma hebben we dan zelf een contract opgesteld, waarin onze eigen eisen uitgeschreven staan, met een duidelijke omschrijving van de bewakingsactiviteiten. Deze omstandigheden hebben ons in staat gesteld om binnen deze firma een pool van mensen te creëren die deze specifieke bewakingsactiviteiten kunnen uitvoeren en waaruit dus kan geput worden. Dit heeft als voordeel dat ze op korte termijn kunnen ingezet worden wanneer de nood aan extra bewaking het hoogst is. Een ander voordeel van het werken met een externe firma is dat het toelaat te werken met mensen die reeds grondig gescreend zijn, opgeleid zijn e.a.. Een museum mag voor indienstneming van eigen personeel trouwens enkel een screening doen bij de vorige werkgever en dit op aangeven van de kandidaat.

Met de aanvraag tot erkenning van de interne bewakingsdienst van het museum werd trouwens aan al de eigen beveiligingsmedewerkers (erfgoedbewakers, nachtwakers en medewerkers onthaal en receptie) een verklaring gevraagd ter goedkeuring van een éénmalig veiligheidsonderzoek. Deze veiligheidsverklaringen werden samen met de aanvraag tot erkenning ingediend. Binnenlandse zaken verricht vervolgens de veiligheidsonderzoeken via haar politiediensten.

Waaruit bestaat in dit museum de taak van de erfgoedbewaker?

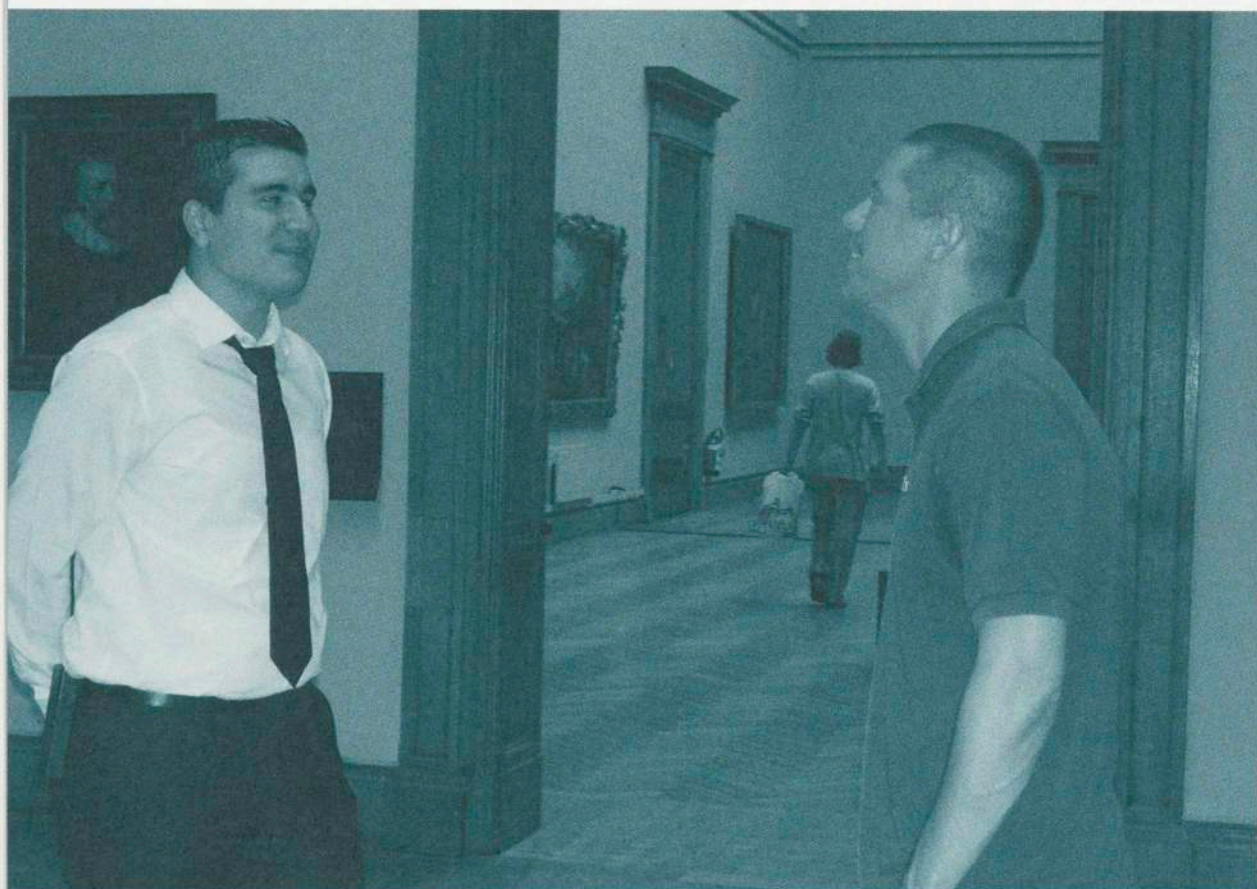
De erfgoedbewaker staat in voor het toezicht op de staat van de collectie, de infrastructuur en het gedrag van de museumbezoeker in de tentoonstellingszalen teneinde de collectie en de infrastructuur in stand te houden en de bezoekers te onthalen en te informeren.

Iedere erfgoedbewaker krijgt 's morgens een sector toegewezen, gemiddeld een drietal zalen. Het is niet meer mogelijk één bewaker per zaal in te zetten, die tijd is voorbij. Ze verrichten het kleine onderhoud van de hun toegewezen sector. Tijdens hun openingsronde voeren ze vooral een controle van de werken uit, ze gaan na of er geen schade is vast te stellen. Het bewakingsconcept nu is verschillend van vroeger. Vroeger stond een erfgoedbewaker een ganse dag in een zelfde sector. Nu is een doorschuifstelsel doorgevoerd, om het uur veranderen de suppoosten volgens een schema. Dat vergroot de inzetbaarheid, iedereen moet alles kunnen, en het vergroot ook de alertheid, de tijd gaat vlugger voorbij. Men kent ook beter de verschillende sectoren. We verwachten van de erfgoedbewakers dat ze observatierondes lopen wanneer er bezoekers in de zaal zijn. Dat is de beste manier om alert te blijven. Maar lang op je benen staan is ook niet menselijk, dus wordt er toegestaan dat men zit, maar niet als er bezoekers in de zaal zijn. En uiteraard wordt af en toe een pauze ingelast, waarbij men vervangen wordt door een collega. De erfgoedbewaker moet toch enkele extra competenties bezitten, zoals een aangepaste houding, een verzorgd taalgebruik en enige kennis over de werken, de werking van het museum. Mijn overtuiging is dat je, om de suppoosten alert te houden, met deze mensen samen moet werken, hen zoveel mogelijk informatie verschaffen, overleggen ... Alle info die ik heb gaat naar de groep.

Hoe worden deze mensen opgeleid?

Ze krijgen *training on the job*, met als basis het Suppoostenboek. En er zijn uiteraard de specifieke opleidingen: vroeger de basisopleiding bewakingsagent, nu de opleiding erfgoedbewaker. Ook EHBO staat op het programma. Thans wordt het opleidingsonderdeel 'hold up hantering en beheersing' gegeven; hoewel het statistisch als een van de kleinere risico's geldt, is het wel iets dat onze mensen bezig houdt, specifiek voor de kassiers en, ruimer, voor alle beveiligingsmedewerkers. Het is een opleiding die we in huis aanbieden maar waarvoor we externe specialisten aantrekken². Natuurlijk is er ook aandacht voor oefening in calamiteitenpreventie en -beheersing. Er is de suppoostenvergadering waarin ik hen regelmatig bevraag op een bepaalde calamiteit. Hoe ga je bijvoorbeeld reageren op intentionele beschadiging van een werk. In de refter hangt de Calamiteitenwijzer die regelmatig wordt 'opgefrist', we houden die levend door er af en toe een calamiteit uit te pikken. Ik vraag hen dan neer te schrijven wat ze in een dergelijke situatie zouden doen. Hoe loopt de volledige weg - niet alleen wat men zelf moet doen, maar wat is de reactie nadien, wat moeten ook anderen nog doen? Nadien bespreken we wat de juiste aanpak is. Er vinden nu en dan praktijkoefeningen plaats; we voeren ook in realiteit evacuatieoefeningen uit, zonder en met publiek. De passende houding en reacties moeten er op die manier ingeprent worden.

Hoe is de hele organisatie - van top tot basis - betrokken bij de veiligheidszorg in het algemeen? Het belangrijkste is - zowel bij overheid als privé - het commitment van de directie. Zij moet als eerste het belang ervan inzien, de middelen verstrekken en een voorbeeldgedrag tentoonspreiden. Waar het om gaat is safety en security awareness, sensibiliseren van uw men-

sen. Sensibiliseren dat de volledige veiligheidszorg niet uitsluitend het werk en probleem is van die ene persoon of personen die daarboven zitten, maar ieders taak. Dat bereik je door trainen, sensibiliseren, maar ook door de mensen er telkens op aan te spreken. Bijvoorbeeld wanneer ik bij controle merk dat een deur openstaat, zal ik niet nalaten hierop te wijzen. Er wordt een meldingsprocedure gehanteerd om iedereen in staat te stellen te rapporteren naar zijn of haar leidinggevende. We beschikken ook over een incidentmeldformulier dat via de leidinggevende wordt ingevuld en naar de belanghebbende van departement wordt doorgestuurd. Zowel de nachtwakers rapporteren, de hoofdsuppoosten rapporteren omtrent (bijna)incidenten en gevaarlijke situaties in publieke ruimte. Daarnaast is er ook een schademeldformulier van de afdeling behoud en beheer, aan de hand waarvan kan gerapporteerd worden wanneer het om beschadiging van werk gaat. Deze zaken functioneren, maar moeten bijgestuurd worden, want rapporteren is een vak op zich. De basisopleiding bewakingsagent voorziet een onderdeel rapporteren. Rapporteren is noodzakelijk om anderen in staat te stellen met deze informatie iets te doen. Zowel bijna incidenten, incidenten en gevaarlijke situaties worden gerapporteerd. Voor de erfgoedbewakers moet niet noodzakelijk dagelijks een rapport geschreven worden, enkel wanneer nodig. In de controlekamer moet wel elk soort van alarm gerapporteerd worden, ook valse alarmen, want er is een controlemechanisme ingebouwd. Alle alarmen en manipulaties van alarmen worden gecontroleerd.

In welke mate worden de stedelijke hulpdiensten betrokken bij de veiligheidszorg? Wordt er regelmatig werk gemaakt van risicoanalyse?

Het evacuatie- en veiligheidsteam met leden van de Antwerpse brandweer verstrekt opleiding. Daarvan maakten we reeds gebruik. We vragen ook steeds advies aan de brandweer, telkens wanneer zaken veranderen of zullen vernieuwd worden; de brandweer deed in het verleden ook reeds een audit van het museum.

Aan risicoanalyse moet men in feite elke dag doen en de beveiligingsaanpak erop afstemmen. De kritische waarden van een museumbeveiliging moet men bekijken in functie van de risico's. De veiligheid van de personen, van de collectie, van de infrastructuur, van de kennis en de informatie, dat zijn de kritische waarden die we willen beveiligen. De belangrijke risico's voor de musea zijn over het algemeen: het verlies door interne misbruiken van de zwakke plekken van de organisatie – procentueel een groter risico dan het extern verlies. Diefstal dus met medeweten van betrokkenen uit de organisatie zelf.

Daarnaast zijn er de technische risico's – procentueel de grootste groep: waterlekken, uitvallen van klimaat, elektriciteit, enz.. Er zijn de intentionele beschadigingen en de niet intentionele, bijvoorbeeld tijdens op en afbouw van tentoonstellingen, veroorzaakt door bezoeker of personeel. Ten slotte zijn er de risico's verbonden aan rampen. Elke dag zou men een risicoanalyse moeten maken, en het is zeker aan te raden eens een externe persoon of bedrijf een risicoanalyse te laten uitvoeren, een externe kijk op risico's die men zelf niet meer ziet. Het is zeker aan te bevelen om de effectiviteit van de bestaande maatregelen te laten nagaan door een externe firma. Beveiliging in musea is voor dergelijke externe beveiligingsexpert meestal even schrikken, omwille van de toch

wel strijdige museumbelangen: tentoonstellen van collecties op een voor de bezoeker aangename manier tegenover de mogelijke risico's die dat met zich meebrengt. Die experts zouden liefst alles achter glas en in vitrines stoppen. Het zal natuurlijk altijd een kwestie van afwegen blijven. Dat maakt het interessant én moeilijk.

Wat zou u, op basis van uw ervaringen tot nog toe, willen meegeven aan de lezer uit zowel grote als kleine musea?

Veiligheidszorg binnen uw organisatie is in belangrijke mate een kwestie van de medewerkers hierop aan te spreken, ook over de kleinste details; het is ieders taak, en het engagement van de directie is hierin belangrijk. Ik ervaar dat men best vertrekt van het principe van zonering in de aanpak van de beveiliging, het opdelen van de omgeving in zones. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen de publieke en de private ruimtes, en elke zone vereist specifieke maatregelen. Uiteraard moet je werken met een combinatie van maatregelen, waaronder verschillende elektronische hulpmiddelen. Enkel inzetten op camerabewaking bijvoorbeeld werkt niet echt. Camerabewaking is meer preventief dan reactief. Wij werken met herkenningsscamera's om identificaties mogelijk te maken op cruciale plaatsen, vooral de toegangszones.

In mijn functie combineer ik vaak safety en security. In werkelijkheid betekent dit dat ik moet oppassen dat niet alles in die mate beveiligd wordt dat het een probleem wordt voor de veiligheid, dat deuren kunnen ontgrendelen bij het juiste alarm, en niet omgekeerd, dat vluchtwegen vrijgehouden worden, enz. In die zin is de evacuatie van de collectie een van de grootste problemen voor musea als het onze in de toekomst.

Art handling kan een onderdeel vormen van de opleiding van de suppoosten die betrokken worden bij de op- en afbouw van tentoonstellingen. Niet meteen om alle art handling zelf te doen, daarvoor werken we meestal met externe firma's. Maar je haalt hen wel weg van hun kerntaken tijdens zulke momenten, wat toch wel een probleem is bij een krappe personeelsbezetting. Het gaat soms ten koste van de bewaking in de zaal.

Besef dat het beveiligen tegen inbraak en roof moet gericht zijn op het **vertragen** van de actie, bijvoorbeeld door de wijze waarop de werken zijn opgehangen, en op het **ontmoedigen** ervan. Inbraak is nu eenmaal zeer arbeidsintensief. Goede communicatie met politie is belangrijk om tot goede inzichten en efficiënte samenwerking te komen.

1 Voor een permanente instelling die cultureel erfgoed beheert die binnen de drie maanden na de inwerkingtreding van het Koninklijk Besluit van 21 december 2006 'betreffende de vereisten inzake beroepsopleiding en ervaring, de vereisten inzake psychotechnisch onderzoek voor het uitoefenen van een leidinggevende of uitvoerende functie in een bewakingsonderneming of interne bewakingsdienst en betreffende de erkenning van de opleidingen' een aanvraag tot het verkrijgen van een vergunning als interne bewakingsdienst indienden bij de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken, Directie private veiligheid, gold dat leidinggevers en erfgoedbewakers die vanaf tenminste 1 januari 1999 onafgebroken in dienst waren van de interne bewakingsdienst, de attesten kunnen bekomen worden zonder het afleggen van examens.

2 Kort na het interview werd bekend dat gewapende en gemaskerde mannen op zondagmiddag het museum voor Schone Kunsten van Nice binnendrongen. Ze bedreigden het personeel en gingen aan de haal met vier schilderijen: twee Breugels, een Sisley en een Monet. Ook in 1998 werden er twee kostbare werken op gelijkaardige wijze geroofd. De toenmalige conservator werd toen tot vijf jaar cel veroordeeld.

Belgische Bewakingswet voorziet uitzondering voor erfgoedsector

Museumsuppoosten in België krijgen opleiding tot 'erfgoedbewaker'

Sofie Wilder
Coördinator project
'bewakingswet',
Vlaamse
Museumvereniging

De 'bewakingswet' zorgde lange tijd voor onrust in de erfgoedsector. De wet beschouwt een museumsuppoost als een bewakingsagent en legt strenge vereisten op. De Vlaamse Museumvereniging slaagde erin om een versoepelde opleiding voor museumsuppoosten te verkrijgen. Hoewel deze hervorming de harde vereisten van de wet tempert, valt er nog heel wat aan het statuut van de suppoost te verbeteren.

Reality bites: de bewakingswet en de erfgoedsector
De Belgische 'wet tot regeling van de private en bijzondere veiligheid' of Wet-Tobback van 10 april 1990 was bedoeld om wanpraktijken in de sector van geldtransporten en dancings te beperken. De aard van de uitgeoefende activiteit bepaalt het toepassingsgebied van de wet. Er zijn zeven activiteiten die burgers slechts na vergunning mogen uitoefenen.
De opsomming bevat 'toezicht op en controle van personen met het oog op het verzekeren van de veiligheid op al dan niet publiek toegankelijke plaatsen' en de bewaking van goederen.

De Belgische wetgever formuleerde de wet bijzonder breed en heeft, weinig verrassend, niet aan alle mogelijke gevolgen gedacht. Er bestond dan ook lange tijd discussie over de interpretatie van de wet.
Toch bleken de strenge maatregelen ook in de 'zachte' erfgoedsector van toepassing. Wanneer een instelling haar erfgoed beschermt en op de veiligheid van de bezoekers toeziet, dan mag dit slechts gebeuren in de vorm van een 'interne bewakingsdienst'. Deze dient een vergunning aan te vragen bij de Dienst Private Veiligheid, die de aanvraag onderzoekt en na advies van de staatsveiligheid een beslissing treft.

In de zin van de wet is een museumsuppoost een bewakingsagent in dienst van een interne bewakingsdienst. Hij dient zich te houden aan de beperkingen die de bewakingswet hem oplegt.
Een bewakingsagent mag bijvoorbeeld niet veroordeeld geweest zijn. Hij moet onderdaan zijn van een lidstaat van de Europese Unie en er ook een hoofdverblijfplaats hebben. Ook leidinggevend personeel dient aan een aantal voorwaarden te voldoen.

Het Koninklijk Besluit van 21 december 2006 verplicht het personeel om bekwaamheidsattesten te behalen. Zo moet een bewakingsagent slagen voor een medisch en psychotechnisch onderzoek. Hij moet een getuigschrift van goed zedelijk gedrag voorleggen en een opleiding volgen om het 'algemeen bekwaamheidsattest' te behalen. Ook leidinggevend personeel dient volgens hetzelfde besluit een bekwaamheidsattest 'leidinggevend personeel type A' te behalen.

Het project 'bewakingswet' van de Vlaamse Museumvereniging

De Vlaamse Museumvereniging (VMV) stelde vast dat weinig musea de wet kenden en organiseerde in 2002 een studiedag. Ze besloot een oplossing te zoeken voor de onaangepaste toepassing van de bewakingswet in de museumsector. In 2004 werd met de steun van de Vlaamse Gemeenschap het project 'bewakingswet' in het leven geroepen. Dit project had drie doelstellingen. Een eerste objectief was oplijsten welke knelpunten de wet in de erfgoedsector zou veroorzaken. De VMV organiseerde rondetafelgesprekken met grote en middelgrote musea in Vlaanderen en Brussel. Verder dienden de musea te worden ingelicht over de inhoud en draagwijdte van de wet. Dit gebeurde tijdens een tweede studiedag op 19 september 2005. Een derde doel was een opleiding op maat van de museumsector ontwikkelen, die door de overheid als een uitzondering op de bewakingswet zou worden erkend.

Knelpunten en onduidelijkheden

Het hoeft niet te verwonderen dat de sociale en organisatorische gevolgen van de bewakingswet voor de erfgoedsector niet te verwaarlozen zijn. Zo behoren suppoosten traditioneel tot de minst vergoede werknemers in het museum en hebben ze vaak een laag opleidingsniveau. Hoewel de opleiding kan bijdragen tot de professionalisering van het beroep, is dat in vele gevallen slechts theorie. Zowel de duur van de opleidingen (124 uur voor uitvoerend personeel en 72 uur voor leidinggevend) als de kostprijs stelde de musea voor problemen. Wat met suppoosten die de opleiding volgen, die volgens de wet is vereist, maar niet slagen? In principe mogen ze niet langer bewaken... En hoe vul je de bezetting van het museum in tijdens de dagen dat een opleiding wordt gevolgd?

De administratieve belasting is niet te onderschatten. De aanvragen vereisen het nodige papierwerk. Jaarlijks moet een activiteitenverslag worden neergelegd. Suppoosten dienen een identificatiekaart bij zich te dragen.

De diensten van de Directie Private Veiligheid hebben herhaaldelijk een eigen, soepele interpretatie van de wet verkondigd. Zo werd bijvoorbeeld meer dan eens gezegd dat enkel personeel dat als kerntaak bewaking heeft, aan de wet dient te voldoen. In een eenmansmuseum is de

Suppoosten kunnen betrokken worden bij art handling

Foto: Peter Maes

suppoost tegelijk conservator, onthaalbediende en schoonmaker. Zijn kerntaak is niet bewaking en bijgevolg dient hij geen attest te behalen. Hetzelfde geldt voor conciërges, klusjesmannen en administratief personeel. Verder zijn de functies van onthaal, ticketcontrole, vestiaire en administratie vrijgesteld. Vanuit die invalshoek zouden heel wat kleinere musea, bibliotheken archieven en erfgoedverenigingen aan de gelding van de bewakingswet ontsnappen.

De Directie Private Veiligheid stelde heel duidelijk dat elke erfgoedinstelling drie keuzes heeft:

1. geen bewakingsactiviteiten uitoefenen
2. beroep doen op een externe bewakingsonderneming
3. zelf bewakingsactiviteiten uitoefenen en een interne bewakingsdienst oprichten

Iedere erfgoedinstelling heeft met andere woorden het recht om géén bewaking te voorzien. In de eerste twee gevallen moeten er geen stappen worden ondernomen. In het derde geval gelden de verplichtingen van de wet.

Anno 2007: de nieuwe opleiding tot "erfgoedbewaker"

In januari 2005 bezorgde de VMV een voorstel tot aangepaste opleiding (64 lesuren) aan de Directie Private Veiligheid. Deze bereidde de wijziging van het Koninklijk Besluit over opleiding voor. Twee jaar later blijkt dat het voorstel van de VMV slechts gedeeltelijk werd overgenomen. Het Koninklijk Besluit van 21 december 2006 trad op 3 mei 2007 volledig in werking. Voortaan dienen suppoosten in musea die instellingen van publiek recht zijn, slechts een kortere opleiding van 68 lesuren tot 'bewakingsagent-erfgoedbewaker' te volgen. De toezichters die reeds een bekwaamheidsattest als bewakingsagent behaalden, dienen nog één bijzonder vak over interventie in cultuurinstellingen te volgen. Het opleidingspakket zoals beschreven in het KB bestaat uit 16 uren wetgeving, 12 lesuren preventie en interventie, 12 uren omgaan met diversiteit, 12 uren observatie en rapportering en 16 lesuren psychologische conflicthantering. De Directie Private Veiligheid stond geen uitzondering toe voor leidinggevend personeel dat met taken van toezicht te maken krijgt. De opleiding tot 'leidinggevend personeel type A' telt 100 lesuren.

De VMV had het destijds over permanente instellingen, 'niet gericht op het maken van winst, die cultureel erfgoed beheren dat ze in hun bezit hebben of waarvoor ze tijdelijk de verantwoordelijkheid opnemen'. De wetgever maakte er 'permanente instellingen van publiek recht die cultureel erfgoed beheren' van. Dit betekent dat het bewakingspersoneel in instellingen van privaat recht over een algemeen bekwaamheidsattest moet beschikken. Hier geldt de verkorte opleiding dus niet.

Gunstmaatregel voor de erfgoedsector

Het Koninklijk Besluit voorziet in een begunstigende maatregel voor erfgoedinstellingen van publiek recht. Personen die sinds 1 januari 1999 zonder onderbreking de taken van een 'erfgoedbewaker' hebben uitgeoefend, kunnen gebruik maken van een uitzonderingsregel. In-

dien ze die opdracht vervulden zonder deel uit te maken van een vergunde interne bewakingsdienst, kan deze situatie worden geregulariseerd. In dat geval dient een vergunning voor de bewakingsdienst te worden aangevraagd.

Bij wijze van gunstmaatregel worden de suppoosten vrijgesteld van examens in de verplichte opleiding, die ze wel moeten doorlopen. Aanwezigheid tijdens de lessen is dus verplicht, maar een proef wordt niet afgenomen. Indien geen afwezigheden werden genoteerd, ontvangt de suppoost zijn bekwaamheidsattest van erfgoedbewaker. Deze bijzondere regel gold voor het bewakingsdiensten die tot en met 13 augustus 2007 een aanvraag tot erkenning indienden. Voor alle duidelijkheid: aanvragen tot vergunning van een interne bewakingsdienst zijn ook na die datum nog mogelijk, al zal het toezichthoudend personeel dan wel examens dienen af te leggen indien ze hun bekwaamheidsattest nog niet hebben behaald.

Ondertussen bleken slechts drie (Vlaamse) musea van de gunstmaatregel gebruik te willen maken. De Directie Private Veiligheid liet telefonisch weten dat de erfgoedsector daarom nog uitstel krijgt tot december 2007.

Slotbedenking

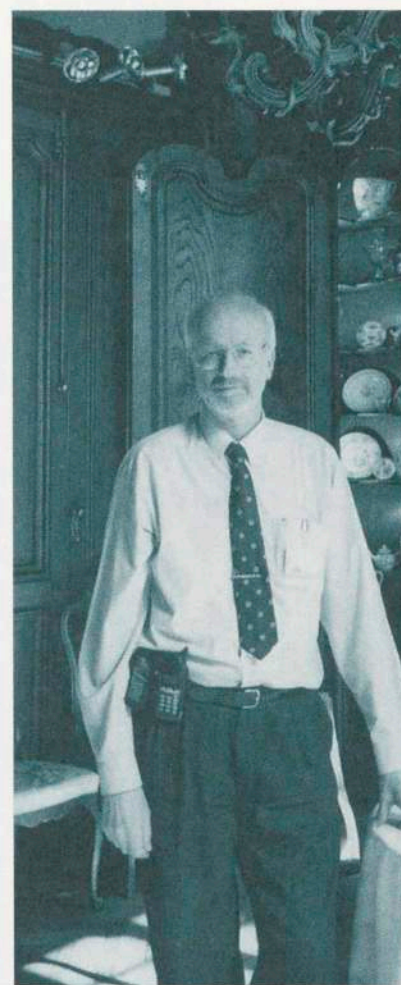
Al bij al is de opleiding 'erfgoedbewaker' een welkome vernieuwing. Het beroep van suppoost wordt er in grote mate door geprofessionaliseerd. Nochtans verandert niet zo veel. Het ruime toepassingsgebied van de wet blijft, zodat in principe ook kleinere musea eraan dienen te voldoen. Een omzendbrief van 19 november 1999 paste daar in zekere zin een mouw aan. Vrijwilligers die enkel een vrijwilligersvergoeding ontvangen dienen niet aan de voorwaarden van de wet te voldoen indien ze een band hebben met de vereniging of instantie waarvoor ze optreden én indien ze dat slechts sporadisch en niet op regelmatige basis doen. Bezoldigde personeelsleden daarentegen die maar af en toe toezicht uitoefenen, zijn dus nog steeds 'bewakingsagenten'.

Dit knelpunt moet worden opgelost. De Directie Private Veiligheid dient haar mondeling verkondigde standpunten over het toepassingsgebied van de wet in wetteksten te gieten. Op die manier kan ook de financiële en administratieve last van de bewakingswetgeving naar de grootschalige musea worden verlegd en blijft de kleine speler in het museumveld buiten schot.

Meer informatie

Rechten en plichten van de suppoost: 'Het Suppoostenboek: over de kunst van waken en werken in het museum.' Verkrijgbaar voor € 15,- bij de VMV. Project bewakingswet: www.museumvereniging.be Wetgeving: www.vigilis.be

Museumsuppoost, voortaan
bewakingsagent-
erfgoedbewaker
Foto: Peter Maes

Gevaarlijke collecties!

De veiligheid van personen in omgang met technische collecties

Steven De Waele
Educatief
medewerker
het MOT

In september 2006 startte in het MOT (Museum voor de Oudere Technieken, Grimbergen) een project rond de veiligheid van personeel en publiek in musea met technische collecties. Het viel ons immers op dat in de museumwereld veiligheid meestal synoniem staat voor beveiliging (security), en wanneer veiligheid (safety) aan de orde is, meer naar de collecties wordt gekeken dan naar de personen die met deze collecties omgaan. Die lacune bekendmaken en de specifieke problematiek aankaarten werd daarom een belangrijke doelstelling van dit project.

Jongeren laten werken met scherp gereedschap is mogelijk dankzij duidelijke afspraken en goede begeleiding.
Foto het MOT, 2005

Aandacht voor veiligheid

De beperkte aandacht voor veiligheid van personen in vergelijking met die voor beveiliging van collecties valt enigszins te begrijpen vanuit het standpunt van de musea met historische of kunsthistorische collecties. De financiële en historische waarde ervan maakt een goed beleid op het vlak van bewaring en beveiliging van primordiaal belang en het risico voor de mensen die omgaan met deze collecties is eerder beperkt. Musea lijken nu ook niet meteen de meest levensbedreigende plaatsen op aarde, maar in het geval van technische musea is enige voorzichtigheid toch wel geboden.

Gevaarlijke collecties?

De aard van een collectie bepaalt voor een deel de risico's die zich kunnen voordoen en het hoeft geen betoog dat heel wat technische voorwerpen gevaarlijk kunnen zijn. Een stoommachine of een verzameling messen brengt meer gevaar met zich mee dan een verzameling wijwatervaatjes of etsen. De risico's in technische musea zijn niet alleen groter vanwege het soort voorwerpen in de collecties maar ook, en vooral, vanwege de omgang met deze collecties.

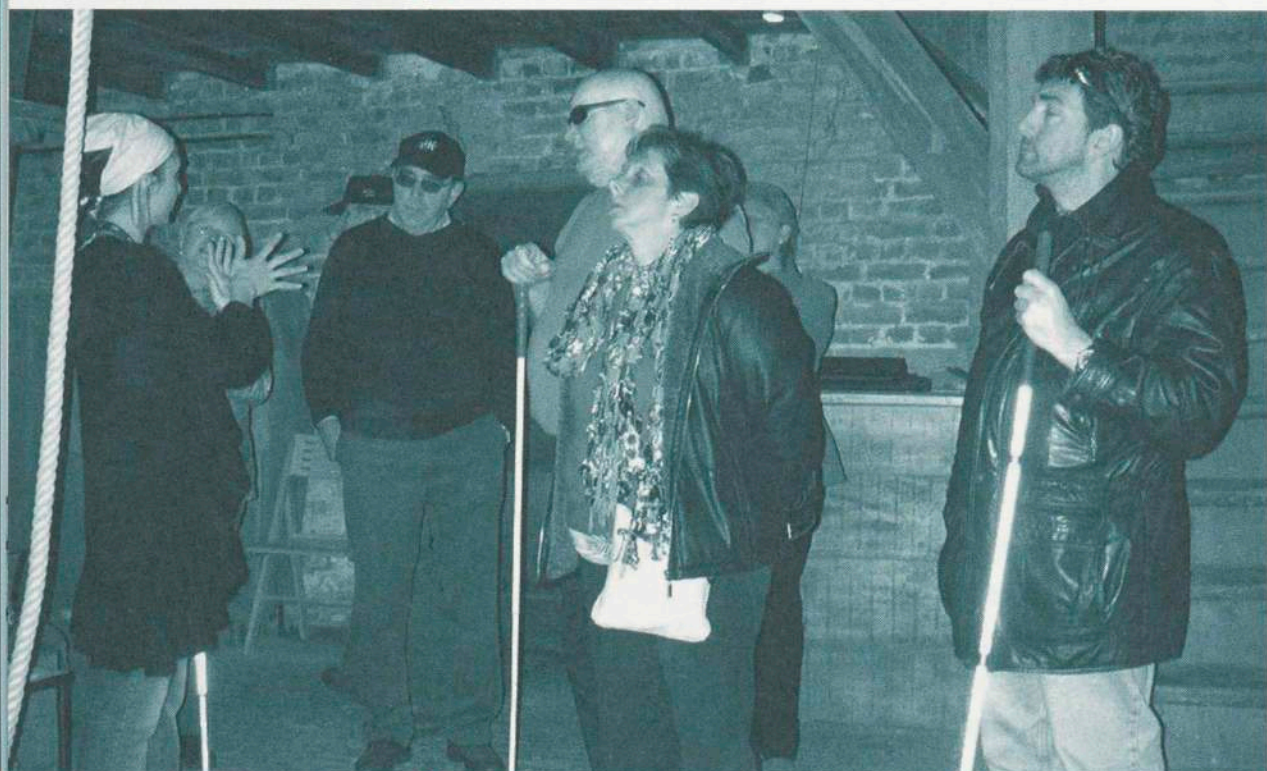
Bij de 'gebruikers' ervan moeten we een duidelijk onderscheid maken tussen twee groepen: het personeel en het publiek.

Het personeel dat omgaat met technische collecties

loopt over het algemeen meer risico's op verwondingen dan collega's die voor andere verzamelingen instaan, omdat ze vaker in aanraking komen met zware, scherpe en bewegende voorwerpen. Personeel veilig laten werken is een bekommernis van elke werkgever en het ARAB (Algemeen Reglement Arbeidsbescherming) biedt een wettelijk kader waarbinnen dit dient te gebeuren. De aard en de diversiteit van de werkzaamheden in een technisch museum zijn echter veelal afwijkend van wat in de wetgeving wordt omschreven. Het is dan ook niet altijd evident om veilig en volgens de wet te werken. Het publiek in aanraking laten komen met technische voorwerpen en hun werking is een ander paar mouwen. Bij de presentatie van kunstvoorwerpen is doorgaans wel een of andere fysische barrière voorzien tussen het object en het publiek. Technische collecties daarentegen hebben het voordeel dat ze meestal een vrijere opstelling toelaten, wat dan weer een aantal risico's met zich meebrengt (Een aambeeld in een vitrine? Het kan maar het moet niet. Een locomotief laten zien zonder dat het publiek iets mag aanraken? Moeilijk, en waarschijnlijk niet echt nodig. Moet in een bezoekbare molen elk bewegend deel achter een bescherming verdwijnen?). Technische objecten laten niet alleen een vrijere omgang toe, ze vereisen ook een andere educatieve aanpak dan kunstvoorwerpen. Objecten uit de sfeer van wetenschap en techniek spreken meestal de bezoeker pas echt aan wanneer ze 'in bedrijf' worden getoond.

Dankzij een aangepast bezoek kunnen blinden en slechtzienden de werking van een molen van dichtbij beleven.
Foto het MOT, 2006

Techniek beleven

De collectie van het MOT bestaat voornamelijk uit handwerktuigen en toestellen, maar we vinden het belangrijker de processen, de werking, de diversiteit en de invloed van technische voorwerpen te laten zien dan de objecten zelf. Om technieken te kunnen begrijpen moet je ze ervaren en dat kan het best door het publiek actief te laten omgaan met die techniek. Technische handelingen houden echter heel wat gevaren in en oudere technieken dikwijls nog meer dan de hedendaagse. Rijden met paard en kar, smeden van gloeiend ijzer, werken met handwerktuigen, takelen met katrollen, ... waren vroeger de normaalste zaken van de wereld en de mensen toen waren vertrouwd met de gevaren verbonden aan deze activiteiten. Dankzij goede begeleiding en kennis van zaken kunnen we in het MOT mensen technieken laten ervaren die niet zonder gevaar zijn.

Zo kunnen kinderen in het kader van diverse ateliers aan de slag met echte werktuigen om hout, steen en zelfs gloeiend metaal te bewerken. Tijdens cursussen en stages wordt aangeleerd hoe bijvoorbeeld broodovens worden gebouwd of hoe brons wordt gegoten en door middel van aangepaste bezoeken kunnen blinden en slechtzienden de werking van een watermolen van dichtbij beleven.

Het aanbrengen van signalisatie en barrières en het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen zijn klassieke oplossingen om risico's te beperken. Wellicht de meest doeltreffende maatregel is een vakkundige begeleiding. Die is slechts mogelijk als de lesgever of demonstrant de gevaren zeer goed kent en daarenboven in staat is het publiek goed onder controle te houden. Blijken er, na afweging, nog steeds moeilijk beheersbare risicofactoren te bestaan, dan kan beslist worden om de activiteit af te blazen.

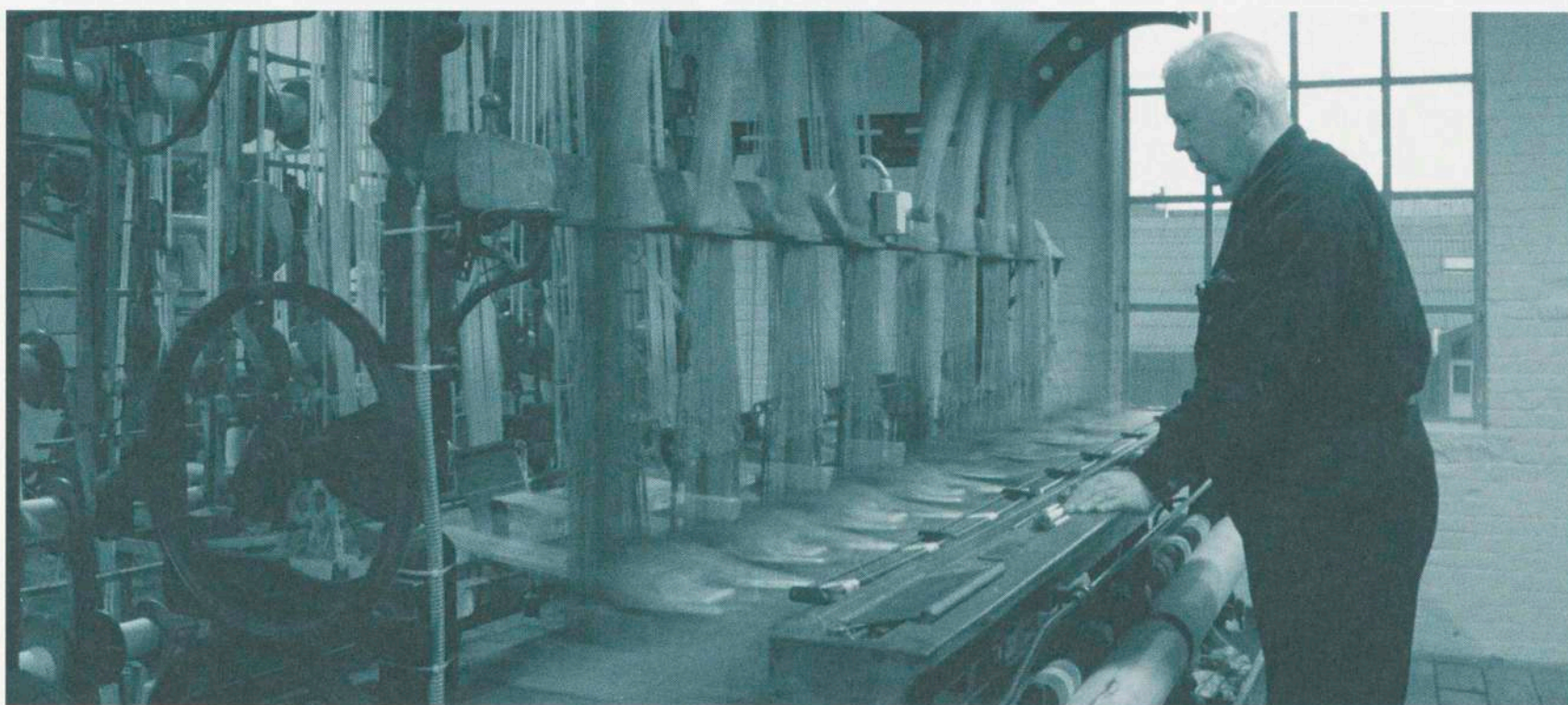

Het smidseklasje.
Foto het MOT.

Stuurgroep veiligheid – technische collecties

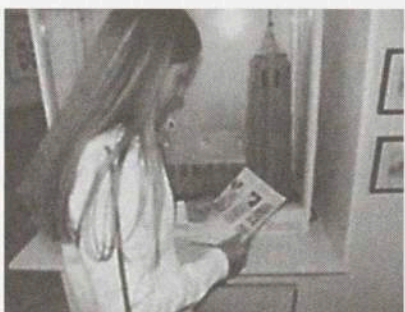
Om deze specifieke problematiek beter te leren kennen en om gezamenlijke initiatieven uit te werken organiseerden we een rondetafelgesprek met vertegenwoordigers van technische musea (Museum voor Industriële Archeologie en Textiel Gent, Karrenmuseum Essen, Jenevermuseum Hasselt), mensen van diverse steunpunten (Steunpunt Industrieel en Wetenschappelijk Erfgoed (SIWE), VCM-contactforum voor erfgoedverenigingen, Culturele Biografie Vlaanderen, de provinciale museumconsulent) en het verenigingsleven (Levende Molens). Een stuurgroep *veiligheid – technische collecties* werd opgericht. Om de werking van deze stuurgroep bekend te maken en om de aandacht op de problematiek te vestigen zal in januari 2008 een studiedag plaatsvinden. Hopelijk betekent dit een eerste stap naar een breder bewustzijn op het vlak van veiligheid en een bijdrage aan een veilige en actieve omgang met techniek.

het MOT: info@mot.be – www.mot.be

Weefgetouw in werking.

Foto Museum voor Industriële Archeologie en Textiel (MIAT), Gent

Museumkijkspel Spelenderwijs het museum ontdekken

Het museumkijkspel is een educatief spel voor kinderen vanaf 8 jaar. Ieder spel wordt per museum ontworpen en heeft goede sponsormogelijkheden. Het spel wordt o.a. toegepast bij het Kaasmuseum in Alkmaar en Museum Egmond in Egmond aan Zee. Info: Eftees Displays Tel: 0725063754

Veiligheidszorg is meer dan een vast punt op de agenda

In het Nederlands Stoommachinemuseum te Medemblik, met zijn onderstoom werkende collectie, is het aspect veiligheid complexer dan bij collega-musea met statische exposities. Het museum is gehuisvest in een voormalig stoomgemaal. Techniek van circa een eeuw oud, die moet voldoen aan de regelgeving van heden? De personele bezetting van het museum bestaat uit één directeur in dienst van het museum en een dagelijks wisselende samenstelling vrijwilligers. Ongeacht alle veiligheidsvoorzieningen blijkt de mens over het algemeen de meest zwakke schakel in de keten. Dat vraagt om heldere regels.

Bij ondeskundig gebruik van stoomketels en stoommachines is er kans op levensgevaarlijke situaties. De regels voor een veilig en verantwoord gebruik van stoomketels zijn vastgelegd in de Stoomwet, ook dat ketels moeten worden bediend door terzake kundig personeel. Doemscenario's met ontploffingen en uit elkaar vliegende machines berusten vooral op sensatieverhalen, maar bij echt onoordeelkundig gebruik is het ook niet onmogelijk. Het is aan mij om ondeskundig gebruik uit te sluiten. Er wordt duidelijk afgesproken welke medewerkers bevoegd zijn, want lang niet elke medewerker is stoker of machinist. Wanneer iemand goed op de hoogte is van de werking, dan kent die persoon ook de risico's.

Daardoor kunnen die worden voorkomen of worden beperkt tot aanvaardbare risico's. De stokers en machinisten volgen, voordat zij zelfstandig de machines mogen bedienen, een interne opleiding. Op persoonlijk vlak zijn hete machinedelen, ontsnappende stoom of beknelling tussen bewegende delen de grootste gevaren. Bij foutieve bediening of nalatigheid kan er schade ontstaan aan collectiestukken. Van medewerkers met "veiligheidstaken" wordt verwacht dat zij hun verantwoordelijkheid nemen, steeds alert zijn en zich er permanent van overtuigen of zij hun werkzaamheden veilig kunnen verrichten, voor zichzelf, voor de omstanders en voor de collectie. Daarbij hoort ook de werkomgeving netjes houden, gemorste olie opruimen, nat geworden vloer droogmaken, kleine reparaties uitvoeren om vervelende situaties te voorkomen, gereedschap niet laten slingeren enz. De eindverantwoordelijkheid ligt bij mij, maar er is uiteraard een taakverdeling. Er is voor alle medewerkers een handleiding gemaakt m.b.t. de dagelijkse gang van zaken in en om het museum. Hierin staan de alledaagse wetenswaardigheden als huisregels, ARBO, een checklist voor het openen en sluiten van het museum, waar zijn voorraden opgeborgen. Het boekje begint echter met belangrijke telefoonnummers en wat te doen in geval van calamiteiten en sluit af met een begrippenlijst. Ik ben als directeur meestal in of nabij het museum aanwezig. Ik bezit diploma's bedrijfshulpverlening (BHV), EHBO en reanimatie. Enkele medewerkers heb-

ben via hun werkgever BHV. De medewerkers zijn collectief, onder leiding van de regiobrandweer, getraind in het blussen van een beginnende brand en het ontruimen van het gebouw terwijl dit met rook gevuld was.

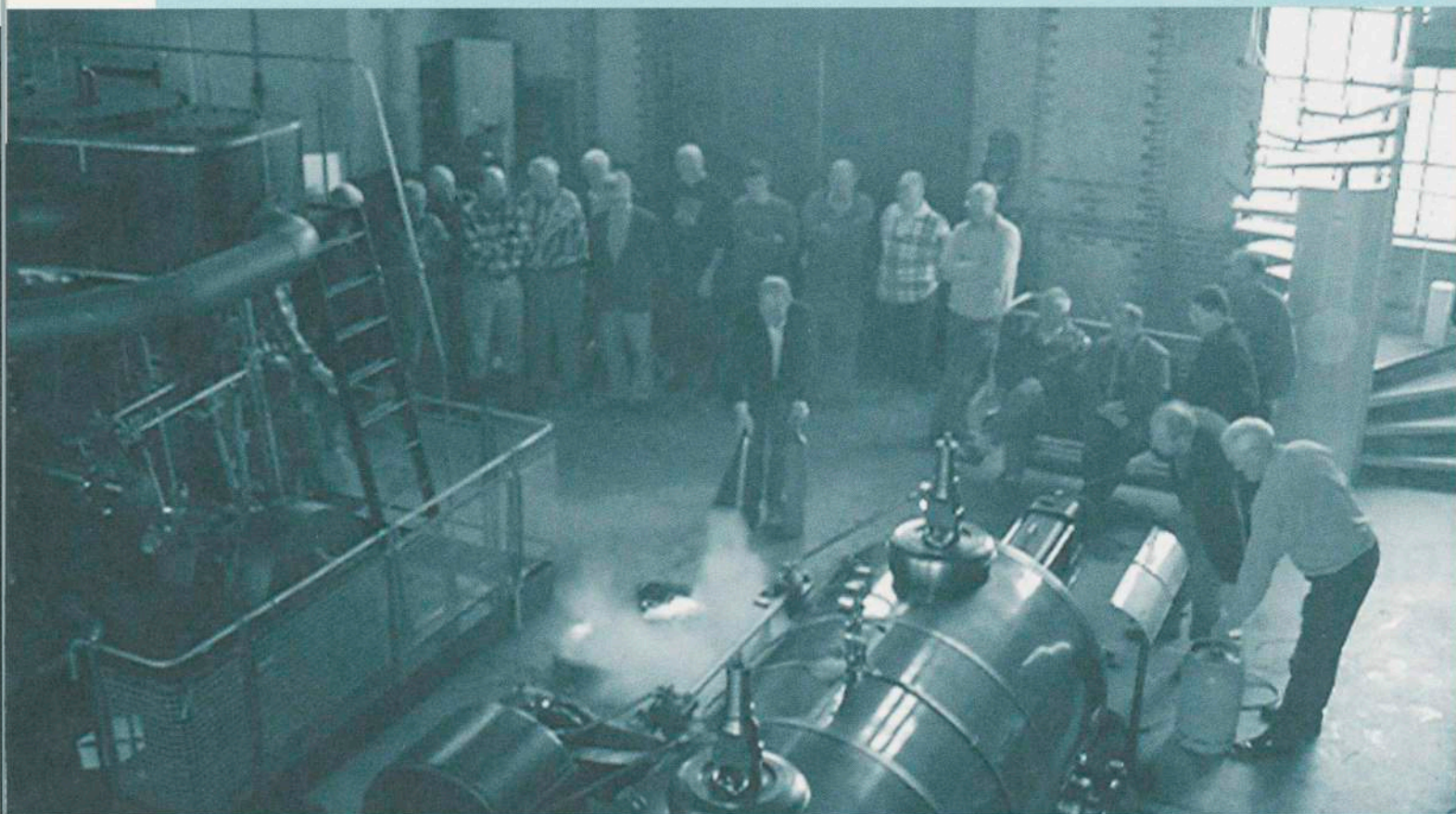
Door de rampen in Enschede en Volendam zijn de overheden veel alerter geworden op veiligheidsregels. De Wet Vergunning Milieubeheer, nodig omdat er in het museum machines met grote vermogens staan, was kort daarvoor verleend. Over een Gebruikersvergunning was nimmer gesproken. Ik heb niet afgewacht tot de gemeente deze zou eisen, maar heb zelf het initiatief genomen. Daardoor ontstond ook tijd om in eigen beheer diverse aanpassingen te doen m.b.t. brandblusmiddelen, noodverlichting enz.

Betreffende ARBO-regelgeving was het lastig om te bepalen waaraan we moeten voldoen. Het bestuur gaf mij opdracht om wel een Risico Inventarisatie en Evaluatie (RI&E) uit te voeren. In de voorbereiding hiervoor heb ik gezocht naar een zg. Branche-RI&E en heb me er over verbaasd dat er voor de museale bedrijfstak niets te vinden was. Uiteindelijk bood internet hulp. Op basis van een RI&E van de Recron (recreatiebedrijven) en een Arbocheck-vrijwilligerswerk (ontwikkeld door o.a. TNO en uitgegeven door Nederlandse Organisatie Vrijwilligerswerk) is een inventarisatie gedaan. Beide methoden zijn afzonderlijk van elkaar bekeken en ingevuld. Daarna zijn ze met elkaar vergeleken. De conclusie die ik er voor mezelf uit heb getrokken was, dat we het helemaal nog niet zo gek voor elkaar hebben. Punt van aandacht is, dat we vooral meer moeten doen aan het informeren en trainen van medewerkers over het gebruik van veiligheidsmiddelen, gereedschappen, het verplaatsen van objecten, tillen, gebruik van ladders en het vaststellen van de bevoegdheden. Het feit dat we ons dat bewust zijn betekent ook dat we er iets aan kunnen doen.

*Jan Maret, directeur,
Nederlands Stoommachinemuseum.*

*Brandblus oefening
door vrijwilligers.*

*Foto Nederlands
Stoommachinemuseum*

Markeren/taggen van museumobjecten

Mogelijkheden en beperkingen

Het markeren van eigendommen is niet nieuw. Vrijwel ieder museaal prentenkabinet of archief heeft prenten, tekeningen, topografische kaarten, manuscripten of oude charters in het bezit die gemarkeerd zijn met stempels. Die stempels zijn niet alleen in de marge van de bladen te vinden, maar heel vaak ook óp de afbeelding en soms zelfs midden erop. Vaak komt het voor dat bladen voorzien zijn van meerdere stempels of handgeschreven eigendomskenmerken aan de hand waarvan de herkomst van die bladen gevolgd kan worden. Het ex libris als eigendomskenmerk in boeken is zelfs een zelfstandig verzamelobject geworden.

Duidelijk herkenbare eigendomskenmerken hebben een heel beperkte afschrikwekkende functie bij het voorkomen van diefstal en kunnen pas nadat er een diefstal heeft plaats gevonden helpen bij de teruggave aan de rechtmatige eigenaar. Markeren heeft vooral zin bij objecten die in serie gemaakt zijn. De markering zorgt dan dat een object uit een reeks uniek gemaakt wordt. Objecten die uniek zijn, zoals schilderijen, hoeven niet om die reden gemarkeerd te worden. Een systematische registratie, bijvoorbeeld op basis van de Object-id standaard kan volstaan. (<http://www.object-id.com/>) Het markeren van objecten houdt de dief nauwelijks tegen. Er zijn te veel voorbeelden bekend van geroofde prenten en tekeningen waar het eigendomskenmerk van verwijderd is. Dat gebeurde soms subtiel door middel van oplosmiddelen of met een simpele vlakgom, maar men gaat soms heel grof te werk door domweg het stempel uit een prent te knippen.

Of een markering nu zichtbaar is of alleen bekeken kan worden met speciale hulpmiddelen, het zal bijna altijd lukken die markering te verwijderen. Markeren van in serie gemaakte objecten kan een grote rol spelen bij juridisch touwtrekken over het rechtmatige eigendom wanneer gestolen objecten teruggevonden worden. Enkele jaren geleden verduisterde een conservator uit een Nederlands museum honderden prenten en boeken. Bij het onderzoek bleek dat hij die gestolen prenten en boeken verkocht aan een en hetzelfde antiquariaat. Slechts zeer moeizaam heeft het gedupeerde museum een gedeelte van de gestolen prenten weten terug te krijgen omdat per prent aangetoond moest worden dat hij uit het museum afkomstig was. Indien de individuele prenten gemarkeerd waren geweest, dan zou de terugkeer omvangrijker zijn geweest en vlotter verlopen zijn. Barcode en RFID (Radio Frequency Identification) markeringen spelen een heel belangrijke rol bij de gedeeltelijk automatische standplaatsregistratie van objecten. Vaak wordt gesuggereerd dat diezelfde markeringen een belangrijke rol kunnen spelen bij de beveiliging. Die suggestie is onjuist.

RFID en broodje-aap verhalen.

Aan RFID worden bijna mythische mogelijkheden toege-

kend. Het is daarom nodig te zorgen voor enige ontmythologisering.

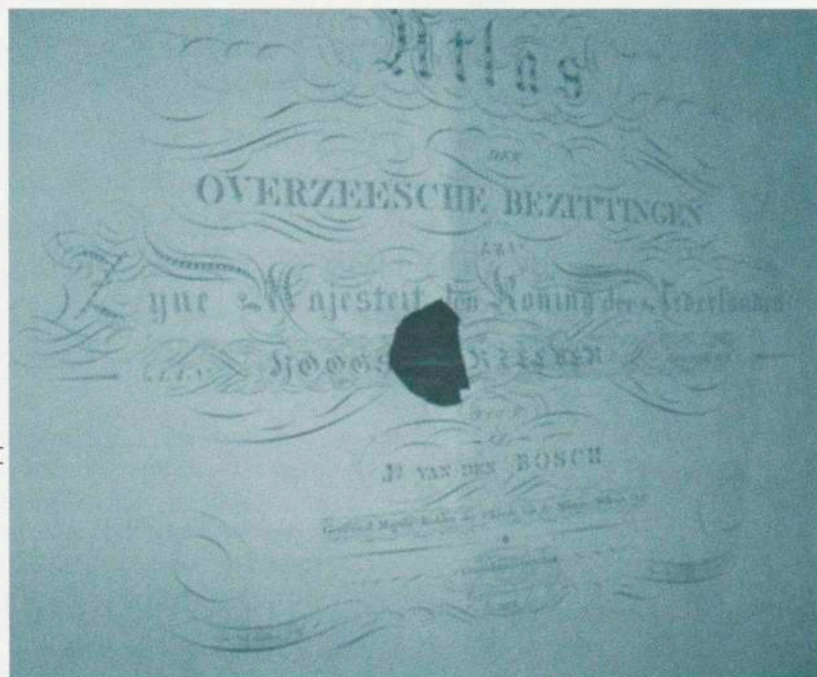
Het is absoluut niet waar dat een minuscule RFID tag van dienst kan zijn bij track-and-trace (volgen en vinden) van objecten. Het verhaal dat de Nederlandse kroonprins een minuscule tag in zijn hiel zou hebben laten implanteren zodat hij na een eventuele ontvoering wereldwijd zou kunnen worden opgespoord kan naar het land der fabelen. Dat zou alleen mogelijk zijn indien die tag van een batterij is voorzien die de tag mogelijkheid geeft een signaal over lange afstand te verzenden. Gebruikmakend van GPS (Global Positioning System) zou het apparaat een afmeting moeten hebben van minimaal de grootte van een flinke GSM. Bovendien kost het continu communiceren met de GPS-satellieten veel energie en zal de batterij zeer vaak vervangen moeten worden. Implanteren op een geheimzinnige plaats heeft dus geen zin. De minuscule, bijna onzichtbare tag waarmee gestolen goederen wereldwijd gevolgd en opgespoord kunnen worden, bestaat niet.

Passief en actief

Er moet een onderscheid gemaakt worden tussen passieve en actieve RFID tags. De passieve tag is door de Vaticaanse bibliotheek in alle boeken aangebracht. Die tags worden gebruikt voor de standplaatsregistratie en kunnen een rol vervullen bij de beveiliging. De passieve tags hebben geen elektrische voeding en moeten gelezen worden met behulp van een handlezer of via de bekende detectiepoortjes zoals die in bijna iedere detailhandel te vinden zijn. De boekhandel gebruikt al jaren vergelijkbare tags. Die tags zijn als een ijzerdraadje verborgen in de rug van de

Ton Cremers,
adviseur
veiligheidszorg
erfgoedsector

Stempel geknipt uit
een gestolen atlas.
Foto Ton Cremers

boeken en worden bij verkoop gedeactiveerd. In bibliotheken vindt de registratie van uitleen plaats op deze wijze. Het is daarom dat het vaak voorkomt dat men in openbare bibliotheken lege boekbanden in de stellingen vindt nadat dieven het boekblok uit de band gescheurd hebben. Zodra de passieve tag meer dan een meter van het detectiepoortje verwijderd is, is het contact verbroken. Actieve RFID tags kunnen hun signaal, afhankelijk van de configuratie, over een afstand van enkele honderden meters zenden. Binnen een gebouw is die zendafstand veel kleiner. Naast allerlei industriële toepassingen worden deze tags tegenwoordig gebruikt als objectbeveiliging in enkele musea. Dat gebruik is eerder gebaseerd op slimme marketing door een klein Engels bedrijf dan op de mogelijkheden die RFID biedt. Actieve tags – dus met een batterij – hebben het formaat van een credit card en zijn ongeveer een halve centimeter dik. Ze worden met behulp van tweezijdig plakband of met klittenband aan of in de collectiestukken bevestigd. Gesuggereerd wordt dat de objecten door het gebouw gevolgd kunnen worden als ze door een al of niet bevoegd persoon verplaatst worden. Dat blijkt in de praktijk niet te werken. Het RFID signaal heeft namelijk een bolvorm en dringt door muren en vloeren. Dit betekent dat de locatie die het systeem aan geeft vaak een andere ruimte is dan de werkelijke locatie van het object. De actieve tag communiceert met een ontvanger of met meerdere ontvangers die zich in het gebouw bevinden. Bij toename van het aantal dure ontvangers neemt de precisie van de locatiebepaling toe. Het zal duidelijk zijn: als in iedere ruimte een ontvanger wordt geplaatst (in grotere ruimtes zelfs meerdere) zal met

grotere precisie de locatie van het object kunnen worden bepaald. De investering in een dergelijk woud van ontvangers is weggegooid geld omdat tegen een veel geringere prijs alle doorgangen van antennes kunnen worden voorzien die het signaal van passieve tags opvangen. Ter vergelijking: passieve tags kosten € 0,15 per stuk en actieve tags circa € 45,00. Bovendien moeten actieve tags iedere 5 tot 7 jaar vervangen worden omdat de batterij leeg is. In musea waar gebruik wordt gemaakt van actieve RFID tags en centrale ontvangers worden die tags niet gebruikt voor hun track-and-trace optie maar als conventionele bewegings/trildetectoren. Een oneigenlijk gebruik. Bovendien missen die RFID tags een heel belangrijke optie: ze maken geen geluid. De meeste trillingen aan objecten worden veroorzaakt door nieuwsgierige aanrakingen en onhandigheden, niet door pogingen tot diefstal. Van een tag die bij aanraking van het beveiligde object een pieptoon of zoemer laat horen gaat veel sociale controle en preventie uit.

Is er dan helemaal niets te zeggen voor RFID tags als beveiligingsgereedschap? Weinig. De enige beperkt aantrekkelijke optie is dat de tag met een in te stellen frequentie communiceert met de ontvanger. Deze optie biedt helaas slechts schijnveiligheid. Het is namelijk niet zo dat ontvangst van het signaal betekent dat het object nog aanwezig is. Het bewijst slechts dat de tag nog aanwezig is.

Dezelfde beperking doet zich voor met de door Helicon Conservation Services uit Alphen aan de Rijn verkochte 'talking tags'. Het Nederlandse museum dat dit systeem aankocht met de gedachte dat de objecten dan veel minder aangeraakt hoeven te worden – de tags kunnen

Priatnov

consult & training

Raad en daad op maat
met veel gevoel voor kleine musea

Priatnov is er voor praktische, concrete hulp en advies bij:

- veranderingen
- het maken van beleidsplannen, collectieplannen, marketingplannen
- personeelsproblemen
- kwaliteitszorg

Voor:

- het voorzitten van lastige vergaderingen
- vervanging ad interim
- individuele coaching

Contact: poradce@priatnov.nl

Priatnov is de onderneming van Kees Plaisier

www.priatnov.nl

RecolArt

kunstdocumentatie

Hét adres voor professioneel collectiebeheer
Betrouwbaar - Gedegen - Efficient

- digitaal collectiebeheer
- beschrijvingen, conditierapporten, foto's
- advies
- onderzoek

Postbus 75148
1070 AC Amsterdam
Tel./Fax +31 (0)20 471 5285
info@recolart.nl
www.recolart.nl

immers op korte afstand met een handlezer gecontroleerd worden – maakte een vergissing te denken dat de inhoud van dozen met prenten gecontroleerd kunnen worden zonder deze dozen te openen en de individuele prenten aan te raken. Maar het enige dat de handlezer doet is bepalen of alle tags nog in de doos zitten. Wil men weten of de prenten er nog in zitten dan zal de doos geopend moeten worden en de prenten gecontroleerd moeten worden zoals altijd geschiedde, namelijk handmatig.

Andere markeringstechnieken

Er zijn de afgelopen jaren veel markeringstechnieken op de markt gebracht met fraaie namen als 'Magic Water', Identidot, Microdot, Eidetic Art Identification System, Microtrace, DNA Print Kit, ISISTm Verification Technology etc. Vaak betrof het oude wijn in nieuwe zakken. Veel van die technieken zijn naar de achtergrond verdwenen of worden helemaal niet meer geleverd. Het is geen enkele techniek gelukt een internationale standaard te zetten. Het succes van de markeringstechnieken valt en staat met de bereidheid gebruik te maken van een database waarin alle kenmerken van gemarkeerde objecten zijn opgeslagen. Wilbur Faulk, voormalig directeur security van het Getty Museum, heeft zich de afgelopen jaren geworpen op de DNA Print Kit. Deze kit bestaat uit een pen, een stempelkussen en een infrarode lamp. De inkt van de pen en het stempelkussen is onzichtbaar. Markeringen kunnen alleen gezien worden met behulp van de infrarode lamp. Niets nieuws onder de zon want in de jaren zestig van de vorige eeuw stelden verzekeringsmaatschappijen al pennen met onzichtbare inkt beschikbaar waarmee bezittingen konden worden gemarkeerd.

Een nieuwe vondst is de toevoeging van kunstmatig DNA. Het is niet zo dat iedere verkochte DNA Print Kit een uniek DNA heeft. Er is een reeks van DNA patronen dat bij de producent bekend is. Bij het terugvinden van gestolen objecten moet dus gebruik worden gemaakt van de bij de producent beschikbare DNA informatie. Bij afname van grote hoeveelheden van de kit kan een voor de klant uniek DNA worden gemaakt. Als de markering zelf geen uitsluitsel geeft over het rechtmatige eigendom zal het DNA moeten worden onderzocht. Het zal duidelijk zijn dat daar laboratoriumcapaciteit en middelen voor moeten zijn. Geen enkel systeem is volledig sluitend, ook deze kit niet, maar deze kit kan een oplossing bieden bij het terug verwerven van gestolen goederen. Probleem met alle bekende markeringstechnieken is dat ze allemaal verwijderd kunnen worden. Sommige zoals Microdot (vergelijkbaar met de rijstekorrel die je op jaarmarkten kan kopen met daarop je naam gegraveerd) zijn heel moeilijk te traceren, maar als ze eenmaal gevonden zijn kunnen ze verwijderd worden. Bovendien zullen de markeringen altijd op een of andere wijze aan het object moeten worden aangebracht. Daartegen bestaan vaak bezwaren uit behoudsoverwegingen. Een geheel nieuwe ontwikkeling is de momenteel door Bill Wei¹ van het Instituut Collectie Nederland onderzochte 'vingerafdruk' op basis van nanotechnologie. De eerste reeks testen is al gedaan. Uitgebreide informatie is te vinden op:

<http://www.museum-security.org/wei-icn.pdf>

<http://www.museum-security.org/wei-sauveur.pdf>

Voordeel van deze nieuwe methode is dat gebruik wordt

Talking tag
aangebracht in de
overslagdoos van
een kostbaar boek.
foto Helicon-CS,

gemaakt van de kenmerken van het object zelf en er dus niets aan het object bevestigd hoeft te worden. Nadeel is dat er – voorlopig in ieder geval – dure specialistische apparatuur nodig is om de 'vingerafdruk' te maken. Die vingerafdruk is feitelijk niets anders dan een zeer gedetailleerde opname van een klein stukje oppervlakte van het object. Hiermee wordt de unieke structuur – want ook in reeks gemaakte objecten hebben op nano niveau een unieke structuur – van een object vastgelegd. Het door dr. Wei verrichte onderzoek is een Europees gesubsidieerd project waaraan naast het ICN organisaties in Frankrijk, Duitsland, Engeland en Griekenland deelnemen.

Markeren en taggen houdt dieven niet tegen

Wanneer heel bekende schilderijen gestolen worden, lees je altijd weer persverklaringen van museumdirecteuren en politiefunctionarissen waarin beweerd wordt dat die schilderijen toch niet verkocht kunnen worden omdat ze te bekend zijn. Ze worden echter wel gestolen en slechts de helft van de gestolen schilderijen wordt teruggevonden. Dat duurt gemiddeld zeven jaar. Markeren van bekende schilderijen heeft slechts zin indien bij het terugvinden van die schilderijen twijfel zou kunnen ontstaan over de authenticiteit. Een dergelijke twijfel doet zich (vrijwel) nooit voor. Markeren van museumobjecten zal nauwelijks enige bescherming tegen diefstal bieden, maar kan een heel belangrijke rol gaan spelen bij geschillen over het juridisch eigendom nadat gestolen objecten teruggevonden worden. Markeren is dus niet DE oplossing tegen diefstal, maar een van de middelen in de integratie van bouwkundige, elektronische, organisatorische, meeneembepurende (vitrines en bevestigingssystemen) maatregelen waarmee we onze museumobjecten beschermen. Markering speelt pas een rol nadat de preventieve maatregelen gefaald hebben en we het geluk hebben gestolen objecten terug te vinden. Het percentage schilderijen dat teruggevonden wordt steekt positief af tegen alle andere gestolen cultuurobjecten. Van gestolen boeken, prenten, klokken, tapijten, sieraden en meubilair wordt slechts tussen de 2 en 15% teruggevonden. Markeringen van objecten zal daarom bij slechts een zeer gering percentage van de diefstallen een rol spelen. Deze rol kan slechts groter worden indien er een internationaal geaccepteerde standaard van markeren komt die gekoppeld is aan een internationaal toegankelijke database van gemarkeerde objecten. Alle pogingen daartoe zijn tot op heden gestrand door gebrek aan internationale samenwerking.

1 W. Wei, J. Frohn, S. Sotiropoulou and M. Weber, "Experience with a New Non-Contact Fingerprinting Method for the Identification and Protection of Objects of Cultural Heritage Against Theft and Illegal Trafficking", Proceedings of the CSSIM conference "Conservation Strategies for Saving Indoor Metals Collections", satellite conference - Legal Issues in the Conservation of Cultural Heritage, Cairo, Egypt, 25 February - 1 March (2007).

‘Help! de bezoekers komen!’

Verslag van een studiemiddag over Blockbustertentoonstellingen georganiseerd door de sectie Veiligheidszorg en Facility Management van de Museumvereniging op 21 juni 2007

Elke Pluijmen,
museumconsulent,
Stichting
Cultureel Erfgoed
Noord-Holland

Ongeveer 50 belangstellenden waren op 21 juni 2007 gekomen naar Singer Laren, waar directeur Reinier Sinaasappel gastheer was. Op deze dag was het mishandelde beeld van Rodin voor het laatst te zien in zijn huidige, beschadigde toestand: een gruwelijk gezicht dat bij velen bijna de tranen in de ogen deed springen.

De Denker van Rodin,
na de diefstal.
Foto: Singer Laren

Reinier Sinaasappel gaf een rondleiding door de tuin waarbij hij vertelde over de beeldenroof in de nacht van 17 januari 2007. Hij liet zien welke maatregelen Singer heeft genomen om de beveiliging te verbeteren. Er zijn nieuwe hekken geplaatst die speciaal beveiligd zijn. Er zijn infrarood-camera's gehangen en in plaats van één zijn er nu twee beveiligingsfirma's betrokken bij het museum. De gevolgen van het bezoek van de ongenode gasten zijn heftig geweest. Het personeel was aangeslagen, de beeldentuin was zo goed als verwoest en veel energie ging zitten in de ondersteuning van de politie bij de opsporing van de dieven. Het was goed om te zien dat de medewerkers van Singer de veerkracht hebben om door te gaan: de beeldentuin was mooi heringericht met bruiklenen van Museum Beelden aan Zee in Scheveningen.

Onder leiding van de dagvoorzitter Roelof van der Kooi van de Hermitage aan de Amstel, gingen vervolgens een aantal sprekers in op onderwerpen die allemaal te maken hebben met een, al dan niet verwachte, grote toestroom van bezoekers.

Peter Schoutens van Museum Ons' Lieve Heer op Solder besprak de gevolgen van grote bezoekersaantallen voor zijn topobject, zijnde het museumgebouw. De voormalige schuilkerk in Amsterdam is namelijk het belangrijkste collectiestuk van het museum. De nog steeds groeiende bezoekersstroom (in 2006 92.000) brengt materiaalschade en klimaatveranderingen met zich mee, die de vraag oproepen wat nog aanvaardbare schade is. Anders gesteld, hoeveel bezoekers kan het museum aan? Binnen het museum is naar aanleiding van deze vragen een waardendiscussie gevoerd over authenticiteit, historisch belang en beleving. Om de onontkoombare keuzes verantwoord te kunnen nemen heeft het museum samen met het ICN en het Getty Conservation Institute een uitgebreide risicoanalyse uitgevoerd volgens de methode van de Canadese deskundige Rob Waller. Het doel van deze risicoanalyse is zicht krijgen op de mogelijkheden tot het "minimaliseren van waardeverlies" op de korte en lange termijn. Peter durfde te stellen dat uit de onderzoeken bleek dat het effect van bezoekers op het museumklimaat meevalt. Hij vond dat de gebruiksvergunning zoals die momenteel door de Amsterdamse brandweer wordt afgegeven te grofmazig is. Vanuit de ervaringen die in diverse provincies zijn opgedaan binnen de netwerken veiligheidszorg kan dit onderschreven worden: de gebruiksvergunningen bieden zeker geen format waarmee veiligheidsbeleid voldoende opgesteld kan worden, sterker nog, ze verschillen zodanig per brandweerregio dat er geen enkel format uit af te leiden is. Tenslotte besprak Peter de acties die genomen zijn in het museum naar aanleiding van de risicoanalyse en de waardendiscussie:

1. er zijn huisregels opgesteld onder andere voor groepen en evenementen;
2. de klimaatbeheersing staat nu op een verlaagde relatieve luchtvochtigheid van 40% en een verlaagde temperatuur van 17 graden;
3. de werkprotocollen en werkprocedures zijn aangepast.

De tweede spreker, Marijke Brouwer van Museum Het Valkhof te Nijmegen, sprak over de consequenties van een blockbuster voor organisatie en collectie. Met name de tentoonstellingen De Gebroeders van Limburg in 2005 (verwacht 50.000, uiteindelijk 92.000 bezoekers) en Herculaneum in 2007 (uitgangspunt 75.000, uiteindelijk 122.000 in 15 weken) hebben ervaringen opgeleverd waardoor Marijke kon stellen dat "hoe goed je voorbereiding ook is, er altijd iets onverwachts gebeurt dat improvisatie vergt". Het ICN heeft bij de Limburgtentoonstelling een doorlichting van de beveiliging uitgevoerd, omdat de verzekerde waarde aangepast moest worden. Deze risicoanalyse heeft o.a. geleid tot de belangrijkste maatregel: het aanbrengen van een extra beveiligde schil rond de topstukken, met een separate ingang en met gereguleerde bezoekersaantallen. Er is niet gekozen voor nachtbeveiliging, waar men dat in de Verenigde Staten bijvoorbeeld wel vaak doet. Reinier Sinaasappel gaf op dit punt aan dat hij nachtbewaking vooralsnog afkeurt omdat hij het als een zwakke schakel in het beveiligingssysteem ziet. De maatregelen die het Valkhof verder had genomen, lagen op het logistieke vlak: meerdere kassa's, een aparte infodesk, speciale garderobe, extra menskracht. De toeslag van € 4,- op de entreprijs was daarmee zeker gerechtvaardigd. Een misser was, dat men niet had voorzien dat bij een zogeheten gezinstentoonstelling extra sanitaire voorzieningen nodig zijn.

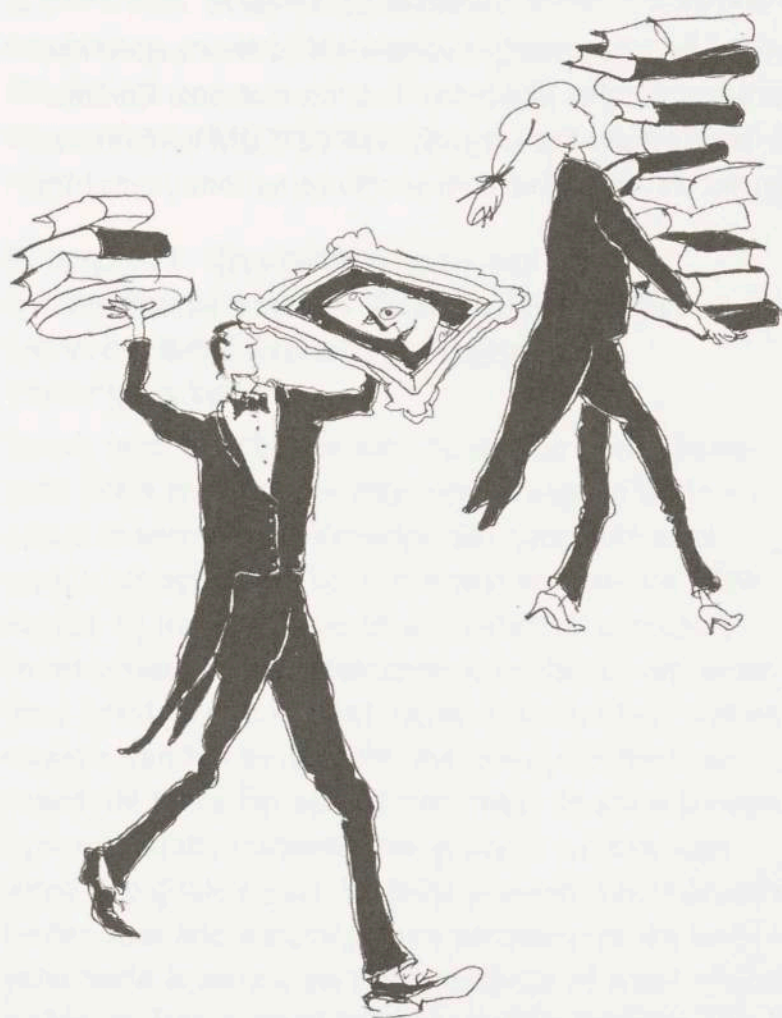
Vervolgens vertelde Herman Voogd van Teylers Museum in Haarlem, over de ervaringen van het museum tijdens de drukbezochte Michelangelo tentoonstelling in 2005. Hier waren ook 50.000 bezoekers verwacht en kwamen er in de 12 weken dat de tentoonstelling duurde 92.000. Het ministerie van OCW had een beveiligingsbudget ter beschikking gesteld. Via een uitzendbureau werd extra

personeel ingehuurd. Uiteindelijk is alles goed gegaan met de nodige improvisatie: er was een onverwachte koudeperiode tijdens de tentoonstelling waardoor men de bezoekers niet buiten kon laten wachten en op gegeven moment waarschuwde de Haarlemse politie het museum dat er in het criminele circuit belangstelling voor de tentoonstelling was! Dit laatste leidde tot een lichte paranoïa in het museum: wie is er nog te vertrouwen? Op het meest kwetsbare moment, namelijk tijdens het afbreken van de tentoonstelling, heeft men de uitzendkrachten niet meer laten meewerken.

In de informatieronde vulde Gerrit van der Linden van de Anne Frank Stichting, een aantal van de besproken thema's aan: de noodzaak van stelselmatig meten om de logistieke problemen te kunnen beheersen. Bijvoorbeeld de doorstroming van bezoekers, de manier van werken van je medewerkers, de rijvorming buiten, de internetverkoop. Gerrit wees er ook op dat sommige maatregelen met elkaar kunnen botsen. Het klimaat in het Anne Frankhuis is moeilijk te beheersen. Na een risicoanalyse wordt nu de klimaatbeheersing van de oudbouw toch aangepakt.

Genoeg stof tot napraten en nadenken: bedoelen we allemaal hetzelfde als we het hebben over risicoanalyses? Zijn geweldadige roven te voorkomen? Hoe bepaal je wat voorrang heeft: publiek of collectie? In ieder geval bleek dat de collectieveiligheid onlosmakelijk onderdeel is van integrale veiligheidszorg: niet alleen wat betreft het beveiligingsaspect maar ook wat betreft het behoud en beheer van de collecties. Het zou goed zijn wanneer de subsidieregeling voor veiligheidszorg, die de Mondriaan Stichting in opdracht van OCW heeft opgezet, wordt uitgevoerd met aandacht voor deze accenten.

Zie ook: www.museumvereniging.nl onder secties veiligheidszorg en facilitymanagement.

INGRESSUS

vakbekwaam toegankelijk maken van uw collectie

Ontsluiting fysieke collecties, Ontsluiting digitale collecties
Kwaliteitszorg, Ondersteuning, Digitale diensten

www.ingressus.nl

Nieuws uit Nederland

Gebruiksvergunning in de prullenbak?

- Binnenkort uniforme regels voor brandveiligheid
- Met de inwerkingtreding van het binnenkort te bespreken Besluit brandveilig gebruik bouwwerken, kortweg het Gebruiksbesluit, komen er landelijk uniforme regels voor brandveiligheid. Door dit Gebruiksbesluit worden de brandveiligheidseisen in elke gemeente en voor iedereen gelijk. Daarnaast wil het ministerie van VROM het aantal gebruiksvergunningplichtige bouwwerken fors verminderen, met 80%. Het is dus één van de maatregelen om de administratieve lastendruk op instellingen en bedrijven te verlagen. Van minder brandveiligheid is géén sprake omdat altijd aan de regels moet worden voldaan.

- Op dit moment staan de voorschriften voor brandveilig gebruik van gebouwen in de lokale bouwverordening en per gemeente kunnen deze verschillen. De voorschriften in het nieuwe landelijke Gebruiksbesluit, dat de gemeentelijke bouwverordeningen gaat vervangen, komen inhoudelijk overeen met de eisen zoals de VNG die heeft geformuleerd in haar Model bouwverordening. Aan deze landelijke eisen van brandveiligheid moet eenieder voldoen. Daarom is de gebruiksvergunningplicht voor bouwwerken waarin meer dan 50 personen tegelijk verblijven, niet meer noodzakelijk. De algemene regels zorgen, in combinatie met een meldingsplicht, voor een voldoende brandveilig gebruik. Daarnaast behoudt de gemeente de bevoegdheid aanvullende eisen te stellen aan het brandveilig gebruik. Er is dan ook geen sprake van een lager niveau van brandveiligheid. Na een gebruiksmelding, die minstens vier weken voor ingebruikname van bijvoorbeeld een horecapand of museumgebouw moet worden gedaan, kan de gemeente of brandweer ter plekke controleren of het bouwwerk en het gebruik daarvan inderdaad aan de gestelde brandveiligheidseisen voldoet. Een gemeente kan dus vooraf al controleren, maar ook zelf bepalen wanneer controle ter plekke plaatsvindt. In september wordt het Gebruiksbesluit besproken in de Ministerraad. Naar verwachting zal het besluit medio 2008 in werking treden.

Voorbereid op overstroming?

De zeeweringen in Nederland zijn berekend op situaties waarvan de kans niet groter is dan 1/4.000 en soms zelfs 1/10.000. Nu de laatste grote overstroming 55 jaar achter ons ligt is het makkelijk om dit risico uit het oog te verliezen. De effecten van een overstroming en de onberekenbaarheid van de natuur, maakt het echter tot een belangrijke risicofactor waarop ieder in Nederland voorbereid behoort te zijn. De kans op een overstroming in het riviereengebied ligt een stuk hoger, maar gelukkig is daar de waarschuwingstijd ook ruimer. Nederland is een waterland, dus je zou denken dat we allemaal goed voorbereid zijn, maar helaas is dit niet waar. Daarom heeft het kabinet een Taskforce Management Overstromingen (TMO) opgericht om te stimuleren dat Nederland voor het einde van 2008 beter voorbereid is op overstromingen. Het vormt ook een mooie aanleiding voor erfgoedinstellingen in risicogebieden om de eigen voorbereidingen op bijvoorbeeld een preventieve evacuatie te verbeteren. Tip: neem eens contact op met uw gemeente en vraag of er al evacuatieplannen gereed liggen en wat dit betekent voor uw instelling. Voor meer informatie over TMO, zie www.platformoverstromingen.nl. In november 2008 wordt een landelijke oefenweek georganiseerd, wellicht kunt u hierin een rol spelen in overleg met uw gemeente?

ICMS Congres op 8 september 2008 in Amsterdam (ICMS is een ICOM groep)

Van 8 t/m 12 september 2008 vindt in Amsterdam het jaarlijkse congres plaats van het International Committee on Museum Security, één van de ICOM committees. Nieuws via: <http://icom.museuminternational/icms.html>

Nieuws uit Vlaanderen

Collectie en aanbod van de Oost-Vlaamse musea op het internet

Wat valt er allemaal te zien en te beleven in de Oost-Vlaamse musea? Wil je meer weten over museumvoorwerpen? Of wil je een museum of tentoonstelling bezoeken? Surf dan naar www.museuminzicht.be, de objectendatabank van MovE (Musea Oost-Vlaanderen in Evolutie), tevens de grootste online databank van museale objecten in Vlaanderen.

Op de site van Move kom je alles te weten over de collecties en het aanbod van de Oost-Vlaamse musea, bijna 40 000 museumvoorwerpen uit een 40-tal musea. En dagelijks komen er nieuw geregistreerde objecten bij! Het bijzondere aan de MovE-website is dat je er toegang hebt tot een virtuele museumcatalogus, zodat je ook een groot aantal niet-tentoongestelde museumvoorwerpen kan bekijken. Je vindt informatie over de maker, het materiaal, de periode en vaak ook mooi beeldmateriaal. Je kan op zoek gaan naar kunstenaars, technieken en historische onderwerpen, maar ook naar volkse, medische of sociale thema's. Je vindt eveneens alle praktische informatie voor een museumbezoek. Dankzij een samenwerking met Cultuurweb (Vlaamse Gemeenschap) kan je er zoeken in het tijdelijke en permanente aanbod van de Oost-Vlaamse musea. Daarnaast is de website ook een werkstek voor alle museummedewerkers die begaan zijn met collectieregistratie en -ontsluiting, dank zij toegankelijke en gebruiksvriendelijke hulpmiddelen zoals het Invulboek, een online handleiding voor objectregistratie, en de Am-MovE thesaurus, een hiërarchische gecontroleerde lijst van termen om museumobjecten gelijkvormig te benoemen. Beide hulpmiddelen staan kosteloos ter beschikking van het Nederlandstalige museumwerkveld. MovE biedt ondersteuning en advies bij collectieregistratie en -ontsluiting en geeft hiervoor cursussen en vorming.

Rapport 'Inventariseren en inventariserend ontsluiten van bewegend beeld en geluid' voorgesteld

Steeds meer instellingen zien de waarde in van bewegend beeld en geluid en beginnen bewegend beeld en geluid te verzamelen. Vanwege zijn specifieke aard vraagt het bewegend beeld evenwel om een specifieke aanpak bij inventarisatie en ontsluiting. Het rapport 'Inventariseren en inventariserend ontsluiten van bewegend beeld en geluid' gaat dieper in op het hoe, wat en waarom van het beschrijven van bewegend beeld en geluid. De focus ligt op pellicule, maar de aanwijzingen kunnen mutatis mutandis ook gebruikt worden voor video of digitale media. De tekst probeert een leidraad te bieden voor alle instellingen en particulieren die bewegend beeld bewaren, als kleine collectie of naast andere archieven. Het is zowel bedoeld voor zij die fictie als non-fictie bewaren. Deze handleiding is het eerste resultaat van het project 'Inventarisatie collectie Vlaams Filmmuseum en -archief | Huis van Beeld en Geluid', gerealiseerd met de steun van de Vlaamse overheid. Het 'Huis van Beeld en Geluid' in Kortrijk is gegroeid uit het

vroeger in Leuven gevestigde Vlaams Filmmuseum. Eind dit jaar / begin volgend jaar wordt via www.filminventarisvlaanderen.be een online softwarepakket gelanceerd waarmee alle geïnteresseerden hun collectie films en video zullen kunnen beheren. De website zal uiteindelijk voor iedereen toegang geven tot de rijke verspreide collecties audiovisueel materiaal en de zoektocht naar bewegend beeld vergemakkelijken.

Het rapport kan je downloaden via www.vlaamsfilmmuseummenarchief.be (rubriek collectie - inventariseren - rapport) of rechtstreeks http://www.vlaamsfilmmuseummenarchief.be/index.php?page=home&tid_item=33

Museum Kempenland (Lommel) wordt De Kolonie, Archeologisch en Historisch Museum Lommel (B)

Het Museum Kempenland in Lommel is niet meer. De nieuwe vzw Erfgoed Lommel richtte in de voormalige staatsboerderij een archeologisch en historisch museum in over de mens en het landschap in de Kempen, met als naam "De Kolonie". De collecties van het Museum Kempenland verhuisden naar Lommel Kolonie; de documentatie van het museum Kempenland is ondergebracht in De Barrier in Lommel. De Kolonie, Archeologisch en Historisch Museum, is een museum dat je aanzet om de streek werkelijk te gaan verkennen. Het museum werkt nauw samen met Natuurpunt Noord-Limburg. Deze vereniging beheert de nabijgelegen vloeiveiden en het Wateringhuis.

Meer info: zie info@erfgoedlommel.be, www.erfgoedlommel.be

Fusie Culturele Biografie Vlaanderen vzw en Vlaams Centrum voor Volkscultuur vzw

De cultureel-erfgoedsector in Vlaanderen kon zich voor advies en ondersteuning totnogtoe wenden tot twee erfgoedsteunpunten, enerzijds Culturele Biografie Vlaanderen vzw, dat zich richt tot archiefinstellingen, bewaarbibliotheken, documentatiecentra, erfgoedcellen en musea, en anderzijds het Vlaams Centrum voor Volkscultuur vzw, bevoegd voor erfgoedverenigingen, immaterieel en oraal erfgoed en (de studie van) cultuur van alledag in Vlaanderen. Eind december 2006 besliste de Vlaamse minister voor Cultuur, Bert Anciaux, om beide organisaties te laten samensmelten tot één performant erfgoedsteunpunt. Op 1 januari 2008 gaat het van start onder een nieuwe naam. Hierover zal een officiële communicatie volgen via diverse kanalen. Het nieuwe steunpunt voor cultureel erfgoed zal gehuisvest zijn in de Priemstraat 51 te 1000 Brussel.

Museumconsulenten in Vlaanderen

OOST-VLAANDEREN

Anneke Lippens
T (+32) 09 267 72 52
E anneke.lippens@oost-vlaanderen.be
Mieke Van Doorselaer
T (+32) 09 267 72 85
E mieke.van.doorselaer@oost-vlaanderen.be
Provincie Oost-Vlaanderen, 9de directie – musea

WEST-VLAANDEREN

Reinoud Van Acker
T (+32) 050 40 35 70
E reinoud.van_acker@west-vlaanderen.be
Dienst Cultuur, Provinciehuis Boeverbos

ANTWERPEN

Inge Geysen
T (+32) 03 240 64 29
E inge.geysen@admin.provant.be
Departement Cultuur, Dienst Erfgoed

LIMBURG

Anne Milkers
T (+32) 011 23 75 80
E amilkers@limburg.be

VLAAMS-BRABANT

Rebecca Schoeters
T (+32) 016 26 76 19
E rebecca.schoeters@vlaamsbrabant.be
Dienst Cultuur

VLAAMSE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE

Peggy Voesterzoons
T (+32) 02 208 02 94
E peggy.voesterzoons@vgc.be
Erfgoedcel Brussel, Directie Cultuur

FARO, STEUNPUNT VOOR CULTUREEL ERFGOED

Leon Smets, consultant behoud en beheer
E leon.smets@culturelebiografie.be
Hildegard Van Genechten,
consultant publiekswerking
E hildegard.vangenechten@culturelebiografie.be
Björn Rzoska, consultant mondelinge geschiedenis
E bjorn.rzoska@vcv.be

Museumconsulenten in Nederland

GRONINGEN

Roeli Broekhuis
Museumhuis Groningen
T (+31) 050 313 00 52
E r.broekhuis@museumhuisgroningen.nl

FRIESLAND

Mirjam Pragt
Museumfederatie Fryslân
T (+31) 058 213 91 85
E mpragt@museumfederatiefryslan.nl

DRENTHE

Pim Witteveen
Drents Plateau
T (+31) 0592 30 59 34
E p.witteveen@drentsplateau.nl

OVERIJSSSEL

Girbe Buist
Stichting Kunst & Cultuur Overijssel
T (+31) 038 422 50 30
E g.buist@kco.nl

GELDERLAND

Jacobus Trijsburg
Stichting Gelders Erfgoed
T (+31) 0575 51 18 26
E j.trijsburg@gelderserfgoed.nl

UTRECHT

Marianne de Rijke
Landschap Erfgoed Utrecht
T (+31) 030 220 55 24
E m.derijke@landschaperfgoed-utrecht.nl

NOORD-HOLLAND

Birgitta Fijen
Stichting Cultureel Erfgoed
Noord-Holland
T (+31) 023 553 14 98
E birgittafijen@cultureelerfgoednh.nl

ZUID-HOLLAND

Judith Tegelaers
Stichting Erfgoedhuis Zuid-Holland
T (+31) 015 215 43 50
E tegelaers@erfgoedhuis-zh.nl

ZEELAND

Leo Adriaanse
Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland
T (+31) 0118 67 08 70
E lcm.adriaanse@scezn.nl

NOORD-BRABANT

Jules Verschuuren
Brabantse Museumstichting
T (+31) 073 615 62 62
E julesverschuuren@erfgoedbrabant.nl

LIMBURG

Agnes Vugts
Huis voor de Kunsten Limburg
T (+31) 0475 39 92 74
E avugts@hklimburg.nl

Bureau Landelijk Contact van Museumconsulenten
Postbus 1325, 5200 BJ 's-Hertogenbosch
T (+31) 073 615 62 73
F (+31) 073 615 62 63
E lcm@erfgoedbrabant.nl

Informatie **Organisatie** **Kwaliteit** **Continuïteit**

Analyse
Documentatie Advies

Interim-management
Kenniscentra

Informatieplannen

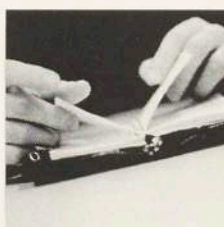
Digitalisering objecten
Musea Collectieregistratie

Kennismanagement

Detachering
Internet Coaching

ICT advies
Intranet Workshops

Bibliotheek

Reekx

Damsterdiep 231
 9713 ED Groningen
 Telefoon (050) 312 46 18
info@reekx.nl

Reekx

Randstad 21-09 D
 1314 BD Almere
 Telefoon (036) 547 09 16
info@reekx.nl

Meer informatie
www.reekx.nl

Reekx

Adviseurs en dienstverleners
 in informatievoorziening

"Onze collectieregistratie is goed op orde dankzij Adlib Museum. Daardoor kunnen de andere afdelingen in ons museum de informatie in Adlib ook gebruiken. Presentatie en educatie, conservering en restauratie hebben allemaal toegang tot dezelfde gegevens. Wel zo efficiënt".

adlib

Adlib Information Systems
Postbus 1436, 3600 BK Maarssen
Tel: (+31) (0)346 - 58 68 00
E-mail: sales@adlibsoft.com
Internet: www.adlibsoft.com

Adlib software is al decennia toonaangevend in informatie-, collectie-, kennismanagement en archiefbeheer. Adlib applicaties staan bekend om hun gebruiksgemak, overzichtelijkheid en flexibiliteit. Bel of e-mail voor meer informatie of voor een geheel vrijblijvende demonstratie.

Software voor musea, bibliotheken en archieven.